

DENG

SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

BIJİ NEWROZ

Yıl: 5

Sayı: 27

Nisan - Mayıs 1994

Fiyatı: 20.000 (KDV Dahil)

DENG

SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

Süreç İnşaat Turizm Yayıncılık Ticaret Limited Şirketi

Adına Sahibi
Behram ALABAY

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Cihangir ASLAN

HUKUK MÜŞAVİRLERİ
Eren KESKİN-Selim OKÇUOĞLU

YAZIŞMA ADRESİ

Atatürk Bulvarı Emlak Bankası Apt.
B Blok No: 146 Kat: 7 Daire: 28 Aksaray - İSTANBUL
Tel: 513 23 56 - 513 63 25 Fax: 513 87 36

DIYARBAKIR İRTİBAT BÜROSU
Şair Sırrı Hanım Sk. Ustabaşı Apt. No: 29 Zemin Kat D: 1
Tel-Fax: 221 36 63 Ofis - DIYARBAKIR

ANKARA İRTİBAT BÜROSU
Necatibey Cad. Yeşilirmak Sk. No: 6/2
Tel: 231 46 78 Fax: 229 93 54 Sıhhiye -ANKARA

VAN İRTİBAT BÜROSU
Kazım Karabekir Cad. Zafer Matbaası Üstü No: 28
Tel-Fax: 214 25 61 VAN

İZMİR İRTİBAT BÜROSU
859 Sk. Saray İşhanı B Blok No: 3-102
Tel-Fax: 489 58 07 Konak-İZMİR

MERSİN İRTİBAT BÜROSU
İstiklal Cad. 29. Sk. Bulvar İşhanı
Kat: 2 No: 44 Tel-Fax: 237 97 11 MERSİN

AĞRI İRTİBAT BÜROSU
Vali Konağı Cad. Şahin Sk. No: 20
Tel-Fax: 215 19 76 AĞRI

ADANA İRTİBAT BÜROSU
Kızılay Cad. Ulusçütürk İş Merkezi Kat: 3 No: 17
Tel: 351 82 11 ADANA

URFA İRTİBAT BÜROSU
Urfa İşhanı Kat: 3 No: 331 Tel-Fax: 313 73 07 Ş.URFA

MALATYA İRTİBAT BÜROSU
İzzetiye mh. İnönü Cad. Etibank Üstü K:4 No:8
Tlf-Fax: 322 23 035 MALATYA

AVRUPA TEMSİLCİLİĞİ
Z. LAÇIN

In der Ossenbeck 7 5600 Wuppertal/ALMANYA

ABONE KOŞULLARI
Yıllık: 120.000 TL Altı Aylık: 60.000 TL
Avrupa: 60 DM ABD: 40 \$ Avusturalya: 45 Avusturalya Doları

BANKA HESAP NO
Behram Alabay, T. İş Bankası Aksaray İst. Şb. 1010040 No'lu hesap

İLAN TARİFESİ
Arka Kapak: 2.500.000 TL İç Kapak: 1.750.000 TL
İç Sayfalar: 1.000.000 TL Yarım Sayfa: 500.000 TL
1/4 Sayfa: 250.000 TL
Baskı: Metinler Matbaası

İÇİNDEKİLER

SUNU.....1

OLAYLAR ve GÖRÜŞLER

1993'ün Kürdistan Panoraması
Mehmet ŞAHİN.....2-14

PSK Delegasyonunun Brüksel Konferansı'na sunduğu metin:
"Türk yönetimi sorununun barışçı, demokratik ve adil bir şekilde çözümüne açık olduğunu ortaya koymalıdır".....15-19

Aydınlık'ın Kürt kabusu ve uyanık askerlerin hezeyanları
Ziya LAÇIN.....20-23

ARAŞTIRMA-İNCELEME-BELGE

Kürdistan Gençliği Sorunları, Örgütlenmesi, Eğitimi
Ş. PİRAN.....24-29

Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesinde Basının Rolü
İlyas İRTEN.....30-34

İran İslam Cumhuriyeti
Serdar FIRAT.....35-42

Dünyada Memur Sendikacılığı
Azad YILMAZ.....43-47

Sunu

DENG'in 27. sayısında sizlerle buluşmanın sevinciyle merhaba...

Devletin Kürt halkına karşı sürdürdüğü kirli savaş tüm hızıyla devam ediyor. O, bir taraftan Kürdistan'da saplandığı çamurdan çıkmanın yollarını ararken diğer taraftan da, Newroz ve yerel seçimleri bahane ederek bölgede askeri yığınak yapmayı sürdürüyor.

Bu güne kadar baskı ve şiddet yöntemleriyle Newroz kutlamalarının önüne geçemeyen devlet, '95 yılında Newroz'u resmi bayram olarak kutlamakla, O'nu özünden saptırmaya çalışmasının hazırlıklarını yapıyor.

Ancak geçmiş yıllarda olduğu gibi bu kez de devletin politikaları ve Newroz'u özünden saptırma çabaları yarar sağlamadı. Çünkü halkımız devletin bölgedeki Newroz kutlamalarına itibar etmedi. Bir kez daha ulusal değerlerine sahip çıkarak, sömürgecilğe karşı ulusal başkaldırı ve direniş bayramını özüne uygun bir şekilde kutlamaya çalıştı. Yarınlar da da kutlamaya devam edecektir...

Geçen sayılarımızda iki aylık periyodunu aşmaksızın DENG'i sizlere ulaştırmanın çabası içinde olacağımızı belirtmiştik. Bunu okurlarımıza karşı bir taahüt olarak kabul ediyoruz. Bu sayımızda olduğu gibi, gelecek sayılarda da bu periyodu tutturacağımıza inanıyoruz.

İki ay boyunca başucunuzdan eksik etmeyeceğiniz bu sayımızı da zevkle okuyacağınıza inanıyoruz.

Bu sayımızın olaylar ve görüşler bölümünde yazaramız **Mehmet Şahin "1993'ün Kürdistan Panoraması"** başlıklı yazısıyla sizlere '93 yılının Kürdistan panoramasını sunuyor. M. Şahin, 1993 yılının Mart ayında gerçekleştirilen ateşkes ve PSK-PKK Protokolü'nden bugüne kadar olan gelişmeleri ele alıyor. Bu süre içerisinde devletin Kürdistan'da gerçekleştirdiği katliamları ve bölgede sürdürdüğü kirli savaşın bilançosunu ortaya koyuyor.

Yine olaylar ve görüşler bölümünde **PSK Delegasyonunun Brüksel Konferansı'na Sunduğu, "Türk Yönetimi Sorununun Barışçı, Demokratik ve Adil Bir Şekilde Çözümüne Açık Olduğunu Ortaya Koymalıdır"** başlıklı metin yer alıyor. Bilindiği gibi 12-13 Mart 1994 tarihleri arasında Belçika'nın başkenti Brüksel'de düzenlenen Uluslararası Kuzey Kürdistan Konferansı'na, Kürdistan Sosyalist Partisi (PSK) de bir delegasyonla katıldı ve konferansa bir metin sundu. Kürt sorununun siyasal çözümü konusunda tartışmaların yeniden yoğunlaştığı bugünlerde, bu metnin de, sorunun daha sağlıklı tartışılması açısından önemi olacağı kuşkusuzdur. Metnin tamamını gerek ilgili çevrelerin ve gerekse siz okurlarımızın dikkatine sunuyoruz.

Bu bölümde ayrıca **"Aydınlık'ın Kürt kabusu ve uyanık askerinin hezeyanları"** başlıklı yazısıyla yazarımız **Ziya Laçin**, **Aydınlık Gazetesi'nin Kürt sorunu konusundaki yayın politikasının içyüzünü** sergiliyor.

Araştırma-İnceleme-Belge bölümünde ise oldukça ilgi çekici yazılar yer almaktadır.

Bu bölümün birinci yazısı, **Kürdistan Gençliğinin Sorunları, Örgütlenmesi Eğitimi** ile ilgili. Bu yazıyı yazarlarımızdan **Ş. Piran** kaleme aldı. Gerek Kürdistan'da ve gerekse metropollerde yaşayan Kürt gençliğinin sorunlarını ve bu sorunlar karşısında izlenmesi gereken çözüm yollarının önerildiği bu yazının özellikle genç okurlarımız tarafından ilgiyle okunacağını düşünüyoruz.

Bu bölümün ikinci yazısı ise, **"Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesinde Basının Rolü"** başlığıyla yazarlarımızdan İlyas İrten'e ait. 22 Nisan 1898'de çıkan ve ilk Kürt gazetesi olan Kürdistan'dan bugüne kadar çıkan Kürt yayınlarının özette verildiği yazının sonuç bölümünde İrten şu satırlara yer veriyor: "Kürt basını bugün hala özgür olmayan koşullarda, Türk devletinin zorbalıklarına göğüs gererek yayını sürdürüyor. Fakat, onun özgür Kürdistan'da tamamen özgür koşullarda çıkacağı günler uzak değil" diyor. Aynen katılıyoruz. Kürt basının özgürce yayın yapabileceği günler yakındır.

Yine bu bölümde **Serdar Fırat'ın "Uluslararası Politika" adlı araştırma dergisinin, 2. yıl, 3. sayısında, İran İslam Cumhuriyeti'nin siyasal yapısını anlatan derli toplu bir araştırması** yayınlandı. Serdar Fırat'ın Kürtçe kaleme aldığı araştırmanın çevirisini, okurlarımızın İran'daki siyasi yapı hakkındaki bilgilerine katkıda bulunmak amacıyla yayınlıyoruz.

Bu bölümün son yazısını ise, yazarımız **Azad Yılmaz'ın "Dünyada Memur Sendikacılığı"** başlıklı yazısı oluşturuyor. Sendikal mücadele tarihinin özetlendiği ve memur sendikacılığı konusunda bir modelin önerildiği bu yazıyı ilgiyle okuyacağımıza inanıyoruz.

Kürt basını üzerinde baskıların alabildiğince yoğun olduğu, hergün bir gazete ve derginin toplatıldığı, sorumluları hakkında yüzyılları bulan hapis ve milyarları aşan para cezalarının verildiği günümüzde, bir dergi veya gazeteyi çıkarıp okurlara ulaştırmanın zorlukları hakkında yeteri kadar fikir veriyor. Bu anlamda dergimizde bu baskılardan yeteri kadar nasibini aldı, almaya da devam ediyor. Dağıtım konusunun hala önümüzde ciddi bir engel teşkil ettiği bilinmektedir. Bu anlamda dergimizin daha geniş okur kitlesine ulaşabilmesi için tüm okurlarımıza ciddi görevler düşüyor. Devletin dergimize ve genelde Kürt basınına yönelik baskılarının boşa çıkarılması için okurlarımızı daha duyarlı davranmaya çağırıyoruz.

Gelecek sayımızda buluşmak dileğiyle...

1993'ün KÜRDİSTAN PANORAMASI

Mehmet ŞAHİN

Toz duman bir ortamda, kan, gözyaşı ve barutun birbirine karıştığı bir yılı daha geride bıraktık. Binlerce ölü, 800'ün üzerinde yerlebir edilmiş köy, yabancı ellere çadır açan milyonlarca insan.. İşte 1993'ün faturası.

Kan deryası için baruta harcanan 7 milyar dolar. Yüzde 70'i aşan enflasyon ve 20 milyona çıkan kelle avcılarının maaşı. Bu işten zevk alan, semiren "Olağanüstü Hal" in yüzbinlerce personeli.

"Bu iş ya bitecek, ya da bitecek" diyen bir başbakan.. "Meşeyeye güvenlik güçleri dışında bir çözüm aramak işi çözülemez hale getirmektir" diyen bir cumhurbaşkanı ve "bu kış PKK'yı yokedeceğiz" diyen bir genelkurmay başkanı.. Ve "Anti-Terör Yasası", "faili meçhul" diye adlandırılan devlet cinayetleri..

Bu politikanın, bu yaklaşımın faturasasının bu olacağı belliydi. 1994'ün takvimi de Diyarbakır'da belli oldu. Devletin tümüne yakın bir bölümü yeni yıla silahların gölgesinde Diyarbakır'da girdi. Yine aynı edebiyat, yine kan, barut ve gözyaşı.. 1993'te "terörün" kökünü kazıyacaklarını söyleyenler, takvimi yeni yılla birlikte gerilere attılar. Şimdi ise bahsedilen 94 baharı.

Kürt sorunu yıl sonunu takvimlemeyle, baharda "yerle ederiz" demeye şimdiye dek çözüme kavuşmadı. Yıllar birbirini izledi ve savaşın faturası her ge-

çen gün arttı. Bu fatura, bu bilanço cendereyi sıkıştırıyor, ipleri zorluyor. Yarın öyle bir an gelir ki bu patlamanın altında "asarız, keseriz" diyenler kalır. PSK Genel Sekreteri Sayın Kemal Burkay'ın deyişiyle "öyle geç olabilir ki, barışmak savaşmaktan daha zor hale gelebilir".

1993 ne getirdi, ne götürdü?

1993'ün karanlık kışının ardından baharla birlikte doğa yeşermeye, insanlar gülmeye, ülke

bir bir devletin elinden alındı, ona yönelilmeye başlandı. Newroz, ilk kez barış içinde, silahların gölgesinden uzak bir ortamda kutlandı.

1993'ün ölüm grafiğinin en altta seyrettiği ateşkes sürecini kapsayan 20 Mart ile 24 Mayıs tarihleri arasındaki 2 aylık dönemde "112 gerilla, 29 sivil vandaş" yaşamını yitirdi. (Cumhuriyet, 27 Mayıs 93). Ateşkesin sona ermesini izleyen 15 gün içindeyse bu haksız ve kirli savaşta yaşamlarını yitirenlerin grafiğinde gösterge yukarıya doğru bir tırmanışa geçti. 16 Ha-

Kürt sorunu yıl sonunu takvimlemeyle, baharda "yerle ederiz" demeye şimdiye dek çözüme kavuşmadı. Yıllar birbirini izledi ve savaşın faturası her geçen gün arttı. Bu fatura, bu bilanço cendereyi sıkıştırıyor, ipleri zorluyor. Yarın öyle bir an gelir ki bu patlamanın altında "asarız, keseriz" diyenler kalır. PSK Genel Sekreteri Sayın Kemal Burkay'ın deyişiyle "öyle geç olabilir ki, barışmak savaşmaktan daha zor hale gelebilir".

baştanbaşa şenlenmeye başladı. 17 Mart'ta tek yanlı ilan edilen ateşkesle akan kan azaldı, Türk devletinin elindeki silah alınarak ona yöneltildi. Bunu 19 Mart'ta PSK Genel Sekreteri Kemal Burkay ile PKK Genel Sekreteri Abdullah Öcalan arasında imzalanan protokol izledi ve Kürt hareketi arasında yeni bir süreç başladı. Silahlar, kozlar

ziran tarihli Cumhuriyet gazetesinin verilerine göre "178 PKK militanı öldürüldü, 40 er şehid oldu, 26 sivil yurttaş da hayatını kaybetti".

1993 yılının ilk sekiz ayını kapsayan bir araştırmaya göre "720 sivil, 760 PKK'lı, 472 güvenlik görevlisi yaşamını kaybetti, 212 köy ise yerlebir edildi" (Uluslararası Kürdistan İnsan

Hakları Derneği Raporu, 16 Eylül 1993). Hemen belirtmekte yarar var ki, bu öldürülen 720 sivilin, 388'i "faili meçhul"e kurban gitti. Ve gidenler arasına 4 Eylül tarihinde kör kurşuna hedef olan DEP Milletvekili Mehmet Sincar da katıldı. Diğer bir kaynak ise bizzat Demirel'e dayanarak "PKK'nın öldürdüğü insan sayısını 4000 olarak veriyor" (Süddeutsche Zeitung, 3 Ocak 1994). Düşmanın öldürdüğünü ele güne açıklayan devlet, kendi öldürdüğü insanların sayısını acep neden gizliyor? Aynı zamanda psikolojik bir savaş da yürüten devlet, "düşmanın öldürdüğü insanların" sayılarını arttırarak mı söyler, yoksa tersini yaparak kendi kayıplarını aşağıya çekip, karşıtarının gücünü mü abartır?

getirmedi. Bunları kat kat aşan "insanlık, medeniyet" örneklerine tanık olundu. Lice, Cizre, Kulp ve daha nice kent, yüzlerce köy yerlebir edildi. Halkın salt canına değil, malına da göz dikildi. Benim yöntemimle "Kürdistan'da otlar dahi yeşermeyiz" diyen ünlü genaralın kulağı çınladı. Onun düşte gördükleri 1993'te gerçekleşti. Başbakan Yardımcısı Murat Karayalçın'ın yılbaşı "şenliği" nedeniyle Diyarbakır'da belirttiği rakamlara göre 605 köy "boşaldı". (TRT-INT, 31 Aralık 93, Diyarbakır)

Yaşamlarını yitirenlerin sayısı, yakılıp yıkılan köy adedi, göç etmek zorunda kalan insan sayısı yukarıda verilenleri birkaç misline katladı. Ölüm sayısı artık günde ortalama 20'lerin, 30'ların altına düşmüyor. Toplumda öyle

başladığı 15 Ağustos 1984'ten 10. yıldönümü olan 15 Ağustos 1993'e kadar Hürriyet Gazetesi'nden Koray Düzgören'in yaptığı bir araştırmaya göre "9 bin insan yaşamını yitirmiş, 1,5-2 milyon insan bölgeden göç etmiş, terörizmle mücadeleye için 50 trilyon lira harcanmış. Bunu demokrasi havarisi sayın cumhurbaşkanı düzeltmiş. "9 yılda 10 bin insanın öldüğünü, bunlardan 3144'ünün sivil, 2270'inin güvenlik görevlisi ve 4517'sinin ise ayrılıkçı terörist" olduğunu belirtmiş. (Frankfurter Rundschau, 28 Ekim 1993)

Buna karşılık Kurd-Ha'nın aynı tarihler arasını kapsayan verileri ise ürpertecek düzeyde. Buna göre, "Türk ordu ve polislerinin kaybı 13518, cezalandırılan köy korucusu ve işbirlikçi sayısı 2507, gerilla kaybı 3041 ve devlet güçleri tarafından öldürülen yurtseverlerin sayısı 3290"dır. Bunların toplamı ise 22 bini aşıyor. Yani her yıl ortalama 2 binden fazla insan bu savaşta yaşamını yitiriyor. 1984'ü izleyen ilk yıllarda kayıp sayısı bu kadar olmadığı için son yılların, özellikle de 1992 ve 1993'ün ortalamları birkaç bini buluyor.

Gün gelir eksik kalan "ölümün" bu bilançosu da çıkarılır. Tablo tamamlanıp netleşir ve görmek istemeyen gözlere çakılır, duymak istemeyen kulakları patlatır, konuşmak istemeyen dillere saplanır. Belki o gün, şayet geç olmamışsa "silkinir" kendimize döneriz. "İnsanlığımızdan" utanır, saklanacak kuytu yerler ararız.

Ülkedeki gelişmeleri yakından izleyenler de bilir ki, bu savaşta yaşamlarını yitirenlerin sayıları açıklananlarla sınırlı değil. Binlerce insan bu haksız ve kirli savaşta kurban gitti, feryad ve hawar'lar yere göğe ulaştı.

1993'te insanlar salt "çatışmalar"da ya da "faili meçhul" cinayetlerde yaşamlarını yitirmediler. "Şeffaf" bir hale getirilen Türk cezaevlerinde "26'sı Kürdistan'da olmak üzere toplam 32 insan can verdi". Yasaların himayesi, şanlı Türk ordusunun üst düzey subaylarının gözetimi altında "sadece Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarında 40'a yakın kadına tecavüz edildi" (Özgür Gündem, 15.12.93).

1993 salt sıraladıklarımızı

bir ruh hali geliştirildi ki, artık ölüm haberleri, çoğu insanlar için ilgi çekici gelmiyor, kanıksanıyor.

Gün gelir eksik kalan "ölümün" bu bilançosu da çıkarılır. Tablo tamamlanıp netleşir ve görmek istemeyen gözlere çakılır, duymak istemeyen kulakları patlatır, konuşmak istemeyen dillere saplanır. Belki o gün, şayet geç olmamışsa "silkinir" kendimize döneriz. "İnsanlığımızdan" utanır, saklanacak kuytu yerler ararız.

Terörün 9 yıllık bilançosu

PKK'nın silahlı mücadeleye

Tahrip edilen kent ve köyler

Aynı kaynak bu bilançosuna bir de tahrip edilen, yakılıp yıkılan kentlerin listesini de eklemiştir. Buna göre başta Cizre 7 kez olmak üzere, Derik 4, Şırnak, Kulp, Lice 3'er kez, Hilal ve Diyaradin 2'ser kez, Doğubeyazıt, Uludere, Hamur, Genç, Varto, Güroymak, Tatvan, Ovacık, Malazgirt, Yüksekova, Şemdinli devletin gazabına uğramışlar. (Kurd-Ha)

Yakılıp yıkılan kent sayısı, köy sayısında olduğu gibi 1993'ün yazından buyana giderek tırmanışa geçti. Ağustos'tan buyana ise yine başta Lice ve

Cizre olmak üzere birçok kent yeniden yeniden devlet teröründen nasiplerini aldılar. Viraneyeye çevrilen köy sayısı 1000'i aşıyor. Gerçi Karayalçın devlet açısından artık bir gizliliği kalmadığı için yakılan, tahrip edilen, viraneyeye çevrilen köylerin sayısını 605'le sınırlı tuttu. Kendi partisinden, Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'in memleketi Lice'den bahsetmedi. Cizre'yi ağza almadı, Doğubeyazıt, Diyardin, Digor ve İğdir'i sıralamadı.

Daha sonraki günlerde (12.1.94) Meclis'te Kürdistan'daki insan hakları ihlallerini araştırmak amacıyla bir komisyon oluşturulması tartışmaları sürerken söz alan ANAP'lı Mehmet Keçeciler, Karayalçın'ı yalancılıkla suçlayarak, tahrip edilen köy sayısının 605 değil 738 olduğunu belirtti. Bunu İnsan Hakları Derneği (İHD) tektzip ederek gerçek rakamın 874 olduğunu açıkladı.

"Kürt" Hikmet'in memleketinde neler oldu?

22 Ekim tarihinde sabahın erken saatlerinde bir provakasyon kurşununu bahane eden ordu birlikleri, özel timler, tanklar, toplar eşliğinde Lice'yi dövdü. Kimin ne yaptığı, neyin amaçlandığı anlaşılmasın diye Lice'nin dış dünyayla bağlantısı kesildi. Tek yanlı "çatışma" gecenin geç saatlerine kadar sürdürüldü ve sokağa çıkma yasağı ilan edilerek kamuoyuna gerçek haberlerin ulaşması engellendi. CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, cesetlerden parsa toplamak için Lice'ye gitmek istediye de yarı yolda durduruldu. Üzümlü'ye, Bosna Hersek'e giden Sayın Baykal, acaba neden Lice'ye bıkarılmadı? Hükümetin başı Çiller, yönünü Lice'ye döndü, ancak bir türlü adım atamadı. Aradan aylar geçmesine rağmen yılbaşı vesilesiyle Diyarbakır'a çıkartma yapan devlet, Çiller'i Lice'ye sokmadı. "TC devletinin başbakanının yine TC devletinin

ilçesi olan Lice'ye gitmesi, kim olduğu bilinmeyen 'ilgili merciler' tarafından yasaklanmaktadır" diyen Hürriyet Gazetesi'nden Hadi Uluengin ve "maça giden Başbakan, Lice'ye neden gidemedi?" diyen diğer bir gazeteci haksız olmasalar gerek (3.11.93).

Lice'nin de bir faturası var. Lice'deki katliamdan dört gün sonra Diyarbakır Valisi İbrahim Şen Hürriyet'e yaptığı değerlendirmede "398 prefabrik ev ile 242 işyerinin tamamen veya kısmen yandı"ğını açıkladı. (26 Ekim 1993) Aynı doğrultuda bir açıklamayı da Almanya'dan giden heyet üyelerinden Yeşiller Partisi'nden **Angelika Beer** ile milletvekili **Walter Ruffler** de yaptılar. Bu katliamı gözyaşları arasında yaşanan göç izledi. Lice nüfusunun yarısından fazlası (9000) çareyi devletin gazabına birkez daha uğramamak için apar topar ilçeyi terk etmekte buldular. "Lice êdi tune - Artık Lice yok" tanımlaması tarihe geçti.

Tarihe geçen salt Lice değil di şüphesiz. Diğer yerlerde yapılanlar da benzeri bir durumu yansıtır. Frankfurter Rundschau Gazetesi'nden Dieter Balle'nin Şırnak'a ilişkin gözlemleri ise şu şekilde: "Şırnak'ta binalarda mermi izlerine, kırılmış camlara, terk edilmiş ev ve işyerlerine her yerde rastlamak mümkün. Şırnak'ta önceleri 30 bin kişi yaşıyormuş. Şimdilerde ise bu sayı kala kala 8 bin olmuş. Diğerleri göçüp gitmiş. Görgü tanıklarının ifadelerine göre yaşayanların yüzde 90'ı işkenceden nasibini almış". Ve bir gencin yaptığı çağrıya ise kulaklarını kapayamamış, olduğu gibi aktarmış: "Almanya'daki hayvanlar Türkiye'de yaşayan Kürtlerden daha fazla hakka sahipler".

Hayır. Öyle değil! Ne demişti Sayın Başbakan Çiller Almanya ziyareti esnasında: "Almanya'daki Türkler, Türkiye'de yaşa-

yan Kürtlerin sahip olduğu hakların onda birine sahip olsalar" ne ala..

Doğrudur. Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan Kürtlerin kendi dillerini öğrenme, kendi dillerinde TV ve radyo yayınları yapma, örgütlenme, basın ve düşünce özgürlükleri var. üstüne üstlük Türkiye'de yaşayan Kürtlerin "ölümden ölüm seçme", yeri geldiğinde bok yeme, "canları" istediğinde ırzlarına geçilme özgürlükleri de var. Sayın Çiller unuttuğu için bunları da hatırlatmakta yarar var. Peki buna karşı Almanya'daki Türklerin ne hakları var?

Kürtler salt "Doğu"da boy hedefi değil, Batı ve Avrupa'da da

Son üç-dört yılda Batı'ya göç etmek zorunda kalanların sayısı 4-5 milyonu buldu. İHD'nin 93 verilerine göre göçerilenlerin sayısı 1,7 milyon üzerinde. "Yağmurdan kaçarken doluya tutulma" misali Kürtler Batı'da da boy hedefi. Türk devlet yetkililerinin, Türkeş ve Ecevit gibi eski ve yeni faşistlerin, ırkçıların kışkırtmaları sonucu Batı'da Kürtlere yönelik gösteriler, saldırılar birbirini izliyor. Batı'ya her gelen cenaze, bir Kürt düşmanlığı gösterisine dönüşüyor. Devletin her kademesinde görevli olanlar, cumhurbaşkanından - genelkurmay'a, başbakan'dan - bakana, vali'den - emniyet müdürüne varana dek herkes bu tür gösterilerde açıktan "Kürtlere" lanet yağıdırıyorlar. Bunu izleyen, buna tanık olan sıradan halk ise "vur deyince öldür" misali oç almaya yöneliyor.

Salt "Doğu"da değil, Batı'da da ölen Kürtlerin sayıları her geçen gün artıyor. Bu kez başlarını beladan kurtarmak amacıyla Batı'ya sığınan Kürtlerin cenazeleri

baba-dede ocağına yolcu oluyor. Bu konuyla ilgili olan son bir haberi buraya aktarmakta yarar var. "Terör yüzünden Muş'un Malazgirt ilçesinden, Denizli'nin Tavas ilçesine göç etmek isteyen 7 aile, ilçede gerginlik yarattı. Sokağa dökülen Tavaslılar, Hükümet konağı önünde toplanarak 'Kürtleri istemiyoruz, kahrolsun PKK' sloganları attılar. Kaymakam Ahmet Arabacı, ailelere 10'ar milyon lira vererek Tavas'ı terketmelerini sağladı. Öneriyi kabul eden 30'u çocuk 45 kişi Tavas'tan ayrıldı. PKK baskısı yüzünden evlerini ve topraklarını terketmek zorunda kaldıklarını belirten 36 yaşındaki Selahattin Söylemez: 'Biz Türkiye'liyiz. Burası bizim vatanımız, ama kovuyorlar. Şimdi nereye gideceğimizi bilmiyoruz. Terör bitsin artık" diye açıklamada bulunuyor. (Hürriyet, 3.11.93)

Tüm bunlar yetmedi, yetmiyor. Türk devleti şimdi de yurtdışına el uzatmış durumda. Avrupa'da da Kürtlere yönelik bir süre avı başlatmak için planlar, tezgahlar peşinde. Türk faşistleri, ırkçıları Türk konsoloslukları eliyle "Kürt düşmanlığı bazında" örgütleniyorlar. Şimdi tekil olaylar, saldırılar başlamış bile. 2 Ocak 1994 günü Brüksel'de yapılan bir açlık grevini bahane eden kalabalık bir grup Türk, Belçika'nın başkentini altına üstüne çevirdi. Kürtlerin işlettikleri işyerleri, kaldıkları evler, toplantıları dernekler basılarak talan edildi. Hollanda'da ise yılbaşı gününün azizliğine uğrayan KOMKAR derneği "gecenin karanlığına" sığınanlarca tahrip edildi.

Tüm bu başarılarından dolayı Türkiye Cumhuriyeti Bonn Büyükelçisi Onur Öymen'e madalya vermek gerek. O, yedeğine aldığı sosyal demokratlarla eski komünistleri ırkçılıkla Türkesçi MHP'lilerle yarıştıran; eli sopalı cinayet şebekeleri örgütleyen. Kürtlere yönelik geniş çaplı sal-

dırların eli kulağında.

Gelelim işin ekonomik yönüne

Çiller'in 31 Aralık'ta Diyarbakır'da verdiği bilgilere ve yine daha önceleri basına yansıyan rakamlara göre Kürdistan'da operasyona katılan ordu mensuplarının toplam sayısı 160 bin, köy korucusu sayısı ise 40 bindir. Bunlara Özel timleri, polis teşkilatı mensuplarını, MİT ve Konrtgerilla örgütlenmesinde yer alanları da eklersek savaşın insan gücü ortaya çıkar. Ayrıca bu insan gücünün emrindeki savaş araçlarını, tankları, topları da unutmamak gerekir. Koray Düzgören'in ve Uluslararası Kürdistan İnsan Hakları Derneği'nin verilerine göre bölgedeki güvenlik güçlerinin emrinde 100 savaş uçağı, 40 Kobra, 35 Sikorski ve 230 eski tip (klasik) helikopter mevcut. Bu ölüm mangalarının, bu ölüm makinalarının alıp götürdüğü kaynakların hesaplanması ise oldukça güç.

Zira Türk devletinin dahi elinde ele-avuca alınır bir hesap-kitabı yok. Böyle olmasına rağmen biraz da işin parasal kaynak yönüne bakmakta yarar var.

Yine Çiller Diyarbakır'daki açıklamalarında, yabancı basına da yansıyan ürkütücü itiraflarda bulundu. Süddeutsche Zeitung'un 3 Ocak 1994 tarihli haberinde "Türk devletinin geçen 10 yıl içinde PKK'ya karşı yürüttüğü savaşta 95 milyar mark sarfettiği" Çiller'e dayanılarak resmen ilan edildi. Ancak aynı konuyu işleyen Hürriyet Gazetesi'nden Neşe Düzgel, Ankara Sanayi Odası Başkanı ve gazeteci M. Ali Birand'a dayanarak yılda 7 milyar doların "terörü önlemek" için sarfedildiğini yazıyor (3.11.93). Yılda 7 milyarlık kaynak, 10 yılda 70 milyar dolar eder. Bunun mark olarak karşılı-

ğı ise 120 milyara tekabül ediyor.

Gerçi yılda 7 milyar dolar da olsa, 10 yılda 95 milyar mark da etse sonuçta bir değişiklik olmasa gerek. Her ikisi de Türkiye standartlarına göre astronomik rakamlar.

Ve Neşe Düzgel irdelemeye devam ediyor: "Bu rakam (7 milyar dolar), Türkiye'nin yıllık "turizm gelirlerinin" yaklaşık iki misli.. Geçen yıl dış borç için ödediğimiz paranın neredeyse tamamı.. Sanayi malları üretimimizin hemen hemen dörtte biri.. Yıllık "ihracat" gelirimizin ise yaklaşık yarısı..

İşin ekonomik yönü salt bununla sınırlı değil. Antalya'da patlayan bir tane bomba, Çiller'in açıklamalarına göre 1,5 milyar doları, turizm sektöründe çalışanların verilerine göre ise 2 milyar doları alıp götürdü. 1994'te ise bu alandan fazla umutlu değiller.

Ayrıca "terörü önleme" adı altında sürdürülen bu savaş, enflasyonu besliyor. 1993 yılı için öngörülen enflasyon oranı yüzde 53'tü. Ancak 93 yılı, 1994 için öngörülen enflasyon oranını da aştı ve resmi verilere göre yüzde 71'e, İstanbul Ticaret Odası'nın açıklamasına göre ise yüzde 80'e ulaştı. "DPT, tedbirsiz ekonomi için alarm çanları çaldı. 1994'te enflasyon yüzde 137" denilerek 1996'da beklenen ekonomik çöküntünün 1994'te yaşanacağına işaret edildi (26.12.93, Milliyet). Türkiye'nin bu ekonomik çıkmazına 65 milyar doları aşan dış borç ve 300 trilyonluk iç borcu da katarsak, işin vehameti daha rahat bir şekilde görülür.

Kürdistan yakasında ise ekonomi durmuş vaziyette. Bölge insanının belli başlı geçim kaynağı olan nakliyenin Körfez Savaşı'ndan sonraki süreçte devletin istemiyle dümura uğratılmasından sonra, ticaret, hayvan üretimi ve tarım da yapıla-

maz bir hale gelmiş.

"Güneydoğu'ya mal sevkiyatı durmuş durumda. Nakliye firmaları, bu bölgeye yük kabul etmiyor". Hakkari Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı İbrahim Şen, "önemli oranda durgunluk var. En büyük neden mal gelmemesi. Yaklaşık 20 gündür radyatör, sac kamyonları bekliyoruz. Sadece sac değil, temel gıda ürünleri konusunda da sıkıntılar yaşamaya başladık. Gelen giden yok". Aynı konuda Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı İsmail Demirkol ise şunları söylüyor: "Bankalar teminat mektubu karşılığı ipotek için Batıdan gayrimenkul koşulunu ileri sürüyor. Güneydoğu'daki mülkleri teminat karşılığı kabul etmiyor. Oysa bu bölgedeki her esnafın Batıda bir mülkünün bulunması mümkün değil. (Hürriyet, 5. 11. 93)

Savaşın ekonomik faturasını yine Neşe Düzel'in kaleminden izleyelim: "Koruculara ödenen:

çözelim" dedikçe, nasıl öfkeleniyorlar. Bu lafları duyduklarında tüyleri nasıl diken diken oluyor, düşünebiliyor musunuz?" (3.11.93, Hürriyet)

İş, salt koruculara ödenen 1,2 milyar dolar, ya da örtülü ödenekten ayrılan 6,6 trilyon lira ile bitse iyi.. Bölgede görevli olan personelin maaş durumunu yeniden düzenleyen yasayla bir polis memurunun maaşı 20 milyona, erbaşların maaşı ise 19 milyona çıkarıldı. Buna devlet aygıtında çalışan diğer yüzbinlerce kamu personelinin ayrıcalıklı durumunu da katmak gerekir. "Apo maaşlı, ya da Apo zamlı" bu yüzbinlerce güvenlik görevlisi, kamu personeli bu işin sona ermesini, ceplerini sıcak tutan milyoncukların kesilmesini ve Batı'daki memurla aynı konumda tutulmak ister mi? Kürdistan'da kanla beslenenler, cesetler üzerinde yükselenler, göz yaşlarıyla yüzlerini yıkayanlar, Batı'da sadece birkaç milyonu

Bunu "karşılama üzere ayrı bir fon oluşturuluyor. Fon kaynağı trafik cezaları, ticari plaka gelirleri, silah ruhsatları, spor müsabakaları, at yarışları, milli piyango gelirleri ile bankaların yıl sonu bilanço karlarının yüzde üçü oranında" ek kaynakla oluşturuluyor. (Hürriyet, 31.10.93)

İş bu kadarla da sınırlı kalsa iyi. Binlerce ölü, faili meçhul, yakıp yıkmaların yanısıra bir de sivillere silah dağıtımı var. Hepsi de Almanya yadigarı olan kalashnikoflardan "çoğu Erzurum ve Erzincan'da olmak üzere köylülere 27.100 silah dağıtılmış". Bu açıklamayı yapan İçişleri Bakanı Nahit Mentеше, "yeni gelecek istekler için silah stoklarının gözden geçirileceğini, Irak sınırına ise toplam 112.500 mayının yerleştirildiğini" belirtmiş. (Hürriyet, 10.11.93)

Sınırlar ise, özellikle de Irak sınırı, Türk ordu birlikleri için yolgeçen hanı olmuş. Türk subayları canları isteyince sınırötesi operasyon düzenliyor, talim amacıyla birkaç bomba bırakıp, geri çekiliyorlar. Irak Kürdistanı'nda siviller mi ölmüş, kadın ve çocuklar mı kurban gitmiş, yeni inşa edilen köyler mi tahrip olmuş, fazla umurlarında değil.

Sayısı 800 bini aşan Türk ordusu asker planında, ölüm adayları planında sıkıntıya düşmüş olmalı ki yeni yasal düzenlemelere ihtiyaç duyuluyor. 10 Ekim tarihli Hürriyet Gazetesi'nde yer alan bir habere göre "askerlik yaşının 19'a düşürülmesi, iki celbin birden askere alınması, ayrıca 'özel çağrı' adı altında askerliğini yapmış kişilerin 'gerekirse' yeniden askere alınabilmesi için" yeni bir mekanizma hazırlanmış. Nitekim bunu izleyen günlerde şapka düştü ve kel görüldü. 7 Ocak tarihli gazeteler terhisin 3 ay ertelendiğini duyurdular. Bu ise ölüm adayı askerler arasında huzursuzluğa yol açtı. Firarlar, intiharlar gazete manşetlerine yansıdı.

Sorunun çözümü düşünülürken Kürdistan'daki ayrıcalıklı hal, sıkıyönetimler, olağanüstü hal statüsü tümünden gözden geçirilmeli, bu asalak yeni yetme kesim ihmal(!) edilmemelidir. Zira onların nelere muktedir olduklarını bizzat Kürdistan'da yaşayanlar bilirler.

Türkiye bütçesinin üçte biri Kürdistan'da yürütülen savaşın faturasını karşılamaya yetmiyor. Bunu "karşılama üzere ayrı bir fon oluşturuluyor.

1,2 milyar dolar" diyor ve şunu soruyor: "Siz aşiret reisi olsanız, terörün bitmesini ister misiniz?" Ankara Sanayi Odası'nın açıkladığı rakamlara baktığımızda ise "Güneydoğu'daki yöneticilerin emrine örtülü ödenekten yılda '6,6 trilyon lira' veriliyormuş". "Güneydoğu'da adamlar öldükçe, birileri inanılmaz derecede büyük paralar kazanıyor. Bu paralardan çimlenenler, birileri kalcıp "şu Güneydoğu meselesini halledelim. Demokrasiyle şu işi

bulan sıradan bir polis memuru maaşıyla yetinebilirler mi?

Sorunun çözümü düşünülürken Kürdistan'daki ayrıcalıklı hal, sıkıyönetimler, olağanüstü hal statüsü tümünden gözden geçirilmeli, bu asalak yeni yetme kesim ihmal(!) edilmemelidir. Zira onların nelere muktedir olduklarını bizzat Kürdistan'da yaşayanlar bilirler.

Türkiye bütçesinin üçte biri Kürdistan'da yürütülen savaşın faturasını karşılamaya yetmiyor.

Allah gerisini hayır getire. Maddi kaynaklar, aş ve iş yerine, ölüm kusan silahlara aktarılıyor. Emekçi halk sık boğaz bir vaziyette bekleyiş içinde. Bu da yetmiyormuş gibi çifte askerlik de gündemde. "Tabutları" Anadolu'nun bilmem hangi yerine gönderilmek üzere ölüm adayları aranıyor.

Çiller "şefkat göstermekten, herkesi kucaklamaktan" vazgeçti

"Bu iş ya bitecek, ya da bite-

de olsa ülkenin "bekçileri" iş başındaydılar. Ve her defasında "kudretli olanlar", Çiller'e tükürdüğünü yalattılar.

Çiller tüm bunlardan sonra çark etti. "Demokratik hakları, herkesi kucaklamayı, şevkat göstermeyi" unuttu. Tam gaz, iş başında olan "bekçilerin" güdü-müne girdi ve söylenenleri harfiyen uygulamaya koyuldu. Yeni bir "Anti-Terör-Yasası" hazırlattı. Türk ceza yasalarındaki cezaları "bölücülük" planında alabildiğine arttırdı. "Terör" kapsamına "düşünce" de alındı. Pratik eylemci ile düşünen yazar, haber veren gazeteci, dergi çıkarıcı yayıncı aynı uygulamaya alındı. Ardından namılı DGM Başsavcısı

ten isimli muhabirini şehitler ker-vanına katan, eski sahibi Hikmet Çetin ve yazişleri müdürü Zana Sezen'i zıncında konuk eden haftalık Azadi Gazetesi'ne çeki düzen verilmeliydi. Öyle de yapıldı. 9 muhabirini ve 11 dağıtıcısını "faili meçhul"e kurban veren Özgür Gündem Gazetesi Dünya İnsan Hakları Gününde, bu hakkı savunanlara taş çıkar-tıreasına basıldı, yüzü aşkın gazete çalışkanı içeri alındı. İstanbul DGM'si boş durmadı, Özgür Gündem'e iki kez, Azadi'ye ise bir kez olmak üzere 15'er gün yayın durdurma cezası verdi.

Basın Konseyi Başkanı Oktay Ekşi, 18 Aralık'ta Hürriyet'te yer alan açıklamasında "tutuklu gazeteci sayısının 55'i bulunduğunu" belirtti. Ekşi, "Türkiye'nin en çok gazeteci öldürme olayları yaşanan, en çok gazete toplatma kararı uygulanan, gazetecilerin en çok saldırıya uğradığı, gazetecilere en ağır para ve hapis cezaları verilen, en çok gazeteci tutuklanan ülke olmaktan çıkarılmasının, herkesin borcu olduğunu" belirtti.

Bu mantık, bu çağdışı yaklaşım Türkiye'yi yukarıda kısaca izah etmeye çalıştığımız kan deryasına getirdi, ülkeyi kaos ortamına sürükledi, kaynakları he-der etti.

Kürt sorunu bir "terör" sorunu mudur? Askeri mantıkla, Kürtleri kırımla sonuca ulaşılabilir mi?

Devlet kademesinde görev üstlenmiş bilcümle "statükocu, kemalist ve ırkçı"ların iddialarının aksine Türkiye'nin temel sorununu Kürt sorunu oluşturuyor. Türkiye'de demokrasinin tüm kurumlarıyla yerleşmesi, temel insan haklarının tam anlamıyla gerçekleşmesi Kürt sorununun de-

Yeni koalisyon hükümeti Çiller başkanlığında önceleri yalpaladı. Çiller, demokratik çözüm dedi, "herkesi kucaklayacağım, şefkat göstereceğim" dedi, geri adım attı. Bu yetmedi Viyana dönüşü Bask modelini tartışmaya açtı. Kulağı çekilince mahçup bir genç kız misali yüzü al al oldu ve söylediklerini geri aldı. Ne de olsa ülkenin "bekçileri" iş başındaydılar. Ve her defasında "kudretli olanlar", Çiller'e tükürdüğünü yalattılar.

cek" diyen bir başbakan.. "Me-seleye güvenlik güçleri dışında bir çözüm aramak işi çözülemez hale getirmektir" diyen bir cumhurbaşkanı ve "bu kış PKK'yı yokedeceğiz" diyen bir genelkurmay başkanı.. Ve "Anti-Terör-Yasası", "faili meçhul" diye adlandırılan devlet cinayetleri.. (Türk Gazeteleri, 27 Ekim 93, FR, 28 Ekim 93).

Yeni koalisyon hükümeti Çiller başkanlığında önceleri yalpaladı. Çiller, demokratik çözüm dedi, "herkesi kucaklayacağım, şefkat göstereceğim" dedi, geri adım attı. Bu yetmedi Viyana dönüşü Bask modelini tartışmaya açtı. Kulağı çekilince mahçup bir genç kız misali yüzü al al oldu ve söylediklerini geri aldı. Ne

Nusret Demiral milletvekillerine 7 sayfalık bir muhtıra göndererek "tasarının daha da sertleştirilmesini, cezaların kapsam ve sürelerinin arttırılmasını, teröristlerin üç ay içinde idam edilmesini" istedi (Hürriyet, 22.11.93).

Mahkemeler hemen harekete geçti. 14 Temmuz tarihinde yöneticilerinden 48'i "faili meçhul"e kurban giden HEP kapatıldı. Aralık ayında ise DEP'in kapatılması için Anayasa Mahkemesi'nde dava açıldı.

Sıra "bölücü yayınlara" gelmişti. Zaten yayın hayatına başladığından sonra sık sık toplatılan Özgür Gündem ve 86 sayısından 49'u toplatılan, sahibi ve yazişleri müdürüne on yıllarca hapis cezası yüz milyonlarca liralık para cezası istenilen, M. Sait İr-

mokratik ve adil bir çözüme kavuşturulmasına doğrudan bağlı. Kürt sorunu çözüme kavuşturulmadığı sürece Türkiye'de ne gerçek bir demokrasiden, ne barıştan, ne de insan haklarından bahsetmek mümkün.

Geride bıraktığımız aylar bu konuda Kürt hareketinin ne denli haklı olduğunu bir kez daha kanıtladı. PSK-PKK protokolü ve ateşkesle birlikte 93'ün Mart, Nisan, Mayıs ayları Türkiye ve Kürdistan için gerçek anlamda bahar oldu. Kürt halkının geleneksel bayramı Newroz, 21 Mart'ı aşarak tüm bir mevsime yayıldı. Kürt ve Türk toplumunda atılan düşmanlık tohumları bir müddet de olsa solmaya, kurumaya başladı.

Ne yazık ki Türkiye devletinin yöneticileri, 21. yüzyılın eşiğinde dahi soruna 70 yıl öncesinin politikası ile yaklaşıyorlar.

Sömürgeci Türk devleti Kürt halkına yönelik 70 yıllık baskı ve imha politikasını her geçen gün sertleştirerek katliam düzeyine vardiıyor. Özgürlük ve barış isteyen Kürt halkının üstüne panzerleri, tankları, özel tim ve ramboları salıyor. Kürt sorununu Mustafa Kemal'den, İsmet Paşa'dan kalma yöntemlerle çözeceğini sanıyor. Bunu başaramayınca da giderek azgınlaşıyor, sınır ve perva tanımıyor.

Türk devleti, Şırnak ve Silopi'de, Kulp'ta yaptığı hataları, verdiği açıkları sonraki katliamlarda yapmadı; ince eleyip sık dokudu. PKK'nın basına ve siyasi partilere koyduğu yasağı milli mutabakat için, seferberlik için iyi kullandı. Güçlerini topladı, basını, kamuoyunu ardına aldı ve dolu dizgin bir saldırıya girişti.

Son "başarılardan, deneylerden" sonra da sıra Kürdistan'ın geriye kalan kesimlerine gelecek, oralara da "çeki düzen" vermek, 70 yılın kıyım ve imha politikasını bir bütün olarak yaşama geçirmek kolaylaşacak, sessiz, sağır ve kör bir toplum yaratıla-

rak Kürt sorunu halledilecek!

Çiller daha başa gelir gelmez, aylar öncesi Mart 1994'de yapılacak seçimlere ilişkin kimi planlar, senaryolar kuramlaya başladı. Önce "Güneydoğu ve Doğu Anadolu" dedikleri Kürdistan'ı bir bütün olarak seçim dışı bırakmayı amaçladılar. Bunu içte ve dışta izah edemeyeceklerini, bunun devlet eliyle resmi bir ayrıma yol açacağını fark ederek, bölgeye sıkıyönetim veya benzeri bir yönetim getirecek, DEP gibi partileri, basını susturarak seçimden başarılı çıkmayı ve bu vesileyle de Kürt sorununu askeri planda, dipçik ve namlu ile çözmeyi, süre avı başlatarak binleri, onbinleri sokaklarda katletmeyi, geriye kalanları zindanlara toplayarak Kürt sorununu dağa hapsetmeyi, böylelikle kitlelerden tecrit etme-

nasıl ki Mustafa Kemal Kürtleri kazanamadıysa, nasıl ki Saddam ve Baas diktatörlüğü otuz yıl boyunca katliamlar gerçekleştirmesine, Kürdistan'ı yerle bir etmesine rağmen Kürdistan'ı Kürtlerden arındıramadıysa, Kürt sorununun askeri imha çözümlerini başaramadıysa, nasıl ki daha dün kadar kanlı bıçaklı olan İsrail ve Filistin sorununda askeri çözüm geçerli olmadıysa, Demirel, Çiller ve Güreş de başarılı olamayacaklardır. Sonunda kaybedecek olan bir bütün olarak halklarımız, özellikle de Türk halkı olacaktır.

Türk devleti ne yaparsa yaparsın, ne kadar azgınlaşırsa azgınlaşsın, Kürt halkı eninde sonunda asırlardır özlediği, uğrunda nice acılara katlandığı, yüzbinlerce kurban verdiği özgürlüğüne kavuşacak, başı dik, onur-

Devlet kademesinde görev üstlenmiş bilcümle "statükocu, kemalist ve ırkçı"ların iddialarının aksine Türkiye'nin temel sorununu Kürt sorunu oluşturuyor. Türkiye'de demokrasinin tüm kurumlarıyla yerleşmesi, temel insan haklarının tam anlamıyla gerçekleşmesi Kürt sorunun demokratik ve adil bir çözüme kavuşturulmasına doğrudan bağlı. Kürt sorunu çözüme kavuşturulmadığı sürece Türkiye'de ne gerçek bir demokrasiden, ne barıştan, ne de insan haklarından bahsetmek mümkün.

yi amaçlıyorlar.

Bu politika ancak ipleri korpamaya yarar. Her iki halkın arasında düşmanlık tohumlarının yeşermesine hizmet eder ve sonunda Bosna-Hersek'e dönüşerek Türk Kürdün, Kürt Türkün peşine düşer, komşu komşuyu boğazlar, Türkiye ve Kürdistan kan gölüne çevrilir. Yangın salt Kürdistan'da kalmaz tüm Türkiye'ye yayılır. Türkiye ve Kürdistan'da kavak yelleri esmeye başlayınca da iş işten geçmiş olur.

Bu politikayla, bu yaklaşımla ne çağ yakalanır, ne de akılcı çözüm sağlanır. Bu politikayla

lu bir geleceği nasırlanmış elle riyle kuracak, barışa ulaşarak rahat bir nefes alacaktır.

Kürt sorunu bir terör sorunu değildir. Kürt sorunu birkaç "eşkiyanın, bölücünün" işi değildir. Kürt sorunu PKK sorunu da değildir. Kürt sorunu 20 milyonluk bir halkın özgürlük ve insanca yaşam sorunudur. Kürt sorunu ulusal bir sorundur, siyasal bir sorundur. Kürt sorunu, bir halkın barış, demokrasi, eşitlik ve özgürlük sorunudur.

Dün Kürt yurtsever hareketi daha emeklerken, ulusal duygular Kürt halkı arasında böyle kökler salmamışken 12 Eylül

darbesiyle başarılamanı, bugün artık başarmak imkansızdır. Bir değil, elli tane Lice veya benzeri katliam da gerçekleştirilse Kürt halkının gönlüne, bağrına kazınmış özgürlük ve eşitlik istemini yok etmek mümkün değildir. Bin değil, yüz bin Kürt de katledilse askeri yöntemlerle bu sorun çözülemez. Bu nedenle de sorunun çözümü eninde sonunda Filistin sorunu olduğu gibi siyasi yollardandır. İşte bundan dolayı da geç olmadan, Türkiye ve Kürdistan daha fazla tahrip edilmeden, halklarımız daha fazla kayıp vermeden, ülke kaynakları daha fazla heder edilmeden Kürt halkına eşit haklar verilmeli, iki halkın yan yana yaşayacağı ortam sağlanarak, bu çağdışı yaklaşım terkedilmelidir.

Bunu sağlamak, akli selim bir politikaya yol açmak için, Türkiye yöneticilerini ülke içinde ve dışında böylesi bir çözüme zorlamak gerekiyor. Bu iş içinse ülkenin aydınlarına, sanatçılarına, yazarlarına, barış yanlısı düşünürlere, siyasi parti yöneticilerine, kardeşlik ve barıştan yana olan tüm sağduyu sahibi insanlara görev düşüyor.

Ya bir halkın karanlığa hapsedilmesine, kırımdan kıyımından geçirilmesine seyirci kalınacak ve hep birlikte karanlıkta boğulup gidilecek, ya da Türk devletinin bu çağdışı politikasına karşı durularak, Kürt halkının uzattığı kardeşlik eline yanıt verilip aydınlığa kavuşacaktır.

Toplumdan değişik kesimler ses vermeye başladı

Ateşkes döneminden sonra, toplumda beliren umutlar dağılıp, yeri göğü yeniden toz duman bürüyünce Kürt hareketinin yanısıra bu kez toplumun diğer kesimleri de bu işin böyle yürüme-

yeceği yönünde görüşler dile getirdiler.

TÜSİAD eski başkanı, yanına aldığı kimi eski solcularla yeni bir örgütlenmeye yöneldi. "Yeni Demokrasi Hareketi" adıyla gündeme giren bu kesim, beklenenin tersine bir tutum ve tavır içinde oldu. Yayınladıkları deklarasyonda "geniş bir toplumsal mutabakata dayalı, yeni, demokratik bir anayasa yapılması, yerel yönetimlerin güçlendirilmesini esas alan bir yönetim reformu'nun gerçekleştirilmesi, birey, toplum, devlet üçlemesinde bireye öncelik tanıyan, insan hakları ve hukukun üstünlüğü kavramlarını hayata geçiren bir 'hukuk reformu' yapılması" görüşlerine yer verildi ve Kürt sorununun de-

leri; öte yanda Kürtlerin temsilcileri arasında diyalog kurulması sağlanmalıdır. Sorun devletin bölünüp bölünmemesi, bir Kürt devletinin kurulup kurulmaması, Kürtlere belirli hakların verilip verilmemesi ikileminden çıkarılıp, Türkiye'de yaşayan ve farklı etnik kökenden gelen yurttaşların farklılıklarını koruyup geliştirebilecekleri, ortak bir kimlikte ve ortak bir perspektifte buluşabilecekleri mutabakat arayışına dönüştürülmelidir." (Hürriyet, 26.10.93)

TÜSİAD'ın eski Başkanı Cem Boyner öksürmeye başlayınca, etrafındaki hapsirmeye başladılar. Ne de olsa bunları söyleyen Türkiye'nin kalburüstü takımının sözcüsüydü. Para

Kürt sorunu bir terör sorunu değildir. Kürt sorunu birkaç "eşkiyanın, bölücünün" işi değildir. Kürt sorunu PKK sorunu da değildir. Kürt sorunu 20 milyonluk bir halkın özgürlük ve insanca yaşam sorunudur. Kürt sorunu ulusal bir sorundur, siyasi bir sorundur. Kürt sorunu, bir halkın barış, demokrasi, eşitlik ve özgürlük sorunudur.

mokratik çözümünün tartışılmasının gündeme alınması istendi.

9 Eylül tarihinde tartışmaya açılan "Yeni Türkiye, Yeni Dünya, Yeni Demokrasi" başlıklı bu deklarasyonda şu görüşlere yer veriliyor. "Kürt meselesi ancak Kürtlerle birlikte çözülebilir. Biz Türkiye Kürtlerinin refah, barış ve özgürlük özlemlerinin bölünme ile gerçekleşebileceğine inanmıyoruz. Elbette, bölünmeyi amaçlayanlar vardır. Ama şiddetten arındırılmış bir ortamda bunların halk desteğini sağlamaları mümkün değildir. Kürt sorunu ile PKK terörü birbirinden ayrılmalıdır. Türkiye, Kürtlerin kimlikleri ile dil ve kültürlerini geliştirme özgürlüklerini ve barışçı yöntemlere uymak koşuluyla siyasi parti kurabilme hakkı tanımalıdır. Çözüm yolu diyalogtan geçmektedir. Bir yanda ülkenin hükümeti ve askeri-sivil otorite-

muslukları onların elindeydi ve onlarsız Türkiye'de "akan sular durur", "it ürümez"di. Gazeteler, köşe yazarları, demokratik örgütler, sendikalar konuyu tartışmak için cesaret buldular.

Ardından TÜSİAD'ın yeni Başkanı Halis Komili, basında sivil muhtıra diye adlandırılan bir açıklamayla TBMM'ni "terör olayları karşısında göreve" çağırıyor ve "Güneydoğu sorununu sadece güvenlik meselesi ile sınırlamanın yanlış" olduğunu, "siyasal ve sosyal reformların yapılması" ve bu doğrultuda hızla "anayasal ve yasal düzenlemelerin" gündeme alınması gerektiğini belirtti. (Hürriyet, 1 Ekim 1993)

Bunu izleyen günlerde Türkiye'nin en büyük sendikası Türk İş devreye girdi, barışçı ve demokratik bir çözüm talep etti.

Şüphesiz bu girişimlerden

önce de Türkiye ve Kürdistan'da bir dizi somut adım atıldı. Ancak bunların tümü devletin gazabına uğramaktan kurtulamadı. DEP, Temmuz 93'te yayınladığı aynı yönde bir çağrıdan dolayı bugün Anayasa Mahkemesi'nce kapatılma istemiyle yargılanıyor. Dünya Barış Günü dolayısıyla Diyarbakır'da Eylül ayında yapılması düşünülen "Barış Festivali" çağrısından dolayı 27 sendikacı "yargı" önünde.

Bu girişimleri Kasım ayı başarılarında 16 sendika, meslek örgütü ve demokratik kuruluşun oluşturduğu "Demokrasi Platformu"nun çabaları izliyor. Bu çaba ve atılan adımlara mecliste yer alan 34 Kürt kökenli milletvekili de katıldı. 11 Kasım tarihinde parlamentoya da sundukları ortak açıklamalarında şu görüşlere yer veriyorlardı: "Bölgenin geri kalmışlığı, işsizlik, altyapı yetersizliği, göç, eğitim yetersizliği gibi nedenlerin yanı sıra, bölge halkının siyasi, inanç ve kültürel haklarına ilişkin baskı ve kısıtlamalar, burada yaşanan olayların başlıca nedenidir.. Bu ülkede, Cumhurbaşkanından, sade vatandaşlara kadar herkes, geçmiş ve bugünü yeniden gözden geçirmeli, sağduyulu, sevecen, hoşgörülü ve insancıl bir yaklaşımla bu meseleye çözüm aramalıdır. Akan kardeş kanının durdurulmasının yolu, geçmiş politikaları gözden geçirmek, yeni, çağdaş, akılcı politikaları hayata geçirmekle gerçekleşir. Bize göre bu sorunların çözüm yeri TBMM'dir. Ancak parlamento zemininde, demokrasiyi kurarak ve yaşatarak demokratik yollarla, soruna çare bulunabilir. Siyasi iktidarlar, parlamento dışı platformlarda çözüm aramamalıdır".

Bu ortak açıklama doğrultusunda bir heyet oluşturan milletvekilleri siyasi parti ve değişik kademelerden devlet yetkilileriyle görüşmelerde bulundular. Ayrıca benzer bir adımın kendi par-

terleri bünyesinde de atılması için çaba içinde oldular. SHP ve ANAP'ta bu yönde kısırdanmalar oldu. Ancak sonuca ulaşmaya yetmedi, "önce terör önlen-sin, sonra diğer konulara geliriz" dendi.

7 Kasım tarihinde biraraya gelen ve aralarında Yaşar Kemal, Nur Süreter, Bilgesu Erenus, Yusuf Ziya Bahadın gibi isimlerin de bulunduğu çok sayıda demokratik örgüt, sendika yöneticisi, yazar, aydın ve sanatçı ortak bir girişim oluşturarak bir "Demokrasi Kurultayı" toplamayı kararlaştırdılar. 25-26 Aralık tarihlerinde gerçekleştirilen kurultayda konu enine boyuna tartışıldı. Sonuç bildirisinde şu görüşlere yer verildi: "Sorunlarımızın en önemlilerinden biri olan Kürt sorunu inat ve zor politikalarıyla değil, halkların hak eşitliği ve özgürlüğü temelinde demokratik yöntemlerle çözümlenmelidir. Akan kan derhal durdurulmalıdır. Bunun için ciddi ve kalıcı bir ateşkes süreci başlatılmalı, bu sürecin teminatı için taraflar insani hukuk olan Cenevre Savaş Hukuku kurallarına uymalıdır. Sorun iki halkın da mutlu ve huzurlu yaşama kavuşması sorunudur. Toplumsal barış ve huzur ortamının yaratılabilmesi için ayrımsız genel af çıkarılmalıdır. Tüm düşünce suçluları özgürlüklerine kavuşmalı, düşünce suç olmaktan çıkarılmalı, muhalif basın üzerindeki her türlü baskıya derhal son verilmelidir".

İşçi salt solcular, işverenler ve sendikalar tartışmıyor. Kendilerini "Kürt-Türk, İslamcı-laik, alevi-sünni, sağcı-solcu, bireyci-toplumcu, farklı köken, inanç ve düşüncelerden gelen bireyler" olarak tanımlayan ve aralarında Yaşar Kemal, Server Tanilli, Aziz Nesin, Mete Tunçay, Adalet Ağaoğlu, Cengiz Çandar, İsmet İmset, gibi isimlerin de yer aldığı 183 aydın, "Kürt sorunu karşısındaki tabulardan kaynaklanan fikir kısırlığı, siyasi çözümsüzlü-

ğun temel nedenlerinden biridir. Terörü önleme gereğiyle kendi düşündüğünden farklı görüşleri savunanları vatan hainliğiyle suçlayarak susturmaya çalışan zihniyet, daha tehlikeli sonuçlar doğurabilecek bir düşünce terörü üretmekte ve toplumu daha derin çıkmaza sürüklemektedir. Sağduyu ve hoşgörü yitirildikçe, Türkiye kendi kendisiyle kavga ederek içine kapanmakta, çevresini etkileyeceğine, dünyadan kopmaktadır. Kürt sorunundan kaynaklanan karşılıklı baskı ve şiddeti görmezlikten, duymazlıktan, bilmezlikten gelme hakkına sahip değiliz. Toplumun tüm düşünen insanları artık bu yönde sorumluluk yüklenmek, haksızlık, zulüm ve işkence kimden gelirse gelsin, kime yönelirse yönelsin, buna karşı durmak zorundadır" diyerek tartışmaya farklı bir boyut kazandırıyorlar. (Hürriyet, 15.12.93, Ö. Gündem, 16.12.93)

Toplumda Kürt sorunu temelinde yoğun bir tartışma var. Ancak devlet çarkının ipelerini ellerinde tutanlar kulaklarını kapamış, gelişmeleri, tartışmaları umursamaz bir haldele. 93'ün sonunda "köklerini kazırız" dediler, başaramadılar, tarihi 94'ün baharına ertelediler. Bakalım baharla birlikte neler olacak?

Kürt tarafı ne istiyor?

Kürt tarafı Mart 1993'te Kürt sorununun demokratik ve barışçı çözümünü için taleplerini masaya koydu ve Türk devletinin elindeki "terörizm" silahını aldı ve ona yöneltti.

Kürt hareketinin bu atağı aradan aylar geçmesine ve ateşkes ortamı sona ermesine rağmen, Türkiye kamuoyunun gündemini güncelliğinden bir şeyler "yitirse" de meşgul etmeye devam ediyor. Bu süreçle birlikte yukarıda izah etmeye çalış-

tiğimiz toplumun değişik kesimlerini kapsayan tartışma ortamı doğdu ve bu halen de devam ediyor. Bu bile, Kürt tarafının sorunun çözümü için öne sürdüğü taleplerin "makul"luğunu, haklılığını göstermeye yetiyor. Ve bu talepler, şimdi geniş toplumsal kesimlerin ortak taleplerine dönüşmüş durumda. Bu Kürt hareketi açısından tarihi bir kazanımdır. Bu, zafere giden yolda bir kilometre taşıdır; zaferin yaklaşmasıdır.

19 Mart 1993'de PSK Genel Sekreteri Sayın Kemal Burakay'la, PKK Genel Sekreteri Sayın Abdullah Öcalan arasında imzalan protokolde Kürt hareketinin kendi içindeki ilişkilerine, ortak iş ve ortak bir cepheye duyulan ihtiyaca işaret edildikten sonra Kürt sorununun demokratik çözümü için şu taleplere yer veriliyordu:

"Kürt sorununa adil bir çözüm ancak iki halkın eşitliği temelinde mümkündür. Biz böylesine demokratik bir yapıda iki halkın yanyana kardeşçe, barış içinde yaşayabileceği görüşündeyiz. Bunun biçimi demokratik federasyondur.

"Bunun için de, Türk devletinin yıllardır süregelen baskı politikasının sonucu olan bugünkü çatışma ortamı sona ermeli, sorunun barışçı çözümüne yol açılmalıdır. Türk hükümeti de gerçekten barış, demokrasi ve eşitlik istiyorsa aşağıdaki acil adımları bir an önce atmalıdır:

"1- Karşılıklı olarak ateş kesilmelidir. PKK'nın attığı ilk adım bu bakımdan iyi ve tarihi bir fırsattır. 2- Kürdistan'da Olağanüstü Hale, Bölge Valiliği sistemine son verilmeli; Kontrgerilla, Özel Timler ve köy korucuları dağıtılmalıdır. 3- Kürt ulusunun varlığını ve haklarını da güvence altına alan demokratik bir anayasa yapılmalı, tüm anti demokratik yasa ve kurumlar kaldırılmalıdır. 4- Genel af çıkarılmalıdır. 5- Düşünce, söz, basın ve örgütlenme

özgürlükleri tam olarak tanınmalıdır. 6- Partilerimiz de dahil tüm yasaklı partilerin ülkenin legal politik yaşamına serbestçe katılması olanağı tanınmalıdır. 7- Kürt dili, tarihi, kültürü üzerindeki baskılar son bulmalı, Kürtçe eğitim olanağı sağlanmalı, radyo ve televizyon Kürtçe yayın yapmalıdır. 8- Mevcut ortam nedeniyle Kürdistan'dan göç etmek zorunda kalanların ya da sürgün edilenlerin yerlerine dönmelerine olanak sağlanmalı ve zararları tazmin edilmelidir. 9- Kürdistan'ın son yıllarda daha da yıkılan ekonomisinin iyileştirilmesi, tarım ve ticaretin yeniden canlandırılması için köklü ekonomik programlar uygulanmalıdır."

İşte Kürt tarafı bu önerilerle,

Bugün Kürt hareketi yasaklı da olsa talepleri, istemleri, sorunun demokratik ve barışçı çözümünü için önerilerini tartışıyor, "kafalardaki" buzların erimesini sağlıyor, akliselimin yolunu gösteriyor.

Şayet Kürt hareketi ülke içinde ve dışında bu talepler doğrultusunda mücadeleyi yükseltir, birlikteliğini örer ve haklılığına gölge düşürmezse Türk devleti dize getirilecek, silahlar susacak, akan kan duracak, halk nefes alacaktır.

bu taleplerle mücadelede ilk kez üstünlüğü ele geçirdi. Bugün Kürt hareketi yasaklı da olsa talepleri, istemleri, sorunun demokratik ve barışçı çözümü için önerilerini tartışıyor, "kafalardaki" buzların erimesini sağlıyor, akliselimin yolunu gösteriyor.

Şayet Kürt hareketi ülke içinde ve dışında bu talepler doğrultusunda mücadeleyi yükseltir, birlikteliğini örer ve haklılığına gölge düşürmezse Türk devleti dize getirilecek, silahlar susacak, akan kan duracak, halk nefes alacaktır.

Bu nedenle de Kürt hareketi izlediği bu yoldan şaşmamalı, kimi "solcuların" "aman ne yapıyorsunuz, hani devrimci dönüşüm nerede" biçimindeki suçlamalarına aldırmandan, komplek-

se kapılmadan kararlılıkla bu zeminde mücadeleye devam etmelidir. Aynı tutum her koşulda "silahlı mücadele" diyen kesimlere karşı da izlenmelidir.

Kürt halkı, silahların susması, akan kanın durması ve barışçı bir ortama bir an evvel geçilmesi istemini çok yakın bir biçimde 1993'ün baharında gösterdi. Halkın bu istemleri, talepleri gözardı edilmemelidir.

Türk devleti sıkışmıştır. Ekonomik olarak bu savaşın faturasını karşılamaya gücü yetmiyor. Enflasyon, işsizlik alabildiğine artıyor. Yatırımlar durmuş durumda. Siyasi bir çöküntü yaşanıyor. Devlet tüm olanaklarını, tüm kaynaklarını bu haksız ve kirli savaşa aktardığı halde her

gün giderek boyutlanan savaş bütçesinin altında ezilip kalacaktır.

Kürt hareketi "ayıplar"ından kurtulmalıdır

PSK ve PKK arasında imzalanmış ortak protokolün ana eksenini Kürt hareketinin kendi arasındaki ilişkileri oluşturuyor. Ortak protokolün ilk iki maddesi bu konuya ayrılmış. Şöyle deniyor: "Kürdistan'ın aynı ve değişik parçalarından yurtsever örgütler birbirlerinin varlığına saygı göstermeli, aralarında varolan veya olabilecek sorunları dialog yoluyla ve barışçı yöntemlerle çözmelidirler. Yurtsever örgütler

arasında şiddete başvurulmamalı, tartışmalarda düşmanca ve saldırgan bir dil kullanılmamalıdır. PSK ve PKK, Kuzey Kürdistan yurtsever örgütleri arasındaki ilişkilerin iyileştirilmesi, işbirliği ve dayanışmanın geliştirilmesi ve giderek ortak bir cephenin oluşturulması için çaba göstereceklerdir. İki parti bu amaçla yakın bir zamanda ortak bir toplantı düzenlenmesi için yurtsever parti ve örgütlere çağrı yapacaklardır".

Nitekim çok geçmeden bu protokolde yer alan bu konu için de girişimlerde bulunuldu ve kimi olumlu adımlar atıldı. 20 Haziran tarihinde biraraya gelen Kuzey Kürdistan'lı 12 parti ve örgüt ortak bir açıklamayla bir cephe kurma yolunda görüşmelere başladıklarını açıkladılar. Bu toplantılar, görüşmeler kimi elle tutulabilecek sonuçlara vardı.

Kürt hareketi birlikte yürümek zorundadır. Kürdistan'ın kurtuluşu, Kürt halkının özgürlüğü buna bağlıdır. Herhangi bir örgüt veya parti ne kadar güçlü olursa olsun, ne kadar güçlü görünürse görünsün veya buna inanırsa inansın tek başına ne ülkeyi kurtuluşu, ne de halkı özgürlüğe kavuşturabilir. Kaldı ki verilen ulusal kurtuluş mücadelesidir. Tüm ulusal güçlerin ortak cephesi bu işin "olmazsa olmaz" koşuludur. Bunun sağlanabilmesi için de tüm taraflara önemli tarihi sorumluluklar düşüyor.

Ortak bir program konusunda anlaşma sağlandı ve diğer konularda ise tartışma ve görüşmeler henüz de sürüyor.

Kürt hareketi son 15 yıl içinde önemli yaralar aldı. Güven-sizlik, hatta karşıtlık bir anlamda kimi örgüt tabanlarına yerleşti. Bu olumsuzlukların hemen ortadan kalkmasını, tüm sorunların çözüme kavuşmasını, varolan güvensizliğin kısa bir sürede bertaraf edilmesini beklememek gerekir.

Ancak biraraya gelindikten sonra ortak belgelere, değerlere hep birlikte sahiplik etmek de

işin diğer bir yönü.

Kürt hareketi birlikte yürümek zorundadır. Kürdistan'ın kurtuluşu, Kürt halkının özgürlüğü buna bağlıdır. Herhangi bir örgüt veya parti ne kadar güçlü olursa olsun, ne kadar güçlü görünürse görünsün veya buna inanırsa inansın tek başına ne ülkeyi kurtuluşu, ne de halkı özgürlüğe kavuşturabilir. Kaldı ki verilen ulusal kurtuluş mücadelesidir. Tüm ulusal güçlerin ortak cephesi bu işin "olmazsa olmaz" koşuludur. Bunun sağlanabilmesi için de tüm taraflara önemli tarihi sorumluluklar düşüyor.

Eski husumetleri, olumsuzlukları bir tarafa bırakarak birlik sağlam temeller üzerinde oluşturulmalıdır. Tüm güçler bu konuda duyarlı olmalıdır. Ne var ki, imzalanan protokole, yapılan bir dizi cephe toplantılarına, ortaklaşa yayınlanan bir dizi açıklama-

olduğu gibi yurtsever insanlar damgalanarak, idam kararları çıkarılarak ve böylelikle düşmana açık bir boy hedefi haline getirilerek, ardından halktan ve yurtsever güçlerden gelen tepki üzerine "infaz kararını kaldırdık, dönüştürüldü" türünden bir yaklaşımla "saf dışı" edilmemelidirler.

Yine Kürt halkının haklı davasına gölge düşüren, Kürt hareketine olan desteği zayıflatan, Türk devletine kendi kirli yüzünü gizlemek için kozlar veren ve Avrupa'da gerçekleştirilen 24 Haziran ve 4 Kasım türü eylemler artık tarihe karışmalıdır.

Düşman, ne kadar küçümsersek küçümseyelim, elindeki tüm araç ve olanaklarla içerde ve dışarda haklı bir zeminde verdiğimiz mücadeleyi zayıflatmak, zaafa uğratmak için çaba içinde.

1980 faşist darbesinden bünyaya Avrupa'yı "teröristlere" kucak açmakla suçlayan Türkiye, 13 yılda gösterdiği tüm çabalara rağmen emellerine kavuşamadı. Ancak Almanya'da yapılan son eylemleri Türk devleti, Kürt hareketine yönelmek, dostlarını devreye koymak için iyi bir biçimde kullandı.

Kürt hareketi artık bu ayıplarından ve "çocukluk hastalıklarından" kurtulmalıdır.

Batı ve NATO sürdürülen bu kirli savaşta suç ortağıdır

Türk devleti Batı'lı NATO ülkelerinden almış olduğu askeri, ekonomik ve siyasi destekle Kürt halkına karşı amansız bir savaş yürütüyor. Alman tankları ve panzerleriyle köyler, kentler yerlebir ediliyor. Ölüm saçan Amerikan helikopterleriyle sivil halk ölümlerden ölüm beğeniyor.

Avrupa Konvansiyonel Silah İndirimi anlaşması dışında tutulan Türkiye Kürdistanı tam bir si-

lah deposu haline gelmiş durumda. Amerika, Almanya gibi ülkeler bu anlaşma çerçevesinde yok etmek zorunda kaldıkları silahları, Türkiye'ye hibe yolunu seçiyor ve böylelikle milyarlarca dolara varan ağır yüklerden kurtuluyorlar.

Bu silahlar orada ne amaçla kullanılıyor, kime ölüm getiriyor, onları pek ilgilendirmiyor. Zaman zaman "nahos" olaylar olsa, kimi silah ve panzerler televizyon kameralarına takılıp "baş ağrısı" yapsa bile, bunlar kısa süre sonra unutuluyor ve aynı işleme devam ediliyor.

Bu konuda, ne yazık ki fazla veri yok. Ancak ele geçirebildik-

çinde tamamlanacak. Bunları ise 1500 tank, 3000 tanksavar ve roketatar, 2700 kariyer, 11 fırkateyn ve 334 savaş uçağı oluşturuyor.

Yine Stokholm Barış Araştırma Enstitüsü SIPRI'ye göre, Türkiye soğuk savaş döneminin sona erdiği 1989'dan buyana büyük silah sistemlerini iki katına çıkarmış. Buna el altından gizlice verilen, hibe edilen veya ucuz fiyatlarla satılanlarla Avrupa'da yok edilmesi gerekirken Türkiye'ye yollananlar dahil edilmiştir.

Ayrıca Almanya'nın Körfez Savaşı döneminde Türkiye'ye hibe ettiği ve bir bölümü Türk

Avrupa'da yaşayan yaklaşık bir milyon Kürdü yadsımaya çalışıyorlar. Hatta bu ilişki ağı öyle içiçe geçmiş ki, Türkiye devletinin istemi üzerine Almanya ve Fransa gibi ülkeler almış oldukları siyasi bir kararla PKK yanlısı Kürt derneklerini kapayabiliyor, bir bütün olarak yüzbinlerce Kürdü terörize edebiliyorlar.

Bu politika, bu yaklaşım uzun vadede ne Almanya'nın, ne de diğer Avrupa ülkelerinin çıkarınadır. Yapılması gereken, Kürt sorununun demokratik ve barışçı çözümü için ülkede gösterilen çabalara omuz vermek ve bu doğrultuda Türkiye üzerinde ağırlık kullanarak, onu uluslararası planda sıkıştırarak, adım attırmaktır.

Bu olmadığı, böylesi bir yol izlenip uluslararası planda BM, Avrupa Birliği, AGİK gibi kuruluşlarda Türkiye teşhir edilmediği sürece geçmişte olduğu gibi gelecekte de tatsız olaylar yaşanabilir.

Yüzbin Kürt 29 Mayıs 1993'te, Almanya'nın göbeğinde biraraya geldi, bu barışçı gösterileri Kürt halkının demokratik istemlerini haykırdı. Ancak duyan olmadı.

Kürdistan'da hergün olaylar olur, onlarca insan yaşamını yitirir, Lice örneği kentler, köyler yerlebir edilirken ve bu savaşta Batılılar Türk tarafında saf tutmuşken, Avrupa'da en aktif kitleyi oluşturan ve yeri geldiğinde onbinler, yüzbinler halinde sokağa dökülen Kürtlerden her zaman barışçı gösteri beklenemez. Öncelikle ülkedeki savaş durumu ortadan kaldırılmalı, Almanya ve Avrupa ülkeleri bu konuda üzerlerine düşen sorumluluğu göstermelidirler.

Bu tarihi sorumluluk yerine getirilmediği müddetçe Almanya ve Batı'nın başı önümüzdeki dönemde de ağrımaya devam edecektir.

Kürdistan'da hergün olaylar olur, onlarca insan yaşamını yitirir, Lice örneği kentler, köyler yerlebir edilirken ve bu savaşta Batılılar Türk tarafında saf tutmuşken, Avrupa'da en aktif kitleyi oluşturan ve yeri geldiğinde onbinler, yüzbinler halinde sokağa dökülen Kürtlerden her zaman barışçı gösteri beklenemez. Öncelikle ülkedeki savaş durumu ortadan kaldırılmalı, Almanya ve Avrupa ülkeleri bu konuda üzerlerine düşen sorumluluğu göstermelidirler.

lerimiz, kamouyuna yansıyan boyutlarıyla konuyu biraz irdelemeye çalışacağız. Almanya NATO'lu müttefiği Türkiye'ye 1985 yılından 1991 yılına kadar 3,6 milyar mark değerinde silah hibe etmiş. İş salt hibelerle kalsa iyi. Buna ticari amaçlı silah satışlarını eklemeyi de ihmal etmemek gerekir. Ne kadar dost olursa da bir yerden itibaren herkes kendi çıkarını, cebini düşünür. Biraz vereceksin, kendine bağımlı kılacakсын, sonra da tabiki ihraç..

BASIC adlı kuruluşun yaptığı bir araştırmaya göre 1985 yılından itibaren Türk ordusunun modernizasyonunu amaçlayan 10 yıllık bir plan dahilinde aşağıdaki silahların büyük bir bölümü Türkiye'ye ya verilmiş ya da orada imal edilmek üzere lisans devrine gidilmiş. Geriye kalan az bir bölümü de önümüzdeki iki yıl

içişleri bakanı tarafından köylülere dağıtıldığı kabul edilmek zorunda kalan 256.125 kalaşnikof, 100.000 adet bazuka (RPC), 300 BTR 60 tipi kariyer, 5000 tam otomatik tüfek, 450 milyon değişik cinsten cephaneyi de unutmamak gerekir. Bunların yekunu ise 1,5 milyar mark civarında.

Amerikalıların, İngiliz ve diğerlerinin sattıkları ya da hibe ettikleri ise cabası.

Oysa Batılı güçler bunun tam tersi bir konumda olmalıydılar. Onlara düşen görev bu haksız ve kirli savaşta Kürt halkının yanında yer almaktı.

Onlar bir yandan Türkiye'ye Kürt halkına karşı kullanılmak üzere ölüm makinaları verip, özel timleri, polisleri, hatta kurt köpeklerini eğitip, Kürt kırımında taraf olurlarken, diğer yandan da

Sonuç ve izlenmesi gereken yol

Kürt hareketi bir bütün olarak, Kürt sorununun barışçı demokratik çözümüne yolun açılabilmesi için, bugüne dek olduğu gibi çabalarını yoğunlaştırarak sürdürmelidir. Bu hem ülke içinde ve hem de ülke dışındaki kamuoyunun olaya giderek yakınlaşmasını getirecek, devletin elindeki silah ona yöneltilecektir.

KOMKAR'ın Alman demokratik güçleriyle ortaklaşa olarak 1 Eylül'den buyana "Kürdistan: Susmak Ölümdür, Şimdi Barış" kampanyası örnek alınarak, yurtdışında dayanışma ve kamuoyu çalışması daha da yoğunlaştırılmalıdır.

Bu temel yaklaşımdan hareketle genel olarak yurtdışında yapılabilecekler:

1- Kürt halkının geleneksel bayramı Newroz'la, 27 Mart'ta yapılacak yerel seçimler aynı döneme denk geliyor. Newroz'a kan bulaşmaması ve seçimlere büyük çaplı "hile" karışmaması için Mart ayının ikinci yarısında Avrupa'nın değişik ülkelerinden çok sayıda gözlemci heyetin Türkiye Kürdistanı'na gitmesinde yarar var. Bu sağlandığında, Avrupa'nın gözü Türkiye ve Kürdistan'a çevrildiğinde Türk hükümeti kimi "ufak" çaplı saldırılara girişse de, büyük çaplı katliamları göze alamaz, seçimleri bir bütün olarak tahriif edemez.

2- Kürt sorununun barışçı demokratik çözümüne yolun açılabilmesi için bir an önce silahların susması, akan kanın durması gerekir. Bunu sağlamak içinse, diğer etmenlerin yanısıra yurtdışı baskısına da ihtiyaç var. Almanya başta olmak üzere Avrupalı devletlerin Türkiye üzerinde baskı oluşturmaları sağlanmalıdır. Bunun ilk şartı ise Türkiye'ye verilen askeri, ekonomik ve politik desteğin ya tümünden

kesilmesi, ya da tümünden kesilmesi sağlanamıyorsa bunun, temel insan haklarına uyulması ve Kürt sorununun demokratik çözümü şartına bağlı kılınmasıdır.

Bu konuda ise PSK-PKK protokolünde yer alan acil demokratik talepler baz alınmalı ve tüm görüşmelerde, yazışmalarda tekrar, tekrar üzerinde durulmalı, savaşı isteyen Kürt tarafı olmadığı, sorunu terör ve zorbalıkla çözmek isteyen Türk devleti olduğu dile getirilmelidir.

3- Kürt sorununun uluslararası kuruluşlarda gündeme getirilmesi koşulları yaratılmalıdır. Türkiye'nin altına imza atmış olduğu sözleşmeler buna temel teşkil etmelidir. AĞİK, Avrupa Birliği, NATO ve Birleşmiş Milletler'e Kürt sorununun yansıtılması için girişimlerde bulunulmalıdır.

Kürt hareketi bir bütün olarak, Kürt sorununun barışçı demokratik çözümüne yolun açılabilmesi için, bugüne dek olduğu gibi çabalarını yoğunlaştırarak sürdürmelidir. Bu hem ülke içinde ve hem de ülke dışındaki kamuoyunun olaya giderek yakınlaşmasını getirecek, devletin elindeki silah ona yöneltilecektir. Türk devleti sona oynuyor. Kürt hareketi ülke içinde ve dışında göstereceği yaklaşımla bu sonu yakınlaştırabilir. Ve bu sonun yaklaşımında üçüncü güce, dünya kamuoyu desteğine ihtiyacımız var. Bunu bilerek ve yarını gözeterek çaba içinde olmalıyız.

4- Kürt sorunu çözüme kavuşmadığı sürece ne Türkiye'de, ne de bölgede kalıcı bir barışçı ortam sağlanamayacağı gerçeğinden hareketle, uluslararası bir Kürt konferansı toplanması için çaba içine girilmeli ve böylece bir konferansta Kürt ulusunun kendi geleceğini özgürce belirleme hakkı temel alınmalı, Kürt tarafının katılımı mutlaka sağlanmalıdır. Bu konuda uluslararası planda atılan adımlar, bir Filistin, bir Güney Afrika, bir Kamboçya sorusunda olduğu gibi örnek alınmalıdır.

5- Türkiye 1993 yılında turizm sektöründe 2 milyar dolarlık

bir kayba uğradı. 1994 yılında bu kayıp daha da artacaktır. Daha şimdiden birçok ülke Türkiye'yi kara listeye aldı ve gidilmesi gereken ülkeler statüsüne koydu. Bu nedenle de ekonomik baskının daha fazla oluşması, bunun bilinçli bir politik tercihe yönelmesi amacıyla "turizm boykotu" çalışmaları daha koordineli ve programlı olarak yürütülmeli, turizm şirketleri Türkiye'de yaşanan savaş konusunda bilgilendirilmelidir.

6- Avrupa ülkelerinde yaşayan Kürtlere, diğer göçmenlere tanınan hakların tanınması, varolan bu ayrıcalıklı tutumun terkedilmesi için girişimde bulunulmalıdır.

7- Türkiye, iç savaş yaşanan ülkeler kategorisine alınmalı, Kürt sığınmacıların iade edilmesi işlemine son verilmelidir.

Türk devleti sona oynuyor. Kürt hareketi ülke içinde ve dışında göstereceği yaklaşımla bu sonu yakınlaştırabilir. Ve bu sonun yaklaşımında üçüncü güce, dünya kamuoyu desteğine ihtiyacımız var. Bunu bilerek ve yarını gözeterek çaba içinde olmalıyız.

Not: Bu metin "Kürdistan: Susmak ölümdür! Şimdi Barış" kampanyası çerçevesinde Almanya'daki çalışmalarda değerlendirilmek amacıyla hazırlanmıştır. Ayrıca yurtdışı kaynaklarının yetersizliği de gözönüne alındığında bir dizi eksikliği içerebilir.

PSK Delegasyonunun Brüksel Konferansı'na sunduğu metin:

“Türk yönetimi sorununun barışçı, demokratik ve adil bir şekilde çözümüne açık olduğunu ortaya koymalıdır”

Belçika'nın başkenti Brüksel'de 12-13 Mart 1994 tarihleri arasında düzenlenen "Uluslararası Kuzey Kürdistan Konferansı"na, Kürdistan Sosyalist Partisi (PSK) de bir delegasyonla katıldı ve konferansa bir metin sundu. Kürt sorununun siyasal çözümü konusunda tartışmaların yeniden yoğunlaştığı bugünlerde, bu metnin de, sorunun daha sağlıklı tartışılması açısından önemi olacağı kuşkusuzdur. Metnin tamamını ilgili çevrelerin ve okurlarımızın dikkatine sunuyoruz.

DENG

Değerli Bayanlar, Baylar!

Kürdistan Sosyalist Partisi delegasyonu adına bu uluslararası konferansı düzenleyenlere huzurunuzda teşekkür ederek konuşmama başlamak istiyorum.

Uluslararası düzeyde Kürt sorununa yönelik geçmişte varolan sessizlik bugün büyük ölçüde kırıldı; sorun özellikle uluslararası platformlarda çeşitli boyutlarıyla tartışılmaya başlandı. Dünya kamuoyu artık Kürt sorununun farkındadır. Bugün tartışılan şey, 5-10 yıl önce olduğu gibi böyle bir sorunun var olup olmadığı değil, ona nasıl bir çö-

züm bulunabileceğidir. Ve son 5 yılda Batılı ülkelerde birbirini izleyen ve büyük ilgi gören konferanslar da gösteriyor ki, bu sorun artık çözüm için dayatmıştır.

Diğer yandan, geçerli ve haklı bir çözüme ulaşmak için de yalnızca sorunun varlığını bil-

Örneğin Kürt sorunu salt bir insan hakları sorunu mu, salt bir azınlık sorunu mu? Ama resmi düzeydeki açıklamalarda ya da uluslararası toplantılarda; örneğin BM organlarında, AĞİK, Avrupa Konseyi ve Parlamentosu toplantılarında devlet ve hükü-

Ulusal hakların temeli, kendi kaderini özgürce belirlemedir. Bir ulus başka bir ulusla birlikte mi yoksa ayrı mı yaşayacağına özgür iradesiyle kendisi karar vermelidir. Bunu yapamayan ulus, özgür değildir.

mek yetmez. Onun doğru biçimde kavranması, yani gerçekte nasılsa öyle tanımlanması gerekir.

met temsilcileri, ya eski geleneğe uyarak Kürt sorununu sessizlikle geçiştiriyor, adlandırmaktan bile kaçınıyorlar, ya da onu salt

bir "insan hakları sorunu", "azınlık" sorunu olarak niteliyor ve bu çerçevede Kürtlere bazı haklar tanınması gereğini dile getiriyorlar.

Kürt sorununu böyle nitelemek ve bu çerçevede çözüm önermek haklı ve gerçeğe uygun bir tutum mudur?

Kürtlerin şu anda yaşadıkları ülkelerde -yani gerçekte bölünmüş olan kendi yurtlarında- azınlık haklarına, hatta sıradan insan haklarına bile sahip olmadıkları bir gerçektir. Bu durum, onların karşı karşıya oldukları baskı ve haksızlığın derecesini gösteriyor. Ama diğer yandan, Kürtler bir azınlık değil, bir ulustur; ülkeleri zorla bölünmüştür ve Kürt sorunu ulusal bir sorundur; çözümü de bu kapsamda ele alınmalıdır.

İnsan hakları sorunu, çok uluslu olsun ya da olmasın, her ülke için, şu ya da bu ölçüde gündeme gelebilir. Azınlık sorunu da öyle. Ama ulusal sorun, bunun boyutlarını aşan, çok daha kapsamlı bir sorundur. İnsan hakları ve azınlık sorunları her bir devletin kendi sınırları içinde çözülebilir türdendir. Oysa bir ulusun hakları ve özgürlükleri sorunu farklı bir şeydir. Ulusal hakların temeli, kendi kaderini özgürce belirlemedir. Bir ulus başka bir ulusla birlikte mi yoksa ayrı mı yaşayacağına özgür iradesiyle kendisi karar vermelidir. Bunu yapamayan ulus, özgür değildir.

Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı insanlığın benimsediği bir ortak değer, bir hukuk ilkesidir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Şartı'nda bu temel hak benimsenmiştir. Aynı şey AGİK'e ilişkin Helsinki Nihai Senedi için de geçerlidir.

Ne var ki, Kürt halkına sıra gelince, bu ilke, sözbirliği edilmiş gibi, resmi platformlarda bir yana itiliyor. Devletlerin toprak bütünlüğü, sınırların değişmezliği buna gerekçe olarak gösteriliyor.

Bu mekanik yaklaşım, uluslararası hukuk ve adalet ilkeleleriyle taban tabana çelişmektedir. Yurt, her bir ulusun üzerinde yaşadığı topraklardır. Bu anlamda her ulusun sınırlarına, onun yurdunun bütünlüğüne elbette saygı gösterilmelidir, bunlar dokunulmaz olmalıdır. Ama bir başka ulusu parçalayan sınırlara saygı gösterilmesi için ne sebep var? Kürdistan'ın durumu budur.. O, dört devlet arasında parçalanmış ve her parçası zorla, terör gücüyle elde tutulmaktadır. Halkımız bu sınırları asla tanımadı. O, uzun yıllardır özgürlüğü için savaşıyor ve bu uğurda yüzbinlerce kurban verdi.

Kürdistan, 520 bin kilometrekare genişliğinde bir ülkedir ve günümüzde Kürt ulusunun nüfu-

adalet adına savunulacak bir tarafı olamaz. Bu, "haksız ama güçlü"nın yanında yer almak demektir.

Elbet biz, resmi platformlardaki sözkonusu tutumların nedenini biliyoruz. İlkeler, devletlerarası ilişkilere, çıkarlara feda ediliyor. Diploması ise, uluslararası hak-hukuk adına, bu yoz çıkarlara kılıflar hazırlıyor. Ne var ki, mızrak çuvala sığacak gibi değildir. Koca bir ülkeyi bölüşen ve 35 milyonluk bir ulusu yok etmeye çalışan güçlerle aynı platformları paylaşarak, onların yaptıklarına göz yumarak, hatta destek vererek, insan hakları ve demokrasiye hizmet edilemez. Bu tutumla sorunların çözümüne yardımcı da olunamaz.

İlkeler, devletlerarası ilişkilere, çıkarlara feda ediliyor. Diploması ise, uluslararası hak-hukuk adına, bu yoz çıkarlara kılıflar hazırlıyor. Ne var ki, mızrak çuvala sığacak gibi değildir. Koca bir ülkeyi bölüşen ve 35 milyonluk bir ulusu yok etmeye çalışan güçlerle aynı platformları paylaşarak, onların yaptıklarına göz yumarak, hatta destek vererek, insan hakları ve demokrasiye hizmet edilemez. Bu tutumla sorunların çözümüne yardımcı da olunamaz.

su bu topraklar üzerinde 35 milyona ulaşmaktadır. Kürtler eski bir tarihe, kendilerine özgü bir dile ve zengin bir kültüre sahiptir. Bizim kimsenin toprağında gözümüz yok, kimsenin ülkesini parçalayacak değildir; biz yalnızca kendi ülkemizde, Kürdistan'da özgür yaşamak istiyoruz. Eğer ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı böyle bir durumda uygulanmayacaksa, hangi durumda uygulanacak? O zaman bu ilkeleri uluslararası belgelerden çıkarmak daha doğru olmaz mı?

Bir ulusu parçalayan sınırları dokunulmaz saymanın, bu sınırları o halkın özgür yaşama isteğinin karşısına dikmenin, hak ve

Sayın Bayanlar, Baylar,

Biz, elbet resmi platformların tutarsızlığından söz ediyoruz. Ama bir de halkların vicdanı var. Yoz çıkarlara alet olmayan, gerçeği ve adalet prensiplerini onurluca savunan demokratik güçler var. Bu güçlerin önemini küçümsemiyoruz. Kürt sorunuyla ilgili olarak da bu güçlerin sayı ve etkinlik olarak giderek büyüdüğü ve resmi platformları artık zorladığı kanısındayız. Dostlarımız günden güne artıyor.

Sayın Bayanlar ve Baylar,

Uluslararası planda soruna yaklaşım bu şekilde kendini gös-

terirken, Kürdistan'ın en büyük parçasını egemenliği altında tutan Türk devletinin yaklaşımı ise başka bir boyuttadır.

Türk devlet yetkilileri, TC'nin kuruluşundan beri sorunu görmezden geldiler. Sorunun boyutlanıp tartışmaların yoğunlaştığı dönemlerde ise, onu bir "terör" olayı ya da "dış mihrakların ülkeyi bölme girişimleri" olarak göstermeye çalıştılar.

Gerçekte sorun nedir? Türk devletinin göstermek istediği gibi midir?

Türkiye Cumhuriyeti, ilan edildiği 1923 yılından bugüne, "Tek ulus, tek devlet" diye ifade edilen bir politik yaklaşımla geldi. Resmi ideolojiye göre, "Misa-

yüdü. Bu politika hem Kürt halkına, hem Türk halkına ciddi zararlar verdi ve vermeye devam ediyor. Onlar, bugün de orduyu, polisi seferber ederek, yakıp yakarak, kan dökerek, işkence ederek sonuç alınabileceğini sanmaktalar. Üstelik çok ilginçtir ki, Kürt ulusal hareketini, tüm yurtsever partileri terörizmle suçlamakta ve dünya kamuoyuna da buna inandırmaya çabalamaktadırlar.

Sayın Bayanlar, Baylar,

Ortada gerçekten de bir terörist var, o da, Kürt halkına acımasız bir devlet terörü uygulayan Türk devletinin ta kendisidir.

Biz Kürdistan Sosyalist Partisi olarak, geçmişten beri şiddetten yana olmadık. Bugün de yana değiliz. Ne Kürt halkının, ne de Türk halkının acı çekmesinden, anaların kara bağlamasından yanayız.

kı Milli" diye ifade edilen, Kürdistan'ın kuzey parçasını da sınırları içine alan Türkiye'de yaşayan insanların tümü Türktür; vatandaşların tümü Türk ulusunun mensuplarıdır.

Türk devletinin yöneticileri, sürekli bir şekilde Kürt sorununun varlığını inkardan geldiler. Kürt halkının ulusal özgürlüğü için başlattığı tüm direnişleri kanla ve dipçik zoruyla bastırmaya çalıştılar. Onlar, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan beri ulusal mücadelemizi terör yoluyla ezebileceklerini, halkımızı terör ve asimilasyonla ortadan kaldıracabileceklerini, yok edebileceklerini sandılar. En basit ve doğal hak istemlerimize terörle, işkenceyle, kıyımla cevap verdiler ve Kürdistan'da sürekli olarak savaştılar.

Ancak, bu politikanın sonuç vermediği ortadadır. Kürt halkı yok olmadı, mücadelemiz durmadı, aksine günden güne bü-

Ve o, böylece, demokratik ve barışçı bir çözüm için uygun olan tüm kapıları kapatarak, Kürt tarafını da şiddeti başlıca araç olarak seçmeye zorluyor. O, milyonluk ordu ve polisine, yıkıcı silahlarına, NATO desteğine güveniyor. Her şey bu kadar açık.

Buna karşın Kürt tarafı sorunun barışçı, demokratik ve adil çözümünü istiyor.

Biz Kürdistan Sosyalist Partisi olarak, geçmişten beri şiddetten yana olmadık. Bugün de yana değiliz. Ne Kürt halkının, ne de Türk halkının acı çekmesinden, anaların kara bağlamasından yanayız.

1993 yılının Mart ayında Partimizin Genel Sekreteri Sayın Kemal Burkay ile PKK Genel Sekreteri Sayın Abdullah Öcalan'ın imzaladıkları ortak protokolde dile getirilen istemler, Kürt tarafının adil ve demokratik çözüm konusunda hangi ölçülerde gerçekçi ve sorunun çözümüne

açık olduklarını ortaya koydu. Söz konusu protokolde şu istemler dile getirilmişti:

"Kürt sorununa adil bir çözüm ancak iki halkın eşitliği temelinde mümkündür. Biz böyle sine demokratik bir yapıda iki halkın yan yana, kardeşçe, barış içinde yaşayabileceği görüşündeyiz. Bunun biçimi demokratik federasyondur.

Bunun için de, Türk devletinin yıllardır süregelen baskı politikasının sonucu olan bugünkü çatışma ortamı sona ermeli, sorunun barışçı çözümüne yol açılmalıdır. Türk hükümeti de gerçekten barış, demokrasi ve eşitlik istiyorsa, aşağıdaki acil adımları bir an önce atmalıdır:

1- Karşılıklı olarak ateş kesilmelidir. PKK'nın attığı ilk adım bu bakımdan iyi ve tarihi bir fırsattır;

2- Kürdistan'da olağanüstü hale, Bölge Valiliği sistemine son verilmeli; Kontraçilla, "özel timler" ve köy koruculuğu dağıtılmalıdır;

3- Kürt ulusunun varlığını ve haklarını da güvence altına alan demokratik bir anayasa yapılmalı, tüm anti demokratik yasa ve kurumlar kaldırılmalıdır;

4- Genel af çıkarılmalıdır;

5- Düşünce, söz, basın ve örgütlenme özgürlükleri tam olarak tanınmalıdır;

6- Partilerimiz de dahil tüm yasaklı partilerin ülkenin legal politik yaşamına serbestçe katılması olanağı tanınmalıdır;

7- Kürt dili, tarihi, kültürü üzerindeki baskılar son bulmalı, Kürtçe eğitim olanağı sağlanmalı, radyo ve televizyon Kürtçe yayın yapmalıdır;

8- Mevcut ortam nedeniyle Kürdistan'dan göçetmek zorunda kalanların ya da sürgün edilenlerin yerlerine dönmelerine olanak sağlanmalı ve zararları tazmin edilmelidir;

9- Kürdistan'ın son yıllarda daha da yıkılan ekonomisinin iyileştirilmesi, tarım ve ticaretin ye-

niden canlandırılması için köklü ekonomik programlar uygulanmalıdır."

Kürt tarafının bu gerçekçi istemlerine karşılık, Türk hükümetinin tutumu ne oldu? O, Kürt tarafından uzatılan bu barış eline olumlu karşılık verdi mi? Kürt halkıyla eşitliğe evet dedi mi? En basit isteklerimizi bile karşılamak için bir tek adım attı mı?

Hayır, bunların hiçbirisi olmadı. Hükümet, "eşkiya ile görüşmeyiz", dedi, "gelsin teslim olsunlar" dedi. Böylece Türk hükümeti bu fırsatı elinin tersiyle itti.

Geçen süre içinde ülkedeki kanlı ortam daha da büyüdü. İnsan Hakları Derneği'nin 1993 yılı raporunda Kürdistan'daki insan

birbirini izliyor.

Türk devleti, Kürdistan'da yürüttüğü savaşta 100 savaş uçağı, 40 kobra, 35 skorski ve 230 klasik tip helikopter kullanıyor. Bu savaşın Türk ekonomisine yıllık maliyeti ise 7 milyar dolar tutarındadır. Bu haksız ve kirli savaş, ülke ekonomisinin her geçen gün daha kötüleşmesine neden oluyor. Daha bir ay önce Türk lirası yüzde 20 dolayında devalüe edildi. Enflasyon ise, yüzde yüze varmış durumda.

Daha önceleri Demirel-İnönü, ve şimdi de Çiller-Karayalçın koalisyon hükümetleri döneminde, yasal zeminde mücadele eden ve Kürt sorununu çeşitli platformlarda dile getiren kurum

di. Son olarak da Genel Başkan Hatip Dicle, milletvekillerinden Orhan Doğan, Leyla Zana, Ahmet Türk, Sırrı Sakık, Selim Sadak, Mahmut Aminak'ın dokunulmazlıkları kaldırıldı ve bazıları tutuklandı.

Özetle, DYP-SHP koalisyonu da, 70 yıllık Kemalist "Tek ulus, tek devlet" politikasının takipçisi olduğunu açıkça gösterdi. "Kürt gerçeğini" nasıl tanıdığını, dünya kamuoyuna göstermiş oldu.

Hem Demirel-İnönü, hem de Çiller-Karayalçın hükümetleri, Kürt halkının haklarını tanımaktan ziyade, onu terörle, şiddetle ortadan kaldırmaya yolunu seçmiştir.

"Faili meçhul" denen cinayetler, Batman ve Diyarbakır başta olmak üzere, Kürdistan'ın büyük kentlerinde hergün onlarca insanın canına mal olmaktadır. Gerçekte bunların failleri bellidir. Bu cinayetler bizzat devlet tarafından örgütlenmiş kontroller ve benzeri kuruluşlar tarafından işlenmektedir.

Görülüyor ki, akan kanın sorumlusu bizzat Türk devletidir. Kürt tarafı bugün de karşılıklı ateşkes istiyor, bugün de siyasi diyalog yoluyla çözüm istiyor.

Bu kirli savaş sürdürmek, yalnız Kürt halkı için değil, Türk halkı için de daha fazla can kaybı, ülkenin maddi yıkımı, kaynakların boşa gitmesi, ekonomik ve sosyal gelişmenin sekteye uğramasıdır. Bu, Türkiye için militarizm, şovenizm ve diktatörlük demektir. Kürtler özgür olmadan Türkiye'ye barış ve demokrasi gelmesi mümkün değildir.

Ülkedeki sorunların odağını Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan beri Kürt sorunu oluşturuyor. Kürt sorununu kalıcı bir çözüme ulaştırmadan Türkiye'de hiç bir temel sorun çözülemez. Bunun için de öncelikle karşılıklı olarak ateş kesilmelidir, önyargılar bir yana bırakılarak, hiçbir tarafı dışlamadan siyasi diyalog

Bu kirli savaş sürdürmek, yalnız Kürt halkı için değil, Türk halkı için de daha fazla can kaybı, ülkenin maddi yıkımı, kaynakların boşa gitmesi, ekonomik ve sosyal gelişmenin sekteye uğramasıdır. Bu, Türkiye için militarizm, şovenizm ve diktatörlük demektir. Kürtler özgür olmadan Türkiye'ye barış ve demokrasi gelmesi mümkün değildir.

hakları ihlallerine ilişkin rakamlar, bunu çarpıcı bir biçimde gözler önüne seriyor. Rapora göre, geçen yıl 3 bin 750 kişi politik nedenlerden dolayı öldürüldü ve bin 490 kişi yaralandı. Türk güvenlik güçleri 874 köyü boşalttı ve çoğunu da oturulmayacak şekilde yakıp yıktı. Yine Şırnak, Kulp, Diyadin, Doğubayazıt, Lice ve Silopi örneklerinde görüldüğü gibi kentler, top, tank, panzer ve uçaklara hedef yapılarak, yerle bir edildi.

Türk devletinin Kürdistan'da sürdürdüğü kirli savaş sonucunda, son üç-dört yıl içinde 4-5 milyon dolayında insan Türkiye'nin Batı'sına göç etmek zorunda kaldı. Ve bu insanlar, yeni yerlerinde bile "rahat" bırakılmıyorlar. Bizzat devlet eliyle, yine Ecevit ve Türkeş gibi ırkçıların karşı propagandaları sonucunda Kürtlere yönelik saldırı ve gösteriler

ve kuruluşlara yönelik olarak sürdürülen baskının haddi hesabı yok.

Kürt kimlikli basın yayın organları, Kürt sorununu işleyen muhalif basın, mahkemelerin ellerinden kurtulamıyorlar. Günlük Özgür Gündem gazetesi, haftalık Azadi Gazetesi'nin hemen hemen tüm sayıları toplatılıyor. Herbirine birkeç kez yayını durduracak şekilde kapatma kararı biçildi.

Yine mecliste milletvekilleri bulunan Demokrasi Partisi'nin başına gelenler ise utanç verici...

Kürdistan'ın birçok il ve ilçesindeki parti yöneticileri tutuklandı, belediye reisleri görevden alındı. Mardin Milletvekili Mehmet Sincar ile DEP üyesi onlarca yurtsever uğradıkları saldırılar sonucu yaşamlarını yitirdiler. DEP Genel Merkez'i bombalan-

başlatılmalıdır.

Kuşkusuz böyle bir gelişme için anahtar Kürt tarafı değil, Türk devletidir. Çünkü ateş kesmek istemeyen ve savaşta ısrar eden odur. Legal ve barışçı kanalları ısrarla tıkayan odur. Türk devleti isterse barış süreci hemen başlayabilir. Bunun için de devlet terörüne son verilmeli, Türk yönetimi sorunun barışçı, demokratik ve adil bir şekilde çözümüne açık olduğunu ortaya koymalıdır.

Bunun için öncelikle silahlar susmalı ve yasaklı Kürt partilerini de içerecek biçimde, tam bir örgütlenme ve basın özgürlüğü sağlanmalıdır. Herkes kendi programıyla halkın karşısına özgürce çıkabilsin. Seçimi halka bırakalım.

Demokrasi ve barış için birlikte adım atalım.

Bu çağırım aynı zamanda tüm sorumlu politikacılaradır, aydınlaradır, barış isteyen ve adalet duygusu taşıyan herkesedir.

Biz Kürtler, haklarımız verilirse, eşitlik temelinde Türk kardeşlerimizle barış içinde birarada yaşayabiliriz. Ve bu isteğimizi açıkladık. Sorun size kalmıştır. Eşitliği içinize sindirebiliyorsanız, kendi sahip olduğunuz hakları Kürtlere çok görmüyorsanız, adım atın."

Bu amaçla Partimizin Genel Sekreteri Sayın Kemal Burkay, tek taraflı ateşkesin bozulmasından sonra, 22 Temmuz 1993 tarihinde Türkiye Başbakan'ı Sayın Tansu Çiller'e gönderdiği açık mektupta şunları söylemektedir:

"Sayın Çiller,

Gelin, bu kirli savaşa son vermek, siyasi diyalog ve barış yolunu açmak için ne lazımsa yapalım. Ülkemiz bir Bosna, bir Lübnan olmasın.

Bunun için yapılacak şey derhal iki yanlı ateş kesmektir. PKK buna hazır olduğunu bugün de tekrarlamaktadır. O halde çözümün anahtarı sizdedir.

Ateşkes çağırısına olumlu cevap verin ve siyasi diyalog yolunu başlatın. Yeni oluşmakta olan Kürt cephesi pekala size muhatap olabilir. Eğer demokratik kanalları açarsanız, bizzat halkın oyuyla seçilip gelen temsilcilerle de siyasi diyalogu yürütmek mümkündür.

Biz Kürtler, haklarımız verilirse, eşitlik temelinde Türk kardeşlerimizle barış içinde birarada yaşayabiliriz. Ve bu isteğimizi açıkladık. Sorun size kalmıştır. Bizim özgürlük isteminden vazgeçmemizi, teslim olmamızı beklemeyin. Bunu asla yapmayacağız. Eşitliği içinize sindirebiliyorsanız, kendi sahip olduğunuz hakları Kürtlere çok görmüyorsanız, adım atın."

Sayın Bayanlar, Baylar,

Biz, eşitlik temelinde Türk halkıyla birarada yaşamaya evet diyoruz. Bunun biçimi ise, demokratik federasyondur. Böylece Türkiye'nin bugünkü sınırlarının değişmesine, Türk devletinin değişmesiyle "ülkenin parçalanmasına" gerek kalmıyor. Türkiye Kıbrıs'taki 80 bin Kürt için istediği ve bugün de pratikte vârolan hakları, sayısı salt Türkiye sınırları içinde 20 milyona yaklaşan koca bir ulusa çok görmemelidir.

Görülüyor ki, Kürt sorunu bugüne kadar çözümlenememişse ve mevcut durum Kürt halkının yanı sıra, tüm bölge

halklarına, hatta tüm dünyaya acı veriyorsa, bunun sorumlusu Kürt halkı ve onun yurtsever güçleri değildir. Sorumlular, Kürt halkına haklarını tanımamakla ısrar eden ve terörü başlıca araç seçen, Kürdistan'ı bölüşmüş devletlerdir.

Bu durumda bizim için meşru her araçtan yararlanarak, mücadeleyi sürdürmekten başka yol kalmamaktadır. Kendi ülkemizde özgür insanlar olarak yaşamakta kararlıyız.

Bu mücadelede Türk halkının, yan yana yaşadığımız diğer halkların aydın ve demokrat insanlarını dostlarımız olarak görüyoruz. Onlar da sorunun barışçı ve demokratik çözümü için seslerini yükseltmeli, terör rejimlerine hayır demelidirler.

Bu mücadelede diğer ülkelerdeki dostlarımızın, sizlerin dayanışması bizim için çok önemlidir. Birlikte çalışarak uluslararası kuruluşları, resmi platformları harekete geçirmeliyiz.

Avrupa Parlamentosu, Avrupa Konseyi ve AGİK bu konuda daha etkin, sonuç alıcı bir tutum takınmalı. Birleşmiş Milletler Örgütü, artık Kürt ulusuna karşı görevlerini yerine getirmeli. Kürt sorunu Genel Kurul'un gündemine alınmalı ve ilgili devletlere baskı yapılmalı. Bir ulusu tutsak ve yok etmek, BM'nin 688 Sayılı Kararı'nda da belirttiği gibi, hiçbir devletin iç sorunu değildir.

Türkiye, BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve öteki uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülüklerini yerine getirmeye zorlanmalıdır.

Bir kez daha hepinize teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.

Brüksel, 12/13 Mart 1994

**PSK-Kürdistan
Sosyalist Partisi
Delegasyonu**

Aydınlık'ın Kürt kabusu ve uyanık askerin hezeyanları

Ziya LAÇIN

Siyasal ve ekonomik bir sistem olarak "marksizmin çöküşü"nden bu yana tam bir kavram kargaşası yaşanıyor. Siyasal söylemlerdeki benzerlikler o derece çarpıcı ki, gazetelerde yayınlanan bir söylevin, insan hakları kuruluşuna mı, yoksa Türkiye'nin siyasal yaşamında demokratik hakların yerleşmemesi için en büyük engeli olarak görü-

rası kuruluşlara başvurusu sonucu gelişen olaylar, günlük gazetelerden birinde manşetten, büyük puntolarla "**Uyanık olun, tehditlere boyun eğmeyin, bağımsızlığa sahip çıkın! TÜRKİYE İLE OYNUYORLAR**"(1) biçiminde verilmiş.

Olayı bir iç sorun olarak, Genelkurmay'ın hukuk anlayışı içerisinde çözme seçeneği ile sınır-

devletinin uyanık bekçisi, MHP'nin Ortadoğu'sunun mu?

Hiç biri değil. Haberin, sosyalizmin son beş yılda yaşadığı çalkantılardan ötürü, meydanın kendisine kaldığını sanan 'marksist', 'leninist' ve hatta 'maoist' ilkelere sahip Aydınlik Gazetesi'nde sürmanşet olarak verilmesi sizi şaşırttı mı bilemeyiz ama, bu çizgiyi taniyanları değil...

Peki, Avrupa Parlamentosu ve Batılı hükümet yöneticilerinin, Aydınlik çevresini bu derece karartan karar ve tepkileri nelerdi? Ya da hangi kararlar böylesine kritik bir dönemde baylarımızı diğerleriyle 'ulusal bir çizgide' bü-tünleştirme noktasına getirdi? Avrupa Parlamentosu 9 marttaki oturumunda, Kürt parlamenterlerin dokunulmazlıklarının kaldırılması ve gözaltına alınmalarını kınamış ve Kürtlere 'otonomi' hakkının tanınması ile ilgili bazı kararlar almıştı. Konu ile ilgili olarak çeşitli Avrupa ülkelerinden parlamenterler, siyasi parti ve kuruluş temsilcilerinin yanısıra, ABD'den Dışişleri Bakan Yardımcısı Oxman Türkiye'ye gelmiş, yetkililer ve DEP milletvekilleri ile görüşmüş, gelişmelerle ilgili kaygılarını iletmişti.

len, son yılların "şeffaf Demokrasi"ine mi ait olduğunu kestirmek güç.

İşte size bir örnek: Dokunulmazlıkları kaldırılan Kürt milletvekilleri olayında, ülke içerisinde hak arama yollarının tümüyle tıkanması sonucu, DEP'in ve Avrupa'daki Kürt örgütlerinin -ellerindeki tek olanak olan- uluslara-

layan yukardaki 'haber' sizde hangi gazetenin adını çağırıştırıyor? Türkiye'de basın tekeline elinde tutan ve uluslararası finans kuruluşlarıyla içli-dışlı 'burjuva basını'nın mı, yoksa tarihi cumhuriyet kadar eski, gerçek Atatürkçü Cumhuriyet Gazetesi'nin mi? 'Adil düzen' yanlısı Millî Gazete'nin mi, son Türk

Türkiye ile kimlerin gerçekten oynadığı ve hangi tür olaylara karşı insanları uyanık olmaya çağırmamız gerektiğini bir tarafa bırakırsak, salt, siyasal ve ekonomik sisteminden soyutlayarak kafaların bulandırılmaya çalışıldığı "Türkiye" kavramı bile, başlı başına bir tartışma konusudur. Aydınlik Gazetesi'nin, başında son derece 'uyanık' bir biçimde beklediği; her yıl insan hakları kuruluşlarının raporlarına giren ve Coşkun Kırca'nın itiraf ettiği gibi "Türk olmayanların tek hakkının susmak" olduğu bir Türkiye mi, yoksa sorunlarını uygar biçimde tartışan, hukuk devleti ilkelerine uyan ve imzaladığı uluslararası sözleşmelere içtenlikle bağlı bir Türkiye mi?

Konu yeterince anlaşıldı mı bilemiyorum. Sorun, son günlerde "Türkiye'ye yönelik tezgahlar" karşısında son derece uyanık

olan Aydınlık çevresinin gösterdiği duyarlılıkla ilgili...

Peki, Avrupa Parlamentosu ve Batılı hükümet yöneticilerinin, Aydınlık çevresini bu derece karartan karar ve tepkileri nelerdi? Ya da hangi kararlar böylesine kritik bir dönemde baylarımızı diğerleriyle 'ulusal bir çizgide' bütünleştirme noktasına getirdi? Avrupa Parlamentosu 9 marttaki oturumunda, Kürt parlamenterlerin dokunulmazlıklarının kaldırılması ve gözaltına alınmalarını kınamış ve Kürtlere 'otonomi' hakkının tanınması ile ilgili bazı kararlar almıştı. Konu ile ilgili olarak çeşitli Avrupa ülkelerinden parlamenterler, siyasi parti ve kuruluş temsilcilerinin yanı sıra, ABD'den Dışişleri Bakan Yardımcısı Oxman Türkiye'ye gelmiş, yetkililer ve DEP milletvekilleri ile görüşmüş, gelişmelerle ilgili kaygılarını iletmışti.

Bütün bunlarla, emperyalizmin Türkiye'ye yönelik "**Çökert ve kullan**"(2) politikasıyla nasıl bir ilişki kurduğumuzu mu soruyorsunuz? Bu ilişkiyi biz kurmuyoruz, "**Oxman'la kapalı toplantılarda neler konuşulduğunu çok iyi bildiği**"ni(3) iddia eden Aydınlık yazarları kuruyor. Kanıtı da oldukça açık: "**ABD heyeti üst düzey CIA elemanlarıyla dolu**"(4) ve "**Oxman, basın önünde görüşmelerde bulunurken, esas işi CIA elemanları kotarıyor.**"(5)

Kuşkusuz bizim, Aydınlık gibi, Türk ve Amerikan gizli servisleri hakkında, en az bu örgütlerin elemanları kadar ayrıntılı bilgilere sahip olma şansımız olmadığından, söz konusu iddialarla ilgili kesin bir yargıda bulunmamız olanaksız. Ancak bu iddiaların doğru olması durumunda bile, bundan ötürü Kürtleri mi suçlamak gerekiyor? Tüm hukuk yollarının kapandığı koşullarda uluslararası adalet mekanizmalarını zorlamak, çareyi emperyalizme

aramak mıdır gerçekten?

Bay Perinçek ve tayfasına göre evet. "**Batı'dan seçimler için gözlemci çağırmak, gözaltındaki DEP milletvekilleri için Fransız avukat peşinden koşmak, her fırsatta Birleşmiş Milletler'in emperyalist Batı devletlerinin veya onların sözde sivil örgütlerinin kapısına dayanmak başarıyı uluslararasılaşmada arayan çizginin son dönemde yoğunlaşan bazı eylemleridir**"(6).

Bu 'eylemler' sonucu Türkiye'nin sorunları büyüyecek, ülke giderek daha çok ABD'ye bağlanacaktır! Öyleyse, bu karışıklık

kullanma taktiklerinin bir sonucu mu, gerçekten? Emperyalizm isteseydi; desteği bir yana, engel olmasaydı, bölgede kırk kez Kürdistan kurulmuştu. Bunu ne Türk devletinin askeri, ne ırkçı-faşist örgütlerin karşı direnişi, ne de Perinçek, İlsever ve Yalçın gibi şovenlerin "sol" çırpınışları önleyebilirdi. Ama hiç tasalanmasınlar, emperyalistler bir gün bile Kürtlerden yana olmadı; ağırlığını hep 'onlardan' yana koydu. Bu durum bugün de devam ediyor. Hatta; bölgede iç sorunlarını çözmüş, istikrarlı bir müttefik isteyen ABD ve Avrupa Parlamentosu'nun son kararlarını dahi bu çerçevede yorumla-

Öte yandan, emperyalist bir kurumdan da gelse, alınan her kararın, yapılan her önerinin mutlaka yanlış olduğunu söylemek mümkün mü? Avrupa Parlamentosu'nda alınan kararların herşeyden önce Bay Perinçek'in kendi meclisinde alınması gerekmez miydi? O zaman bunca "müdahaleye" gerek kalır mıydı? Aydınlık'ta yayınlandığı kadarıyla, "Türkiye'nin büyük etnik sorunu var. Siyasetçiler bunu çözemiyorlar. Askeri bütçesinin yüzde 40'ını Doğu'da harcaması, Türkiye'nin bölgesinde önemli rol oynama olanağını da azaltıyor." değerlendirmesinde olduğu gibi, "İsyana karşı askeri taktikleri çare olarak görmeyi sürdürürse, Türkiye, kendi iç istikrarını bozar"(13) diyen ABD'nin eski Türkiye büyükelçisi Abramowitz bile en azından Perinçek'ten daha objektif değil mi?

lar ABD'ye yarıyor ve doğal olarak, Kürtler, Pentagon kaynaklı senaryoların iki ayağından birini oluşturuyor!

Bunlar ilk kez duyduğumuz şeyler değil. Aydınlık ve çevresinden önce tescilli faşistler ve dogmacı Kemalistler de geçmişten beri Kürt hareketinde hep yabancı bir parmak aradı. Baylarımızın yaptığı bütün bunların kaba bir tekrardan başka bir şey değil.

Öte yandan, Batıdan gelen tepkinin nedeni, emperyalizmin Türkiye'yi "çökertip kullanma" planlarından mı kaynaklanıyor? Ya da, emperyalizmin, Kürtleri

mak olası: "**Ülkede ciddi bir bölünme tehlikesi var. Bu sorunlarla boğuşan Türkiye, dışarda önemli rol oynayamaz.**"(7) Bunlar, Abramowitz'in Aydınlık'ta Ferit İlsever'e "**Boyun eğmeyeceğiz**" başyazısını yazdıran sözleri... Abramowitz'in 'Türkiye karşıtı' sözleri sadece bununla sınırlı değil. "**Terörle mücadelenize destek verdik. Şimdi sizden siyasi çözüm bekliyoruz**", üstelik de "**Türkiye'nin bütünlüğü içerisinde**"(8).

Aydınlık, Kürtlerin emperyalizmle ilişkisini 'kanıtlamak' amacıyla, tam da Batılı ülkelerin tep-

kilerin ve Avrupa Parlamentosu'nun kararlarının yayımlandığı günlerde "Pentagon Türkiye'yi nasıl görüyor" başlığı altında bir dizi yayınladı. Söz konusu raporda yine ".....Özellikle PKK, kontrol edilmezse Türkiye'yi iç savaşa sürükleyecek. PKK ve onunla işbirliği yapan radikal örgütler, Suriye ve İran ajanı. Radikal devletler bölgede NATO unsuru olarak kabul ettikleri ne varsa, buna karşı set kurmak için bu örgütleri öne çıkarıyor"(9) deniliyor. Görülüyor ki baylarımızın kaygıları boşuna. ABD tavrını Aydınlik'in Pentagon raporunda olduğu gibi Kürtlerden değil, bizzat Perinçek'in Türkiye'sinden yana, çok

bütün bir vatan sathında Kürdistan'ın militarize edilmesi için çırpınıp durdular. Tükenmez enerjilerini bugün de Saddam despotu için harcamıyorlar mı?

Kürtler, kendi cellatlarının kapisında, kaderlerini 'anti emperyalist' Saddam yönetiminin insafına terketmeyip uluslararası kuruluşları zorladılarsa, bundan ötürü Aydınlik ve has yazarları tarafından, "Çözüm beklentileri şimdi artık halka değil emperyalist metropollere yönelik"(10) bir tutum içinde olmakla suçlanabilir. Devrimci tutumun pratiği, Bay Perinçek'in tavsiyelerine uyup, onun gibi Bağdat dilencilğine soyunularak kanıtla-

duyu düşman ilan edenlerin adresini göstermekle" övünen, "Türkiye devletini ve orduyu dış tehdide karşı koruma ve güçlendirme çizgisini benimseydiğini"(12) övgüyle anlatan insancıkların kişilik çözümlerini yapmak değil. Henüz 18'ine dahi basmamış fidanların, işkence tezgahlarında ve idam sehplarında gençliklerine inat, ölüme güldükleri güç bir dönemin ortaya çıkardığı sıradan tipler için ayıracak fazla zamanımız yok. Ama onlar, aynı rolü farklı kılıklara girerek bugün de oynuyorlar. Bakmayın siz keskin laflar ettiğine, 'yaman Kürtçü' olduğu, şu Bekaa günlerinde bile, 'kırk yıllık Yani'dir Bay Perinçek...

Avrupa Parlamentosu'nun tavrına gelince... İçerisinde Yeşillerden, Sosyalistlere, Komünistlerden Liberallere dek bellibaşlı tüm siyasal partilerin yer aldığı ve 3'e karşı 212 oyla kabul edilen 'emperyalist amaçlı bu kararlar'ın, sorunun çözümünde giden yolda ilk adım olduğu açıktır. Atılması gereken bu ilk adım, Kürt hareketleri ve sağduyu sahibi Türk aydınları tarafından yıllarca savunuldu. Bu kararların Perinçek, İlsever ve Yalçın gibi 'yalçın devrimciler' tarafından savunulmamış olması doğal; çünkü onlar Sovyet fobisine karşı, Edirne'den, Van'a dek bütün bir vatan sathında Kürdistan'ın militarize edilmesi için çırpınıp durdular. Tükenmez enerjilerini bugün de Saddam despotu için harcamıyorlar mı?

net biçimde koymuş.

Avrupa Parlamentosu'nun tavrına gelince... İçerisinde Yeşillerden, Sosyalistlere, Komünistlerden Liberallere dek bellibaşlı tüm siyasal partilerin yer aldığı ve 3'e karşı 212 oyla kabul edilen 'emperyalist amaçlı bu kararlar'ın, sorunun çözümünde giden yolda ilk adım olduğu açıktır. Atılması gereken bu ilk adım Kürt hareketleri ve sağduyu sahibi Türk aydınları tarafından yıllarca savunuldu. Bu kararların Perinçek, İlsever ve Yalçın gibi 'yalçın devrimciler' tarafından savunulmamış olması doğal; çünkü onlar Sovyet fobisine karşı, Edirne'den Van'a dek

nabilir ancak. Böylece, "Türk ve Kürt halkının kardeşliği temelinde yürünecek devrimci ama çetin mücadele yolu gözden düşmemiş"(11) olurdu.

Kürt halkına düşmanlık, Aydınlik ve çevresinde yeni bir alışkanlık değil. Onlar niyetlerini ilk kez bugün kusmuyor. Ancak bugün de, 70'li yıllara takılıp kaldıklarından, geçmişte olduğu gibi, hala o sloganlarının tilsimine sığınıyorlar. Oysa Türkiye'de 'parlamentar sistemin' kesintiye uğradığı 80'li yıllarda, ne kadar da içten davranmışlardı...

Amacımız, çıkarıldıkları sıkı yönetim mahkemelerinde, "orduyu parçalamak bir yana, or-

Öte yandan emperyalist bir kurumdan da gelse, alınan her kararın, yapılan her önerinin mutlaka yanlış olduğunu söylemek mümkün mü? Avrupa Parlamentosu'nda alınan kararların herşeyden önce Bay Perinçek'in kendi meclisinde alınması gerekmez miydi? O zaman bunca "müdahaleye" gerek kalır mıydı? Aydınlik'ta yayımlandığı kadarıyla, "Türkiye'nin büyük etnik sorunu var. Siyasetçiler bunu çözemiyorlar. Askeri bütçesinin yüzde 40'ını Doğu'da harcaması, Türkiye'nin bölgesinde önemli rol oynama olanağını da azaltıyor." değerlendirmesinde olduğu gibi, "İsyana karşı askeri taktikleri çare olarak görmeyi sürdürürse, Türkiye, kendi iç istikrarını bozar"(13) diyen ABD'nin eski Türkiye büyükelçisi Abramowitz bile en azından Perinçek'ten daha objektif değil mi?

Kaldı ki 'self determinasyon' hakkını burjuvalar da savunabilir. "Ulusal talepler, özünde burjuva talepler" olduğuna göre bunun yadırganacak bir yanı da yok. Hatta, -kendi devlet sınırları içerisinde olmamak kaydı ile- bu ilkeye Bay Perinçek'in 'sarıldığı

gibi' emperyalistler de sarılabilir. Üstelik, bu politikaları ile çıkarları arasında belirli bir ilişki de kurabilirsiniz. Ama bu, Kürtler de dahil, birçok halkın ulusal istemlerinden vazgeçmelerini gerektirir mi? Unutmayın, Güney Afrika'daki kara isyandan, Filistin direnişine kadar birçok mücadeleyi Bay Perinçek kadar emperyalistler de meşru buluyor. Daha iki gün önce ABD yönetimi, Nikaragua devriminin sahibi Sandinistler'i resmen tanımadı mı? Devrimden bu yana tüm kuşatma ve komplolara rağmen ayakta durabilen ve bugün de devrimin onuru olarak görülen Küba ve onun efsanevi lideri Castro'nun, Batı dünyası ile kurmaya

ne göre, onlar açısından bir nebe olsa zayıflasa da, bize göre geçmişe oranla daha da güçlü. Ancak herşeye muktedir **'kağıtan bir kaplan'** olmasa da, olup bitenlerin tümünü onunla açıklamak mümkün değil. Yeryüzündeki tüm olaylar, güç merkezlerine göre şekillenmiş, önceden programlanmış şeyler mi? İnsan olarak, yaşadığımız gezegende, tüketmek, başkaları için savaşmak ve doğayı tahrip etmekten başka etkileyebileceğimiz; hatta belirleyebileceğimiz hiç mi bir şey yok? Emperyalist ülkelerde hükümetler yok mu? Onların seslendiği, oylarını istediği, kazanmaya çalıştığı yığınlar birer makine mi? En azından Aydınlik

kuruluşlara'; hatta Helsinki Sözleşmesi, AGİK ve Paris Şartı'na imza koymuş devletlerin hükümetlerine dek tüm kapıları zorlayacaktır. Bay Perinçek aynaya bakmadan bunun adını ne koyarsa koysun!

Özgürlük ve ölüme eşit uzaklıkta, zor bir dönemden geçiyoruz. Düşüncelerimizin renginden çok, etnik kimliğimizin önem taşıdığı bir tükenişin, her iki halk için ortak bir yazığı dönüşmesini istemiyorsak eğer, kafamızı kumdan çıkarmamız şart. Eşitlik, 'içimizdeki Güney'i keşfetmekle başlar. Gerçeğe olan saygımız, salt başka kıtalardakilere değil, bizzat yanibaşımızda olup bitenlere karşı duruşumuzla ölçülür ancak. Gerisi laf u güzaf...

Bay İlsever boyun eğse de eğmese de Kürtler demokratik talepleri için insan hakları kuruluşlarından, halkların vicdanlarına; 'Birleşmiş Milletler'den, Avrupa Birliği gibi emperyalist kuruluşlara'; hatta Helsinki Sözleşmesi, AGİK ve Paris Şartı'na imza koymuş devletlerin hükümetlerine dek tüm kapıları zorlayacaktır. Bay Perinçek aynaya bakmadan bunun adını ne koyarsa koysun!

DİPNOTLAR:

- 1- Aydınlik, 12 Mart 1994
 - 2- Aydınlik, 13 Mart 1994
 - 3- Aydınlik, 12 Mart 1994
 - 4- Aydınlik, 11 Mart 1994, Haberin İçinden, Doğan Duyar.
 - 5- Aydınlik, 11 Mart 1994, Haberin İçinden, Doğan Duyar.
 - 6- Aydınlik, Hasan Yalçın, 13 Mart 1994
 - 7- Aydınlik, 12 Mart 1994, Ferit İlsever, Boyun Eğmeyeceğiz.
 - 8- Aydınlik, 11 Mart 1994, Haberin İçinden, Doğan Duyar.
 - 9- Aydınlik, 16 Mart 1994, Pentagon Türkiye'yi nasıl görüyor?
 - 10- Aydınlik, 13 Mart 1994, Hasan Yalçın.
 - 11- Aydınlik, 13 Mart 1994, Hasan Yalçın.
 - 12- Görüş Dergisi, sayı 31.
 - 13- Aydınlik, 12 Mart 1994
- NOT: Söz konusu tarihler Aydınlik Gazetesi'nin Avrupa basıklarına aittir.

çalıştığı ilişkileri hangi çerçevede değerlendirmek gerekir? Her şey bir yana, ülkesindeki insan hakları ihlallerinden ötürü Çin'in, ABD ve Batı'dan yediği tüm şamarlara rağmen, özellikle ABD ile yaptığı flörte ne diyor Bay Perinçek? "Ulusal çıkarlar" öyle mi? Öyleyse bunu, adı bile yasak bir ulusa neden yasaklıyor baylarımız? Üstelik parçalanmış topraklarında bir bütün olarak Kürtler, ne 'Aydınlik Türkiye'si' ne de bizzat Perinçek'in toprak bütünlüğü için çırpınıp durduğu Irak gibi, bu ilişkileri başka ulus ve toplumların köleliği için kullanmayı asla düşünmedikleri halde...

Kuşkusuz hiç kimse emperyalizmin niteliğini değiştirdiği, etkisini yitirdiği gibi bir saplantı içinde değil. En azından, **'dünya halklarının baş belası, Sovyet sosyal emperyalizmi'** çöktüğü-

ve çevresi insanları etkilemeye çalışırken boşuna mı kürek sallıyor?

Güney Afrika hükümetini sonunda masaya oturtan yalnız başına siyah öfke mi? Kuzey başkentlerinin Güney Afrika'yı boydan boya kuşatan ekonomik ambargosunda milyonların ırkçılığa, ayrımcılığa ve savaşlara karşı yükselen öfkesinin hiç mi payı olmadı sizce?

İşte Kürtlerin seslendiği asıl güç budur. Emperyalist merkezleri harekete geçirecek gerçek güç te bu... Yoksa onların, Bay Bush'un deyimiyle **"Kürtler için feda edecek tek askerleri bile yok."**

Bay İlsever boyun eğse de eğmese de Kürtler demokratik talepleri için insan hakları kuruluşlarından, halkların vicdanlarına; **'Birleşmiş Milletler'den, Avrupa Birliği gibi emperyalist**

Kürdistan Gençliği Sorunları, Örgütlenmesi, Eğitimi

Ş. PİRAN

Sorunun Konusu:

Gençlik gibi bir kesimi değerlendirirken yaş ve biyolojik faktörleri de ele almadan geçemeyiz. Bu faktörler gençliğin karakteristik özellikleridir. Gençliğin bu belirleyici yanlarını görmeden gençliği iyi tanıyamayız. Gençliğin bu yanlarını görsek bile, onu, ekonomik ve siyasal çevreden soyutlayarak değerlendirmek yanlış olur. Zira gençlik, yaş ve biyolojik özelliklerini ekonomik ve siyasal çevre içinde ifade edebilir. Gençliğin bu özelliklerinin şu veya bu şekilde şekillenip yönlendirilmesi ekonomik ve siyasal çevreyle doğrudan ilintilidir.

Bir toplumsal kategorinin toplumsal sistem içindeki yerini belirleyen, onun üretici güçler karşısındaki konumudur. Bu genel kural gençlikle ilgili değerlendirme için de geçerlidir.

Gençlik yaş ve biyolojik özelliklerinden dolayı üretimde belirleyici olmadığı gibi üretimdeki rolü de istikrarlı değildir. Diğer yandan o, yaşsal özellikten dolayı bugünden yarına bu kimliğini kaybeder durumdadır da. Bu da gençliğin diğer bir özelliğidir.

Yaşsal ve biyolojik bir toplumsal kategori oluşu nedeniyle gençlik, ekonomik ve sosyal açıdan bir homojenlik sunmamaktadır.

Bu özellikleriyle gençlik, toplumsal politikadaki konumuyla istikrarsız, iktidar mücadelesini omuzlayamayacak, güçlü bir savrulma eğilimi taşıyan, her sosyal sınıf ve iktidar için potansiyel bir rezervdir; fakat tarihsel süreçte kalıcı roller üstlenmeyen bir yapıdadır.

Madalyonun bir başka yüzü daha var.

Madalyonun bu yüzünü açıklamadan gençliği tanımlarsak onu; 'Biyolojik ve ruhsal olarak çocukluktan kurtulma, toplumsal hayat içerisinde sorumluluklar üstlenme dönemi olan 16-24 yaş grubundaki bireyleri kapsayan toplumsal kategori' şeklinde ifade edebiliriz.

Gençliğin toplumsal mücadelelerdeki yerini tayin eden biyolojik, sosyal - yaş ortaklığından kaynaklanan kimi diğer özellik ve karakterlerini şöyle sıralamak mümkündür.

1- Yaşsal özellikler:

Gençlik yaşlı kuşaklara nazaran daha az bencil

ve bireycidir. Gençlik yaşları olarak bilinen yaş grubu dönemi, bireyin ilerici düşünceler, idealler aradığı ve içtenlikle buna uygun yaşamak istediği dönemlerdir.

2- Yenilikler arama:

Genç insan, yapısal özelliklerinden dolayı değişikliklere, kahramanca başarılarla derin bir özlem duyar. Beslediği ilerici özlemlerinin, ideallerinin savunmasında kendisini romantik ve yürekli eylemlerde kanıtlamak ister. Fakat bazen -ki çok az- şartlar ve koşulları iyi değerlendirmeyen gençlik, özlem doluğu amaca ulaşmaz ve buna karşı yenik düşer.

3-Derin yurtseverlik duygusu:

Gençlik, yurdunu özgür, toplumunun ekonomik ve sosyal hayatını canlı, sağlıklı, halkını mutlu ve gönenç içinde görmek ister. Buna derin bir tutkuyla bağlıdır. Ve bu uğurda herşeyi yapmaya hazırdır.

4-Sosyal ve siyasal değişimin dinamik bir unsuru:

Gençlik sadece, sosyal ve siyasal değişikliklerin etkilediği bir nesne değil. Çünkü o, aynı zamanda sözkonusu değişimlerin aktif bir öznesidir. O, yeni ve ilerici olanı büyük bir içtenlikle kavrar ve kendi kişiliğinde yaşama indirger, somutlaştırır.

5-Hep ileriye doğru yürüme arzusu:

Tüm bu özelliklerinden dolayıdır ki gençlik, tarihin ileriye doğru akışı doğrultusunda yürümek ve elinden geldiğince bu tarihin akışına yardım etmek ister.

Bu genel özellikleriyle Kürdistan gençliği; içinde bulunduğu ekonomik ve siyasal çevreden nasıl etkilenmekte ve o ülkesindeki koşulları nasıl etkilemektedir. Onun yüzyüze kaldığı sorunlar nelerdir?

Kürdistan gençliğinin yaşadığı sorunları ortaya koyduktan sonra 'nasıl bir örgüt modeli' sorusuna daha rahat bir şekilde yanıt bulabiliriz.

Kürdistan Gençliğinin Sorunları

Genel Durum:

Kürdistan'da ki genç nüfusun toplam nüfusa oranı bir hayli yüksektir. Deyim yerindeyse Kürdistan, bir genç nüfus ülkesidir. Ancak bu gençlik sağlık olanaklarından yoksun, eğitim düzeyi düşük, okuma yazma bilmeyenler oranı yüksek ve ezici çoğunluğu işsiz olan bir gençliktir.

Kürdistan'da çocuklar doğumdan itibaren sağlık ve ilgiden uzak binbir hastalıkla boğuşarak yaşam kavgası verir. Doğum sonrası hastalıklardan ve bunların getirdiği ölümlerden kurtulandan ilkökula başlayanlar, bilmedikleri, tanımadıkları bir dille karşılaşır. Zora dayalı, yabancı bir dille eğitim Kürt çocuklarında derin psikolojik ve sosyal sorunlara yol açar. Bu yabancı ve zorlu eğitime katlanamayanlar eğitimin, belirli aşamasında okulu terk etmek zorunda kalıyor. Yeterli iş ve istihdam olanaklarının olmayışından dolayı; okulu terk eden veya liseyi bitirdikten sonra bir yere giremeyen binlerce genç sokaklara dökülür.

Kürdistan, modern ekonomik ilişkilerin gelişmesiyle hızla kabuk değiştiriyor. Kapitalist üretim ilişkileri geliştikçe kırsal alanda sosyal ve kültürel bir çözüme yaşıyor. Tarımın makinalaşmasıyla daralan istihdamdan arta kalanlar işsizler ordusuna katılıyor. Bu işsizlerin çoğunluğunu oluşturan gençler iş ve özgürlükle özdeşleşen büyük şehir cazibesine hızla koşuyorlar.

İlkel yöntemlerle üretimin yapıldığı yerlerde ise toprak, artan ve giderek büyüyen nüfusun ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak kaldığı için bir çok insan işsiz kalıp ata toprağını terketmek zorunda kalıyor.

Gençlik feodal kültür ve geleneklerden kaynaklanan birçok olumsuzluğu yaşamak durumunda. Başlık parası, kan davaları, aşiret kültürünün yattığı tecrit gibi olaylar gençlerin köylerden hızla kaçışına neden oluyor.

Devlet geçmişten beri eşkiya arama adı altında köylüleri, daha çok da köylü gençleri işkence ve kıyımdan geçiriyor. Son yıllarda ulusal bilincin yatay gelişkinliği oranında köylü gençlere olan baskının dozu da arttı. Bir çok olayda olduğu gibi devlet güçleri "terörist" olarak nitelediği gençleri güpegündüz kurşuna diziyor. Geriye kalanları ise işbirlikçiliğe ve koruculuğa zorluyor.

Askerlik görevinden kaçan gençler ise hergün köylerini terk ederek büyük şehirlere akın ediyor. Bütün bu baskı ve uygulamalardan dolayı yüzbinlerce genç kırsal alanı boşaltıyor.

Bu yoğun göç olayına maruz kalan Kürt şehirleri ise birer büyük köy görünümünü aşamamaktadır. Bir parça rahat ve özgür koşullara sahip olarak bilinen şehirlerde umduğunu bulamayanlar da-

ha büyük metropol kentlere akın etmektedirler. Eskiden devletten kaçanlar için bir parça soluk alınabilen şehirlerin de artık -baskı ve devletin uygulamaları açısından- kırsal alandaki uygulamalardan fazlaca bir farkı yok.

Öyle olunca da kırsal alandan kopan yoğunluğu taşıyamayan Kürt şehirleri, daha farklı cazibeler oluşturan batı metropollerine göç sunmaktadır.

Mevcut gerici şoven ve asimilasyoncu eğitim politikalarının egemen olduğu eğitim kurumlarının herbiri sorunun kaynağı durumunda. Bu kurumlar gençliğin ruhunu çalan, yaratıcılığını, araştırmacılığını, duyarlılığını öldüren birer robot üretim merkezi durumundadırlar. Kuşku yok ki bu gerici şoven ve asimilasyoncu eğitim politikalarının sivri ucu Kürt gençlerinin bağına dayandırılmış durumdadır. Farklı bir dil ve kültüre sahip, sosyal ve ekonomik olanaksızlıklarla boğuşan Kürt gençleri tamamen farklı amaçlarla, Türk gençleri için hazırlanmış bir eğitim programına tabi tutulmaktadır. Devletin bilinçli bir politika doğrultusunda buradaki eğitim kurumlarını altyapı gereç ve eğitmenden-yoksun bi-

Mevcut gerici şoven ve asimilasyoncu eğitim politikalarının egemen olduğu eğitim kurumlarının herbiri sorunun kaynağı durumunda. Bu kurumlar gençliğin ruhunu çalan, yaratıcılığını, araştırmacılığını, duyarlılığını öldüren birer robot üretim merkezi durumundadırlar. Kuşku yok ki bu gerici şoven ve asimilasyoncu eğitim politikalarının sivri ucu Kürt gençlerinin bağına dayandırılmış durumdadır.

rakması ise eğitim sistemini Kürt gençleri için sırat azabına dönüştürmektedir. Tüm eşitsizlik ve olanaksızlıklara rağmen üniversite kazanan Kürt gençlerini bekleyen ise, bir sürü problemler yumağıdır.

Çok genel olarak böyle ifade edilebilen Kürt gençliğinin durumu ve sorunlarını biraz daha kategorileştirerek açıklamaya çalışalım.

Metropoldeki Kürt Gençliği:

Kürdistan'da yaşanan amansız ulusal baskı ve sindirme politikalarının baş hedefi hiç kuşkusuz genç insanlardır. Devletin gözünde bu yaştaki insanlar her an devlet aleyhine çalışabilecek "yıkıcı ve tehlikeli" unsurlardır. Böylesine bir bütün olarak potansiyel tehlike sayılan gençler, ulusal baskıdan en büyük payı alan kesimdir.

Sömürgeci baskı çarkının değişik şekilleriyle

karşılaşan Kürt gençleri bir çıkış olarak metropol kentlere akın etmektedirler. Devletçe suçlu ilan edilip aranan, askerlik yapmaktan kaçan ya da askerlik yaptığı yerde ayrımcı uygulamalardan dolayı bulunduğu yeri terk eden, feodal kültürel yapının ürünü bölünmüşlük ve kan davalarından etkilenen, iş , ekmek ve umut bulamayan binlerce genç hergün dalgalar halinde kendini metropol kentlere atmaktadır.

Kürt gençleri iş ve umut için geldikleri metropol kentlerde, ülkedekileri aratmayacak problemlerle karşılaşmaktadırlar.

Büyük umutlarla metropol kentlere giden kimileri, hayal kırıklığı içinde bir süre sonra ülkede kendini bekleyen risklere aldirmeden geri dönerken, çoğunluk, bulunduğu yerin bütün olumsuzluklarını göğüsleyerek burada kalmayı tercih etmektedir.

Değişik mafya gruplarının pençesine takılan gençler bir daha kendilerini kurtarmıyorlar. Kısa bir süre sonra bu çıkar çetelerinin elleriyle ya öldürülmekte ya da bu yolda tutuklanarak çürümeye terk edilmektedirler.

Sömürgeci baskı çarkının değişik şekilleriyle karşılaşan Kürt gençleri bir çıkış olarak metropol kentlere akın etmektedirler. Devletçe suçlu ilan edilip aranan, askerlik yapmaktan kaçan ya da askerlik yaptığı yerde ayrımcı uygulamalardan dolayı bulunduğu yeri terk eden, feodal kültürel yapının ürünü bölünmüşlük ve kan davalarından etkilenen, iş , ekmek ve umut bulamayan binlerce genç hergün dalgalar halinde kendini metropol kentlere atmaktadır.

Gençlerin ezici çoğunluğu ise, karın tokluğuna en ilkel ve güvensiz koşullarda kaba inşaat ve ağırlıkta işlerde çalıştırılmaktadır. Ana ticaret merkezlerinin bir iki sokak gerisinde bir parça iş bekleyen yığınla Kürt gencini her an bulabilirsiniz. Sabahtan akşama dek belediye zabıtalarıyla işportacı Kürt gençlerinin "tavşan kaç, tazi tut" kovalamacası yaşanır. Sağlıksız baraka ve bodrumlarda yatıp kalan asgari beslenme ve sağlık koşullarından yoksun bu Kürt gençlerinin dış görünüşleri bile içler acısıdır. Başta çalıştıkları işlerde olmak üzere yaşamın her alanında bu insanlar hor görülmekte ve değişik baskılara maruz kalmaktadırlar. İşverenler bütün genç insanları sınır tanımadan her işe, kendi özel ve ailevi işlerine koşturabilmekte, gerektiğinde bunları dövmekten ve azarlamaktan da çekinme-

mektedirler.

Çoğu kırdan kopup gelen bu gençler eğitim olanaklarından yoksun, kent yaşamının çelişkileriyle de yüzyüzedirler. Son yıllarda kır-kent ayırımı yapmaksızın, TC devletinin estirdiği terör ve faili meçhul cinayetlerden şehirlerde yaşayan işçi Kürt gençleri en fazla nasibini alan kesimdir.

Köylü Gençlik:

Düne kadar daha çok okuyan ve deyim yerindeyse şehirlerde cereyan eden yurtsever duygular son yıllarda köylü kitlesini ve özellikle de köylü gençliğini derinden etkilemektedir. Sömürgeci militarizmin her zaman tatbik alanına dönüşmüş köylerde yüzlerce Kürt genci suçsuz yere işkenceden geçirilmiş veya "terörist" adı altında katledilmiştir. Geriye kalanlar ise devletle işbirliğine zorlanıyor ya da korucu olmaları konusunda baskı yapılıyor. Genel olarak köylülerimizin en başta da köylü gençliğimizin yaşadığı en büyük çelişki sömürgeci güçler ile yaşanmaktadır.

Giderek feodal toprak sahiplerinin baskıları siliniyor. Feodal gelenek ve göreneklerinden kaynaklanan sosyal kuşatma, tarımın makinalaşmasıyla işsizliği ve devlet terörü, köylü gençlerimizi hızla yurtsever saflara itmektir.

Kürt Gençlik Örgütü (KGÖ) Kapsamı, niteliği, işleyişi, konumu:

"Farklı çelişkiler farklı yöntemlerle çözülür", noktasından hareketle farklı toplumsal (ekonomik, sosyal kültürel siyasal) sorunların çözümünün farklı örgütlenmeleri gerektirdiğini söyleyebiliriz. Kürt gençliğinin karşı karşıya bulunduğu sorunların niteliği ve bunlara kaynaklık eden ekonomik ve siyasal çevre, aynı zamanda Kürt gençlik örgütlenmesinin nasıl olması gerektiğini de ortaya koyar. Dolayısıyla ve farklı bir anlatımla Kürt gençliğini barındıracak bir örgütsel yapı gençliğin yaşadığı sorunları çözmeye muktedir, ya da en azından gençliği bu yönde bilinçlendiren ve eğiten bir içerik, kapsam, biçim ve işleyişte olmalıdır.

Kürt gençlik örgütünün niteliğini yakalamak bakımından, Kürt gençliğinin yaşadığı sorunları çok özlü bir biçimde ortaya koymakta yarar vardır. Yukarıda yeterince anlatıldığı için bunları sadece bir iki başlık altında kısaca belirtmek yeterlidir. Bizce gençliğin yaşadığı sorunlara kaynaklık eden ana iki faktör sayılabilir, KGÖ de bu iki ana faktöre göre önemli ölçüde şekillenecektir:

- 1-Bir bütün olarak Kürt halkının içinde yaşadığı ulusal boyunduruk
- 2- Türkiye'nin genelinde uygulanan antidemokratik sistem

Öyleyse Kürt gençliğini derleyip harekete geçirecek örgüt, kısa ve uzun vadeli hedefleri gözeterek bir çalışma ve buna uygun düşen bir örgütlenme hedefleyecektir. Ulusal ve demokratik anlamdaki istemleri ön plana çıkaracak ve bu nedenle de ulusal demokratik özlü bir örgütlenme modeli olacaktır.

KGÖ'nün niteliği:

Kürt gençlik örgütlenmesinin ulusal özü ne demektir.

Kürt halkının tümünü kuşatan ulusal boyunduruk zincirinin, en başta bu halkın gençlerini ezdiği biliniyor. Sömürgeci sistemin başta gelen boy hedefidir gençler. Öyleyse, Kürt gençliğinin özgürleşmesinin önündeki en büyük engel ulusal boyunduruktur. Kürt Gençlik Örgütü kendi özgürleşmesinin dayanaklarını oluşturan, ulusal boyundurukla çelişen, ulusal talepleri ön plana çıkaracaktır. Kürt diliyle basın yayın; dil, kültür, tarih, folklor, edebiyat ve benzeri değerlerin gün yüzüne çıkartılması için devletten olanaklar talep edilmesi, ırkçı, şoven ve asimilasyoncu eğitime karşı demokratik ve anadilde eğitim, ulusal özlü istemlerin arasında başta gelenlerdir.

Benzeri değerleri tanıtmak, geliştirmek ve yaygınlaştırmak ve gençliği bu değerlerle donatıp şekillendirmek,

Sömürgeciliğin en başta gençlik olmak üzere, Kürdistan'a yönelik uygulama ve politikalarını teşhir ve mahkum etmek.

Kürt gençlik örgütünün hedefinde olan diğer temel bir olay da demokrasi ve Türkiye'nin demokratikleşme sorunudur. Bunun Türkiye genelinde, önündeki bir çok engeli ortadan kaldıracığı açıktır. Bu tür taleplerden çoğunun Türk gençliğinin talepleriyle çakışması doğaldır. Ancak sadece Kürt gençliğine özgü feodal ve geri bırakılmışlıktan kayanaklanan sorunların çözümüyle ilgili demokratik talepler sözkonusu olabilir. Türkiye'nin genelinde sözkonusu olan gençliğin iş, eğitim, beslenme, barınma, sosyal ve kültürel olanak ve faaliyetler, siyasal faaliyetlere katılma, demokratik ve özerk bir üniversite kavgası gibi talepler Kürt gençliğinin de demokratik talepleri arasında sayılabilir.

KGÖ'nün kapsamı:

KGÖ'nün diğer hareket noktası onun, sınıf, mezhep, etnik ve diğer sosyal ve siyasal farklılıkları gözetmeksizin bütün Kürdistan gençliğini örgütlemeyi hedeflemiş olmasıdır. KGÖ sadece sahip çıktığı taleplerle değil aynı zamanda yayıldığı alan ve kapsadığı kitle yönünden de ulusal bir örgüt olmalıdır. Herhangi bir ideolojik ve siyasal birlik arayışı içine girmeksizin yurtsever ve demokrat her kişi ve çevre bu örgüt içinde yer alabilmeli ve bu yapının birliğine zarar vermeksizin en aktif bir şekilde faali-

yet gösterebilmelidir. Ulusal demokratik hareketin her türlü versiyonuna bu örgütün yönetim dahil bütün kademeleri açık olmalıdır. Böyle bir örgütte ulusal demokratik tandanslı bütün katılımcıların demokratik bir yarış ve etkileşimi yaşanmalıdır.

Kısacası, Kürt Gençlik Örgütü, yığınsal ve kitle-sel bir örgüt olmalıdır.

Başka düzeylerde olduğu gibi, gençlik alanında da, Kürtlerin bir temsiliyet yaratmaları vazgeçilmez bir sorundur.

Kürt gençliğinin tümünü bu bazda eğitip örgütleyen bir örgüt aynı zamanda benzer başka ulusal örgütlerle muhatap olma gücünü kazanabilir. Böyle bir örgüt hem Türkiye'de hemde uluslararası gençlik platformlarında temsiliyet gücünü ifade edebilir ve yanyana yaşadığı ulusların gençleriyle daha iyi dayanışmayı geliştirebilir.

Böyle bir yapılanma dışarıdan göze çarpan dağınıklığı giderecek ve gerçekten de taşıdığı ulusal kimlikle önemli saygınlık ve prestij kazanabilecektir.

Geçmişte yaşanan önemli bir yanlış yaklaşımın yarattığı hassasiyeten hareketle böyle bir örgütün siyasal bir örgüt olamayacağını vurgulamak gerekir. Çünkü o, hem içerik hem program ve hem de iç işleyiş açısından siyasal bir örgütten farklıdır. Bir KG örgütünün siyasal karakter taşıyan taleplerde bulunması onun siyasal bir parti olarak algılanmasına neden olmamalıdır. Her siyasal talepte bulunan örgütün mutlaka iktidara da talip olması diye bir şey söz konusu olamaz. Önemli olan böyle bir gençlik örgütünün taşıdığı fonksiyonun bilincinde olarak taşıyamıyacağı yüklerin altına girmemesi ve bu şekilde program ve hedefleri konusunda bir bulanıklık ve tereddütü yaşamamasıdır. Zaten işleyişini de kaldıramaz. Zira böyle bir örgütte siyasal düşünce birliği yoktur ve aramakta mümkün değildir.

Bu nedenle, Kürt Gençlik Örgütü, demokratik taleplerde buluşan insanlardan oluşmuş, heterojen bir örgüt olmalıdır.

KGÖ'nün işleyişi:

Böyle bir örgüt kitle-sel ve kendi içinde demokratik bir işleyişe sahip olmalıdır.

Bir örgütün dışa açılması geniş kitlelerle buluşması kendi içinde artarak çoğalması herşeyden önce onun kendi içinde demokratik bir işleyişe kavuşmasına bağlıdır. Demokratik işleyiş ve mekanizmalar bir yapının en büyük gücüdür. Bir örgütte, tabandaki gücü toparlamak ve onu örgütün politikası yönünde kanalize etmek, örgütteki farklı düşünce ve eğilimleri örgütün zenginliğine ve örgütsel gücüne dönüştürmek için en başta demokratik bir işleyişe ihtiyaç var. Geleceğin, daha çok da kuracağımız demokratik bir toplumun belirleyici ve taşıyıcı güçleri olan gençliğin eğitimi açısından, en başta genç-

lik örgütünde, böyle bir anlayış ve kültürü örgütsel işleyişle pekiştirmek gerekir. Bir yapıdaki demokratik zenginliği ve katılımı toparlayıp onu bir baskı ve yaptırım gücüne dönüştürmek ise örgütlenmenin merkeziliğine bağlıdır. Zaten, örgüt ihtiyacı dağınık boyuttaki etki ve potansiyel güçleri belirli bir hedef yönünde sonuç alıcı bir biçimde harekete geçirme ihtiyacından doğmaktadır. Örgütün doğasında entegrasyon ve merkezileşme eğilimi yatar. Bu nedenle böyle bir örgüt, demokratik merkezizetçi bir işleyişte olmalıdır. Elbette bu ilke Leninist bir siyasal partideki işleyişle kıyaslanamaz.

Böyle bir işleyiş örgüt kitlesinin siyasal farklılıkların ve örgütün kitlesel karakteri gibi bünyesel gerçeklikler üzerine kurulu bir demokratik-merkezizetçi işleyiştir. Böylesi merkezi yapı toparlayıcı, dışa yönelik yaptırım imajı oluşturan sürükleyici bir sistemdir ve burada asıl ve belirleyici olan kuşkusuz demokratik kültürdür.

KGÖ'nün konumu:

Böyle bir örgütün ulusal demokratik mücadele yelpazesindeki yeri daha dar anlamıyla siyasal örgütler karşısındaki konumu ne olmalıdır?

KGÖ'nün gücü, onun kitlesel demokratik ve zengin ideolojik yapısından gelir. Dolayısıyla böyle bir örgütün yukarıda sözedilen yapısından her ne şekilde olursa olsun saptırılması onu zayıflatır ve etkisizleştirir. Bu örgütün herhangi bir siyasal örgütün uzantısı olarak görülmesi veya böyle işletilmeye çalışılması da örgütü etkisizleştirecek en büyük yanlışlardan birisidir. Kısaca belirtmek gerekirse siyasal anlamda heterojen bir yapının bu anlamda homojen bir yapıyla organik ve siyasal bağlantısı olamaz., Böyle bir bağlantıya ihtiyaç olmadığı gibi böyle bir ilişkinin kurulmaya çalışılması çoğulcu esaslara dayalı bir yapının bütünlüğünü tehlikeye sokar. İç ahengini bozar ve giderek onu amaçlanan büyüklük ve gücünden uzaklaştırır.

Diğer yandan KGÖ aynı çevre ve koşullarda mücadele eden ve uzun vadeli amaçları örtüşen(bütün) siyasal partilerle dosttur ve onlarla yakın ilişkiler içerisinde olmalıdır. Aynı coğrafyada mücadele eden aynı amaçları soluyan siyasal yapılardan uzak durma eğilimi bir noktadan sonra depolitizasyon ideolojik akıntısına götürür bizi. Bu anlayışın geçmişte askeri iktidarlarca geliştirdiğini hatırlamak gerekir. Siyasal örgütlerden bağımsızlık bu günkü algılanışıyla gerçekten siyaseten bağımsızlığı ifade ediyor ki bu da burjuvazinin istediği şeydir. Siyasal organik bağımsızlığın, düşündüğümüz örgütsel yapıyı zayıflatacağını, onu amaçlanan büyüklük ve yaptırımdan uzaklaştıracağını söyledik. Ancak varlık nedeninde siyasal faktörlerin belirleyici olduğu bir örgütün siyasetten ve mesleği siyaset olan yapılardan uzak kalması düşünülemez.

KGÖ'nün önemi:

Gençlik toplumun en dinamik kesimi ve geleceğidir. Bir ulusun kurtuluşu, herşeyden önce onun birlik halinde kurtuluşuna sarılmasına bağlıdır. Bir ulusun siyasal birliğinin ifadesi ise cephedir. En üst birlik sayılabilecek bir siyasal birlik olan cephenin kurulması için gençlik, kadın, aydın, işçi, sanatçı, yayıncı, kültürel düzeyde ulusal kurumların yaratılması gerekir ve bunlar yaratıldığı oranda da ulusal birlik sağlanmış olur. Kürt halkının siyasal birliği (cephesi), bu tür kategorik katman ve çevrelerin oluşturduğu ulusal kurum ve örgütler üzerine oturduğu oranda realize edilebilir ve sonuca gider.

Böyle bir örgüt bir anda kurulabilir mi?

Elbette kolay değil. Böyle bir amaca bir dizi aşamadan geçilerek ulaşılabilir ve bu arada yapılacak başka şeyler olur. Örneğin, kimileri böylesi ulusal kapsamda bir örgüt kuruluncaya kadar başka çabaları yasaklıyor. Oysa böylesi geniş çaplı ulusal bir yapının oluşmasına irili ufaklı ve homojen tek tek yapılar önemli ölçüde ortam ve zemin hazırlayabilir. Hatta şimdiden kapsam ve alan olarak merkezi bir örgüt şeklinde yola çıkılmasa bile bütün olanaklarla gençliği toparlayacak, gençlik açısından örgütlülük bilincini geliştirecek örgütlenme ve kurumlaşma çabalarına önemli ölçüde yüklenilmelidir. Bu gün için böyle bir merkezi yapılanmanın subjektif koşulları oluşturulmamışsa yaratacağımız dar anlamdaki örgütlülükler önem taşır. Kendi çapında yerleştireceğimiz demokratik ahlak ve kültür üzerinde yükselenecek güçlü yapılanmalar bu alandaki birlik sürecini hızlandırabilir. Politik anlamdaki darlığına rağmen yaratılacak geniş ve güçlü bir gençlik örgütüne olan ihtiyacı daha çok gözler önüne serecektir. Ayrıca sosyal ve siyasal pratiğimizden de biliyoruz ki birlikler, güçlü ve kalıcı birlikler ancak güçlü yapılarla kotarılabilir.

Şunu da belirtmek gerekir ki, çoğu kez bir program doğrultusunda kotarılmaya çalışılan örgütlülük çabaları ya koşulları oluşmadığından ya da aşırı duyarlılıklardan dolayı kısa sürede başarıya ulaşmıyor. Elbet uzun vadede programatik davranmak gerekir. Ancak programal süreçler kimi kez küçük, dağınık ve kendiliğinden gibi görünen çabalarla beslenir ve bir yerlere ulaşır. Bu açıdan bakıldığında spor kulüpleri, sosyal ve dayanışma amaçlı dernekler, gençlik ve kültür merkezleri, amatör tiyatro, folklor ve müzik çevreleri, halk eğitim merkezleri ve kahvehaneler büyük önem taşır. Buralarda sabırla ve bilinçli yapılacak çalışmalar uzun vadede gençliğin eğitimi ve merkezi bir örgüt çatısı altında toplanması yönünde önemli basamaklar oluşturur.

Başka örgütlülük çabalarında olduğu gibi, Kürt

gençliğinin örgütlenmesi olayı da mevcut legaliteye koşullandırılmaz. Bu anlamda başta da ifade edildiği gibi Kürt gençliğinin örgütlenmesi legaliteden öte başka ihtiyaçlardan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle legalitenin el vermediği koşullarda gençliği dağınlıktan kurtarmak, onu ulusal kişilikli bir rotada tutmak için özgün örgütlülükler yaratılmaktadır. Komiteler hiyerarşisinde ifadesini bulacak böyle bir örgütlenme gençliği gerici ve faşizan saldırılardan korumayı başarabilir. Mevcut koşulların legal örgütlülüğe elvermediği kimi küçük kırsal kesimlerde böyle bir örgütlülüğe bugün de gidilebilir. Normalde merkezi bir örgütün yapması gereken böyle bir görevi bugün için dar anlamda gerçekleştirmek gerekiyorsa bundan kaçınılmamalıdır.

Mevcut yapıların bir araya gelişi veya yeniden harmanlanması ile böyle ulusal çaplı bir örgüt kurulabileceği gibi, bunların birikim ve olanaklarından da böyle bir yapıya sıçramak mümkün olabilir. Bu nedenle bugün için büyük yapıları beklemeksizin yapılabilecek ne varsa yapılmalıdır. Örgütlenebilecek bir olanak ve kitle bulunduğu bu harekete geçirilmelidir. Böyle bir çalışma ayrılığı derinleştirmez aksine gündeme geldiği gün, birliğe veri sunar. Kimi siyasal yapıların daha çok havasını soluyan gençlik örgüt ve dernekler önemli katkılar sunar. Bu tür yapıların gelişmesi de daha çok demokratik bir işleyişi gerçekleştirmekten ve legal demokratik bir yapı gibi çalışmaktan geçiyor.

Merkezi bir Kürt Gençlik Örgütü üniversitelerde, metropollerde Kürdistan'ın şehir, kasaba ve köylerinde var olan bütün örgütsel birikim ve çabaları merkezileştirme mekanizmalarını oluşturur. Merkezi bir güç olmanın verdiği olanaklarla örgütsel yoğunlukların bulunmadığı ülkenin her köşesine inisiyatif taşır. KG Örgütü öğrenci, işçi, köylü ve metropol gençliğinin tümünü ulusal bir dalgaya dönüştürme ve her yerde örgütlülük çabalarını geliştirme anlayışı içinde olur. Böyle bir örgüt yurtdışındaki Kürt gençlik yoğunluklarla da sıcak dayanışma içerisinde olur. Uluslararası ilişkileri arar ve geliştirir.

Kürt Siyasal Güçleri, KGÖ ne nasıl yaklaşmalıdır?

Siyasi parti ve çevrelerin genelde demokratik kitle örgütleri olmak üzere yukarıda çerçevesini çizdiğimiz bir gençlik örgütüne yaklaşımı ne olmalıdır? Bu yaklaşımın yanlışlığından dolayı zaman zaman ciddi tartışmalar gelişti. Kimi kez de bu tür yanlışlardan dolayı demokratik kitle örgütleri işlevsizleşti, buradaki birikimler heder oldu. Bu anlamda yaşanan olumsuzluklar legal demokratik ve kitlesel örgütlenmeler yaratma yönündeki hevesleri yaktı.

Peki doğrusu ne olmalıdır?

Siyasi örgütlerin demokratik kitle örgütlerini kadro devşiren alanlar olarak görmeleri egemen olan bir anlayıştır. Ve bir çok sorun da buradan kaynaklanmaktadır.

Bunun tümünden reddedilecek bir yaklaşım olmadığını belirtmek gerekir. Bir siyasal örgüt doğal olarak ülkenin her yerinde bulunduğu koşulları gözetenek kendi örgütsel politikalarını işler ve bu yönde örgütlülüğe gider. Sokakta, mahallede, şehirde, okulda, işyerinde, devlet kurumlarında, hatta devletin militer güçleri içinde bile bu çalışma yapılabilir. Buralarda devşirilecek insanlar örgütlenirken elbette onlar buldukları iş veya benzer yerleri bir anda kendi siyasi örgütleri gibi görme yoluna gitmezler gitmemelidirler. Bu anlayış demokratik kitle örgütlerindeki çalışmalar için de böyledir.

Kanımcı içinde kadro devşirilecek yapının bütünsel içerik ve işleyişine dokunmamak, onu olduğu gibi korumak gerekiyor.

Legal demokratik örgütlerin kadro devşirme alanı işlevini görmesi bu örgütlerin asli kuruluş gerekçeleri değildir. Yukarıda anlatıldığı ve birazdan açıklanacağı gibi bu kuruluşların asli görevi kapsadığı kitleyi demokratik bilinçle örgütleyip onları belirli demokratik taleplerin kotarılması yönünde örgütleyip mücadeleye kanalize etmektir. Belirli bir toplumsal kategoriyi (örneğinizde gençliği) demokratik kültürle donatıp onu demokrasi savaşında etkili kılmaktır. Devrim ve iktidar savaşı veren örgütler açısından birincil ve örgütlü kitlelerin ne denli önemli olduğu ortadadır. Siyasi parti ve kadroların öncülüğü, o bir yana ama devrimin sürükleyici gücünün demokrasi ve demokratik hak ve özgürlükler savaşında yoğunlaşmış kitleler olduğu bilinmeyen bir şey değil. Demokratik kitle örgütlerinin bu işlevinin siyasi örgütlere kadro devşirme işlevinden bin kat daha önemli olduğu ve bu işleyle devrime bin kat daha hizmet ettiği unutulmamalıdır. Öyleyse kadro devşirme anlamında demokratik kitle örgütlerini asli işlevlerinden alıkoyan müdahale ve yaklaşımlar kaç yaparken göz çıkarmaktan başka bir şey değildir.

KGÖ'nde çalışacak siyasi çevrelerin kısa vadede hesaplar uğruna böylesine devrime uzun vadede hizmetler sunacak bir yapıyı daraltmalarını gerekir. Tersine, onu asıl işlevinde tutmak, geniş, katılımcı, kitlesel bir potada yürütmek için ne gerekirse yapılmalıdır.

Hangi türden olursa olsun, halkımızın önünde duran sorunlara eğilmek ve bu yöndeki çalışmayı başarıya ulaştırabilmek için örgütlenmek gerekir. Örgütsüzlükle, bireysel çıkışlarla hiç bir zaman sorunlara çözüm getirilemez.

Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesinde Basınının Rolü

İlyas İRTEN

Kürt ulusal hareketi 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başlangıcında çağdaş bir ulusal hareket olarak ortaya çıktı. Kürt gazeteciliği, Kürdistan'da siyasal ve toplumsal değişimlerin yaşandığı bu ortamda dünyaya gözlerini açtı ve bunun sonucu ola-

Kurdistan'ın yayınlanması, Kürtlerin siyasal ve toplumsal yaşamında önemli bir aşamayı ifade etmektedir. Herhangi bir örgütün yayın organı olmayan Kurdistan'ın sahibi ve başyazarı Mithad Bedirhan, Kahire'de göçmen olarak yaşıyordu. Aydın ve yurtsever bir Kürt olan Mithad Bedirhan, gazeteciliğin, ulusal kültürün geliştirilmesindeki rolünü kavramış birisiydi.

rak ortaya çıkan Kürt aydınları, okuma ve aydınlanmanın Kürtler arasında yayılmasına neden oldular. Bu nedenle de Kürt gazeteciliği, Kürt ulusunun tarihinde önemli bir kesit oluşturmaktadır.

İlk Kürt gazetesi **Kurdistan**, günümüzden yak-

laşık yüz yıl önce, 22 Nisan 1898'de Kahire'de yayınlandı. Bu nedenle de son yıllarda, 22 Nisan, Kürdistan'da "Gazetecilik Günü" olarak kutlanıyor. Bu günü bir kez daha bilince çıkarmak amacıyla kaleme alınmış olan bu makale, esas olarak Kürt basınının Kürdistan'ın kuzey parçasında oynadığı rolü incelemeyi hedefliyor.

Kurdistan'ın yayınlanması, Kürtlerin siyasal ve toplumsal yaşamında önemli bir aşamayı ifade etmektedir. Herhangi bir örgütün yayın organı olmayan **Kurdistan**'ın sahibi ve başyazarı Mithad Bedirhan, Kahire'de göçmen olarak yaşıyordu. Aydın ve yurtsever bir Kürt olan Mithad Bedirhan, gazeteciliğin, ulusal kültürün geliştirilmesindeki rolünü kavramış birisiydi.

Kurdistan, Kahire'de ancak beş sayı çıkabildi. Her sayısı bin adet olarak basılan gazetenin bir bölümü, Suriye üzerinden Kürdistan'a ulaştırılıyor, diğer bölümü ise Avrupa'daki göçmen Kürtler arasında dağıtılıyordu. Gazeteye gönderilen mektuplardan, onun Kürdistan'da daha çok okunduğunu öğreniyoruz.

Gazetenin ilk beş sayısındaki yazılar, Kürtçenin kuzey lehçesinin (Kurmanci) Cızıra Botan ağızıyla yazılmış. Yazılarda imza kullanılmamasına karşın; aralarındaki üslup benzerliği, onların başyazar tarafından yazıldığını gösteriyor.

Gazetenin merkezinin Kahire'den Cenevre'ye taşınması ile birlikte, sorumluluğunu Mithad Bedirhan'ın kardeşi Abdurrahman Bedirhan üstleniyor. Cenevre'de, başlangıçta Kahire'deki hacim ve tirajla çıkan **Kurdistan**, bir süre sonra düzenli çıkmamaya başladı. Daha sonra ise gazete redaksiyonu Londra, Folkston ve Cenevre arasında sık sık yer değiştirmek zorunda kaldı.

Gazetede, Osmanlı yönetiminin zorbalığı sade ve açık bir biçimde dile getiriliyor ve halktan bu zorbalığa karşı birlik olması isteniyordu: "Birlik olmalı ve bu zorbalara başınızdan atmalısınız. Eğer birlik olmazsanız, zulüm altında, ülkenizi, dininizi ve namusunuzu kaybedeceksiniz." (Kurdistan, sayı 11, sayfa 1, 1898)

Diğer yandan Kürt edebiyatının geliştirilmesi için büyük bir çaba gösteren **Kurdistan**, Kürt yazarlarının eserlerini yayınlamak, bir yandan Kürt okuyucu, diğer yandan Avrupalı doğubilimciler için bir kaynak görevi gördü. Bu konuda tanınmış doğubilimci Martin Hartmann şöyle diyor: "Kurdistan Gazetesi çok değerli bir yayındı. Onun 2. sayısında Mem û Zin'in yayınlanması beni çok sevindirdi." (Martin Hartmann, Zur Kurdischen Literatur, sayfa 112). 31 sayısı Almanya'nın Marburg Kütüphanesi'nde korunan **Kurdistan**; başlangıçta liberal bir çizgi izlemesine karşın, son yıllarda giderek radikalleşti.

Hiva-Hêvi Cemiyeti ve Roji Kurd Dergisi

1908 yılındaki Jön Türk devriminden sonraki göreceli özgür ortamdan yararlanan Kürtler, Kürd Teavun ve Terakki Cemiyeti ve Hêvi gibi siyasi-toplumsal örgütler kurdular; Kürt Teavun ve Terakki Gazetesi ve Roji Kurd Dergisi'ni yayınlamaya başladılar. Bu yayınlar, Kurdistan'ın başlatmış olduğu uluslaşma bilincinin serpilip gelişmesine katkıda bulundular.

Kurdistan'ın yayınına son vermesinden sonra, 1908 yılında İstanbul'da Seyid Abdulkadir ve Emin Bedirhan'ın kurduğu Kürt Teavun ve Terakki Cemiyeti'nin yayın organı olarak çıkan Kürt Teavun ve Terakki Gazetesi daha çok siyasi ve toplumsal yazılar yayınlıyordu. Gazeteye, Seid-i Kurdi ve İsmail Hakkı Babanzade gibi birçok Kürt aydını yazılarıyla katkıda bulunuyordu. Seid-i Kurdi, gazetenin 2. sayısında yayınlanan, "Çı bo Kurdan pêwist e?" (Kürtler için ne lazım?) başlıklı makalesinde şöyle diyor: "Jı bo azadbûna Kurdistan, pêwisti bı damezirandina eskereki Kurdi yê mezin heyê." (Celilê

Celil, Jiyana Rewşenbiri û Siyasi ya Kurdan, Stockholm 1985, sayfa 79).

Haftalık ve sekiz sayfa olarak çıkan gazete kısa ömürlü olmasına karşın halkın uyanması için önemli bir işlevi yerine getirdi.

Kürtlerin siyasi ve toplumsal yaşamında, öğrenciler her zaman önemli bir rol oynadılar. Kürd Teavun ve Terakki Cemiyeti'nin 1909 yılının sonunda kapatılması üzerine İstanbul'daki üniversitelerde okuyan Kürt öğrenciler, 1912 yılında Hiwa-Hêvi adında yeni bir cemiyet kurdular. İstanbul'daki yurtsever Kürtlerle iyi ilişkiler kuran cemiyet, Roji Kurd

Kürt Teavun ve Terakki Cemiyeti'nin 1909 yılının sonunda kapatılması üzerine İstanbul'daki üniversitelerde okuyan Kürt öğrenciler, 1912 yılında Hiwa-Hêvi adında yeni bir cemiyet kurdular. İstanbul'daki yurtsever Kürtlerle iyi ilişkiler kuran cemiyet, Roji Kurd adında aylık bir dergi çıkarmaya başladı.

adında aylık bir dergi çıkarmaya başladı. İlk sayısı 6 Haziran 1913, 2. sayısı 6 Temmuz 1913, 3. sayısı 1 Ağustos 1913'te çıkan derginin 4. sayısı Heta-wi Kurd adıyla 23 Ekim 1913'te çıktı. Kürtçe-Türkçe çıkan Roji Kurd bir öğrenci dergisi olmasına karşın, Salih Bedirhan, Necmeddin Kerkukli gibi tanınmış Kürt aydınları tarafından destekleniyordu.

İstanbul'da basılan dergi, Kürdistan'a ulaştırılıyordu. Minorsky, derginin Kürdistan'daki dağıtımından söz ederek, şöyle diyor: "Süleymaniye gibi uzak yerlerde dağıtılıyor ve dergide aydın Kürt ileri gelenleri ulusal sorunun yaygınlaştırılması isteğinden bulunuyorlardı." (Minorsky, Kürtler, sayfa 18).

Dergi, Jön Türklerin Kürt ulusal sorunu konusundaki ırkçı politikalarını eleştirdiği için ancak dört sayı çıkabildi. Ekim 1913'te kapatıldı ve yazarları aranmaya başlandı. Salih Bedirhan yakalanarak hapse atıldı. (Celilê Celil, age. sayfa 96).

Kürdistan Teali Cemiyeti ve Jin Dergisi

1913 yılının sonuna kadar yayınlarını sürdüren Kürt gazete ve dergileri, 1. Dünya Savaşı (1914-

1918) sırasında yayınlarını durdurmak zorunda bırakıldılar. 1918'de Mondros Mütarekesi'nden sonra, Türk hakimiyetinin zayıfladığı dönemde Kürtler yeniden yayın organları çıkarmaya başladılar. Bu dönemde çıkan en önemli dergi, Jin'dir. 1918 yılının sonbaharında İstanbul'da yayınlanmaya başlanan Jin, toplam 25 sayı çıktı. Son sayısı 2 Ekim 1919'da çıkan dergi, o tarihten sonra kapatıldı. Kürtçe (Kurmanci/Sorani)-Türkçe çıkan derginin Kürdistan Teali Cemiyeti'nin resmi olmayan yayın organı olduğu biliniyor. Jin'in ilk 20 sayısının sorumlu yönetmeni Mukuslu Hamza, 20. sayıdan itibaren ise Memduh Selim idi. Kemalist yönetimin işbaşına gelmesinden sonra patlak veren 1925, 1927-30 ve 1937-1938 Kürt başkaldırıları, vahşi ve barbar bir biçimde bastırıldı ve Türk devleti, Kürt

Bu uzun sessizlik döneminden sonra, 1961 Anayasası ile Türkiye'de oluşan göreceli demokratik ortamdan yararlanan Kürtler, 1962'de yeniden dergi ve gazeteler çıkarmaya başladılar. Ne var ki bu dergi ve gazeteler, ırkçı-şoven Türk yönetimi tarafından kapatıldı, yayınları durduruldu ve yasaklandı. Deng'in kapatılmasıyla birlikte yine İstanbul'da 15 Mayıs 1963'te Roja Newe adında Kürtçe-Türkçe aylık bir gazete çıktı. Roja Newe'de dikkati çeken şey, gazetenin isminin Kürtçenin Dımılı (Zazaki) lehçesinden konulması ve Dımılı lehçesinde yazılar yayınlayan ilk gazete olmasıdır.

halkını yok sayma politikasını gündeme soktu. Bu nedenle 1920-1960 yılları arasında uzun bir sessizlik dönemi oluştu ve bu dönemde Kuzey Kürdistan'da önemli bir yayın çıkmadı.

Bu uzun sessizlik döneminden sonra, 1961 Anayasası ile Türkiye'de oluşan göreceli demokratik ortamdan yararlanan Kürtler, 1962'de yeniden dergi ve gazeteler çıkarmaya başladılar. Ne var ki bu dergi ve gazeteler, ırkçı-şoven Türk yönetimi tarafından kapatıldı, yayınları durduruldu ve yasaklandı.

1960-1975 yılları arasında İstanbul ve Ankara'daki üniversitelerde okuyan Kürdistanlı öğrenciler ve bu kentlerde yaşamakta olan aydınlar bazı dergiler yayınladılar. Bunlardan Dicle-Fırat 1962 yılında İstanbul'da yayına başladı. Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü, tanınmış Kürt aydını Edip Karahan olan Dicle-Fırat, Kürtçe-Türkçe çıkıyordu. Dicle-Fırat ancak sekiz sayı çıkabildi. 6 Haziran 1963'te Edip Karahan'ın 23 Kürt aydınıyla birlikte tutuklanması gazetenin kapanmasına neden oldu. Gazetenin yazarları arasında, Dr. Sait Kırmızıtoprak (Dr. Şivan), Musa Anter, Nazmi Balkaş, Yaşar Kaya gibi isimler bulunuyordu.

Bu dönemde çıkan bir başka yayın ise Deng Dergisi'dir. 15 Nisan 1963'te ilk sayısı çıkan Deng, İstanbul'da Kürtçe-Türkçe olarak yayınlanıyordu. Deng'in sahibi Ergün Koyuncu, Yazı İşleri Müdürü Yaşar Kaya (2. sayıda Celal Ergün), Genel Yayın Müdürü ise Medet Serhat idi. İlk sayının çıkmasıyla birlikte, Deng hakkında dava açıldı. Yaşar Kaya ve hukuk fakültesi öğrencisi Medet Serhat tutuklandı ve Deng Dergisi kapatıldı.

Deng'in kapatılmasıyla birlikte yine İstanbul'da 15 Mayıs 1963'te Roja Newe adında Kürtçe-Türkçe aylık bir gazete çıktı. Roja Newe'de dikkati çeken şey, gazetenin isminin Kürtçenin Dımılı (Zazaki) lehçesinden konulması ve Dımılı lehçesinde yazılar yayınlayan ilk gazete olmasıdır. Roja Newe'nin sahibi Doğan Kılıç Şihhesenanlı, Yazı İşleri Müdürü Halil Kılıçkaya, Genel Yayın Yönetmeni ise Hasan Buluş idi. Yazı İşleri Müdürü Halil Kılıçkaya'nın 5 Haziran 1963'te tutuklanması üzerine gazete bir daha çıkmadı.

1966 yılında bu kez Ankara'da Yeni Akış adında Kürtçe-Türkçe aylık bir fikir dergisi çıkmaya başladı. Toplam dört sayı çıkabilen derginin ilk üç sayısının sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Mehmet Ali Aslan, 4. sayıda ise Abbas İzol idi. Dergide, Ali Dicleli, Ali Karahan, Baran, Osman Aydın, Halil Aytekin, Kemal Burkay, Mehmet Ali Aslan, Abdülkadir Polat, Aziz Korkmaz, Abbas İzol, Dr. Tarık Ziya Ekinci, Turgut Akın ve Abdülkadir Yıldırım'ın yazıları ve Faik Bucak, Kemal Badıllı, Edo Deran ve İhsan Aksoy'un şiirleri yayınlandı. Kemal Burkay, Yeni Akış'ta çıkan bir makalesinden dolayı Türk Ceza Kanunu'nun 142. maddesinden yargılandı ve dörtbuçuk ay hapis yattı. (Bali Xan / Rohat, Berevoka Helbestvanên Kurd, Frankfurt 1982, sayfa 70).

1975 Atılımı ve Özgürlük Yolu

Kürt siyasi hareketleri gibi, Kürt gazete ve dergileri de 1975-1980 yılları arasında önemli bir geliş-

me gösterdiler. Beş yıllık bu kısa dönemde yirmiyi aşkın Kürt gazete ve dergisi çıktı. Bu dönemde çıkan gazete ve dergilerin belirgin özelliği çoğunun siyasi olmasıydı. Yine bu dönemde bazı parti ve örgütler illegal yayınlar çıkararak üye ve taraftarlarına dağıtıyorlardı. Bu illegal yayınlar, ilkel baskı yöntemleri ile basılabiliyordu. Diğer yandan legal çıkan yayınlar çoğu kez toplatılıyor ve haklarında davalar açılıyordu.

Özellikle legal çıkan gazete ve dergiler, siyasi yazıların yanısıra, Kürt sanat ve edebiyatıyla ilgili yazılara da yer veriyorlardı. Bunlardan bir kısmı Kürtçe-Türkçe olarak yayınlanıyordu.

Bu dönemde çıkan Kürt dergi ve gazetelerinin içinde en önemli yeri hiç kuşkusuz Özgürlük Yolu Dergisi tutuyor. Haziran 1975'te Ankara'da ilk sayısı çıkan Özgürlük Yolu, Kürtçe (Kurmanci/Dımili) ve Türkçe olarak yayın yapan ve arka arkaya 44 sayı çıktı.

Sahipliğini Faruk Aras'ın yaptığı dergide, Orhan Talun (sayı 1-17), A. Kadir Akel (sayı 18-22), Mustafa Kaya (sayı 23-30) ve Selim Sırrı Feroğlu (sayı 31-44) Yazı İşleri Müdürlüğü görevini yaptılar.

Özgürlük Yolu, siyasi dergi olmasına karşın, bir sanat-edebiyat bölümüne de sahipti ve bu bölümde genellikle Kürtçe yazılara yer veriliyordu. Diğer yandan o, Roja Newe'den sonra sayfalarında Dımili lehçesinde yazılara yer veren ilk dergi idi.

Sorumlu yazı işleri müdürleri hakkında sıkça dava açılan Özgürlük Yolu'nun dağıtımı da devlet güçleri tarafından sık sık engelleniyordu.

Dergiye Kemal Burkay, C. Aladağ, Baran, N. Havin, İhsan Aksoy, Faruk Aras, Nazif Kaleli, Mehmet Bayrak, İbrahim Güzelce, E. Zozan, Sedat Özkol, Hüseyin Beysülen, Hüseyin Toprak, Hüseyin Sarıtaş, Süleyman Yaşar, M. Yıldız, Kadir Özgür, Mehmet Tekincan, Selami Candan, H. Cemil, Ahmet Taş, Hazım Kılıç, Sıddık Bozarıslan, Ş. Dicleli ve Mehmet Dalıkavaklı Türkçe; Kemal Burkay, B. Havin, İhsan Aksoy, S. Yekbûn, Heval, Hüseyin Bani, Hüseyin Deniz, Prof. Qanatê Kurdo, Kamuran Bedirhan, Cigerxwin, Eskerê Boyik, Ahmed Aril Kürtçenin Kurmanci ve Zılfı, M. Tayfun, Dersimli Ozan Ali de Dımili lehçesinden yazdıkları yazılarıyla katkıda bulunanların başlıcaları idi.

10 bin dolayında bir tiraja sahip olan Özgürlük Yolu'nun bazı sayıları çok kısa bir sürede tükendiği için ikinci kez basıldı. Bazı sayıları ise bir arada çıktı.

Kasım 1979'a kadar Türk devletinin baskılarına göğüs gerebilen Özgürlük Yolu, baskıların giderek artması üzerine yayınına ara vermek zorunda kaldı. İlk sayısı 21 Mart 1982'de çıkan Kürdistan Sos-

yalist Partisi Merkez Komitesi Organı Riya Azadi Gazetesi, 56. sayısında, kendisinin, Özgürlük Yolu'nun devamı olduğunu ve bu sayı ile 100. sayıya ulaştığını belirtiyor ve şöyle diyor: "Riya Azadi'nin ilk sayısı, Türkçe adıyla Özgürlük Yolu olarak 1975'te yayınlandı. O zaman derginin, 100. sayıya ulaşacağını düşünmek bir yana, 10 ya da 20 sayıya ulaşacağını düşünmek bile, doğrusu bizim için güçtü. Sömürgeci yönetim daha önceki yıllarda Kürt aydınlarının çıkardığı dergi ve gazetelerin 3-5 sayıdan fazla yaşamasına olanak vermemişti. Üstelik o yayınlar, Riya Azadi'nin yanında son derece ılımlı sayılırlardı. ... Riya Azadi, o zamanki adıyla Özgürlük Yolu hakkında pek çok dava açıldı, toplama kararları verildi. ... Polis bulunduğu yerlerde dergilere el koydu; pek çok yerde baskı ve tehditle kitap evlerinin, dergimizin satışını engelledi, satıcı ve dağıtıcıları gözaltına aldı.

Buna rağmen, Riya Azadi'yi, sıkıyönetimin onu, diğer birçok devrimci, ilerici yayın organıyla birlikte

Özellikle legal çıkan gazete ve dergiler, siyasi yazıların yanısıra, Kürt sanat ve edebiyatıyla ilgili yazılara da yer veriyorlardı. Bunlardan bir kısmı Kürtçe-Türkçe olarak yayınlanıyordu. Bu dönemde çıkan Kürt dergi ve gazetelerinin içinde en önemli yeri hiç kuşkusuz Özgürlük Yolu Dergisi tutuyor. Haziran 1975'te Ankara'da ilk sayısı çıkan Özgürlük Yolu, Kürtçe (Kurmanci/Dımili) ve Türkçe olarak yayın yapan ve arka arkaya 44 sayı çıktı.

tüm olarak yasakladığı Ocak 1979'a kadar, düzenli olarak legal biçimde çıkarmayı başardık. Bir süre aradan sonra bu kez, Kürtçe adıyla ve yeni biçimiyle, tümüyle illegal olarak yayın hayatına soktuk. Riya Azadi bugün 100. sayıya ulaşmıştır." (Riya Azadi, sayı 100, sayfa 6, Ocak 1987).

Riya Azadi, Haziran 1991'de çıkan 139. sayısıyla yayınına bir kez daha ara verdi: "Riya Azadi'nin yayınına bir kez daha ara veriyoruz. İlk kez Türkçe adıyla, Özgürlük Yolu olarak ve dergi biçiminde çıktığı dönemde, 1979 yılı başında ara vermiştik. O zaman bu ara veriş zorunlu olarak, sıkıyö-

netim kararıyla olmuştu.

Üç yıl kadar sonra, onu, koşulların elverdiği yurtdışında, bu kez Kürtçe adıyla ve değişik bir boyutta çıkarmaya başladık. Bu haliyle Riya Azadi'nin yayını bugüne kadar süregelmiş. O, yurtdışında basılmasına karşılık, yurtiçine de sokulup kitlelere iletilmiş. Hatta bunun için, her sayısından bir miktar, daha küçük boyda basıldı.

Bu kez yayına, zorlayıcı bir neden olmadan, kendimiz ara veriyoruz. Bunun nedeni değişen koşullardır. Yurtiçinde sol ve yurtsever çevreler, son iki-üç yıldır, hala ağır baskılar altında da olsa, aylık, haftalık yayınlar çıkarmaktalar. Bu yayınlar yurt dışına da çıkıyor ve dağıtılıyor. Okuyucu gelişmeleri çoğu zaman bunlardan ve günlük basından, radyolardan izliyor.

İşte tüm bunlar Riya Azadi'nin yayınına ara vermemizin nedenleridir. ... Bu ara veriş ne kadar sürer bilemeyiz. Dileriz ki, onu bir kez daha yurtdışında çıkarmaya gerek olmasın! En iyisi yurtiçinde, özgür koşullarda yeniden çıksın." (Riya Azadi, sayı 139, sayfa 1, Haziran 1991).

Yukarıdaki alıntılarda ifade edilen ara vermelerden sonra, Parti Merkez Yayın Organı olan Riya Azadi,, bugünkü adıyla PSK'nın 1992 yılında yaptığı 3. Olağan Kongresi hazırlık çalışmaları döneminde de birkaç tane özel sayı çıkardıktan sonra, yayınına ara vermeyi hala sürdürmektedir.

Bu dönemde yayınlanan önemli bir dergi de 1976 yılında Ankara'da çıkmaya başlayan Rızgari Dergisi'dir. Aylık siyasi kültür dergisi olduğu belirtilen dergideki yazıların içeriği tamamen siyasi ve teorik bir yapı taşıyor. İlk dokuz sayısı Türkiye'de çıkan derginin 10. ve 11. sayısı Duisburg'da (Almanya) çıktı.

Sahipliğini Ruşen Arslan'ın yaptığı Rızgari'nin 1. ve 2. sayısının Sorumlu Yazı İşleri Müdürlüğünü Mehmet Uzun, 3., 4., 5., 6. ve 7. sayılarını Hatice Yaşar ve 8. ile 9. sayılarını Şefik Dünder yaptılar. Derginin sahibi Ruşen Arslan'ın 1 Kasım 1977'de yaptığı açıklamadan, polislin Rızgari'nin sahibi ve sorumlularına karşı zorbaca uygulamalarıyla derginin basım ve dağıtımını engellemek istediğini öğreniyoruz. (Özgürlük Yolu, sayı 30, Kasım 1977, sayfa 76-79). Sorumlularına karşı bir kaç kez dava açılan Rızgari'nin sahibi Ruşen Arslan, 3 Ekim 1979'da tutuklandı. Ruşen Arslan, özellikle 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra yoğun işkence gördü ve Rızgari Davası'ndan on yıl ceza aldı ve 1986 yılına kadar Diyarbakır'da cezaevinde yattı.

Yine bu dönemde yayınlanan önemli bir yayın ise 1977 yılında Ankara'da yayınlanmaya başlayan

Roja Welat gazetesidir. Kürtçe (Kurmanci/Dımlı) ve Türkçe çıkan Roja Welat, Kuzey Kürdistan'da 15 günlük periyodla çıkan ilk yayındı.

Türk devletinin tüm zorbalıklarına karşın 12 sayı çıkabilen Roja Welat, 1979 yılının başında İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'nın, Devrimci Halk Kültür Derneği'nin yasaklanmasını da içeren 10 numaralı emriyle yasaklandı (Milliyet, 2 Ocak 1979).

Türk devletinin tüm zorbalıklarına karşın 12 sayı çıkabilen Roja Welat, 1979 yılının başında İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'nın, Devrimci Halk Kültür Derneği'nin yasaklanmasını da içeren 10 numaralı emriyle yasaklandı.

Yasaklandığı 1979 yılına kadar, gazetede çıkan yazılar hakkında bir çok kez davalar açıldı, gazetenin basımının yapıldığı matbaalar polis tarafından basıldı ve gazetenin dağıtımı engellenmeye çalışıldı. Tüm bu zorbalıklara rağmen, Roja Welat 35 bine varan tirajıyla, Kürdistan'da yaygın olarak okunan bir yayındı.

Yine bu dönemde Devrimci Demokrat Gençlik (İstanbul/Ankara 1978), Kawa (İstanbul 1978), Dengê Kawa (Ankara 1979), Ala Rızgari (İstanbul 1979), Jina Nû (Van 1979), Özgürlük (Bitlis 1979) ve Tirêj (İzmir 1979) gibi dergi ve gazeteler yayınlandı. Bunların çoğu kısa ömürlü dergi ve gazetelerdi.

Sonuç

Kürdistan'da yoğun siyasal ve toplumsal değişimlerin yaşandığı bir ortamda dünyaya gözlerini açan Kürt gazeteciliği, Kürt halkının uyanma ve uluslaşma sürecinin de ilk adımını oluşturuyor. İlk Kürt gazetesi Kürdistan'ın yayınlanmasından birkaç yıl sonra ilk Kürt ulusal örgütü kuruldu. O günden bu yana Kürt gazeteciliği ve Kürt halkının özgürlük mücadelesi omuz omuza bugünkü görkemli zirveye geldi. Kürt basını bugün hala özgür olmayan koşullarda, Türk devletinin zorbalıklarına göğüs gererek yayınına sürdürüyor. Fakat, onun özgür Kürdistan'da tamamen özgür koşullarda çıkacağı günler uzak değil.

İran İslam Cumhuriyeti

İran İslam Cumhuriyeti, son 15 yılda adından en çok bahsedilen devletlerden biridir. Hewler'de yayınlanan "Siyaseti Devli" (Uluslararası Politika) adlı araştırma dergisinin, 2. yıl, 3. sayısında, İran İslam Cumhuriyeti'nin siyasi yapısını anlatan derli toplu bir araştırma yayınlandı. Serdar Fırat'ın Kürtçe kaleme aldığı araştırmanın çevirisini, okuyucularımızın, İran'daki siyasi yapı hakkındaki bilgilerine katkıda bulunmak amacıyla yayınlıyoruz.

DENG

Ordu, SAVAK ve bürokrasi üzerine kurulan Şahlık rejimi 1979 yılında yenilerek yıkıldı. Şah, 60'lı ve 70'li yıllarda, sosyo ekonomik yapıyı geliştirmiş; bunun sonucunda İran'da toplumsal ve ekonomik alanlarda, ilerleme sağlanmıştı. Ama bu gelişmeler siyasi alana yansımada, siyasi yaşamda hiçbir değişiklik olmadı. Çünkü Şah, sosyo ekonomik yapıyı geliştirirken, siyasi yapıda herhangi bir değişikliğe izin vermiyordu. Ve neticede sosyo ekonomik gelişme ile siyasi gelişme arasında bir çeşit dengesizlik oluştu. Sözkonusu bu dengesizlik giderek arttı ve Şahlık rejimini yıkıma sürükledi.

Şahlık rejiminin yerini alan siyasi sistem, İmam Humeyni'nin görüş ve düşünceleri üzerine kurulmuştur. İran İslam Cumhuriyeti rejimi, İmam Humeyni'nin görüşlerinin ifadesidir. Bu nedenle İran İslam Cumhuriyeti'ndeki siyasi yapının tahliline, İran'daki din kurumu ve Humeyni'nin görüşlerinin tahlili ile başlanmalıdır.

1-İran'da dini kurum

İran nüfusunun yüzde 98,8'i müslümandır.(1) Müslümanların yüzde 90'ı şii, yüzde 10'u ise sünni mezhebine mensupturlar. İran'da, 1963 yılında, dini eğitim yapan 229 okul vardı; bu okullarda yaklaşık 140 bin öğrenci okuyordu.(2) Sadece Kum şehrinde dini eğitim gören öğrenci sayısı 6 bindi.(3) 1966 nüfus sayımına göre, İran'da 12 binden fazla din adamı bulunuyordu.(4) Bu sayı 1973 yılında 15 bine ulaşmıştı.(5)

İran şehirlerinde yaklaşık 5400 cami vardır. Sadece Tahran'da bulunan camilerin sayısı 1000'e yakındır. Öteki şehirlerde ise rakamlar şöyledir; Kum'da 155, Koşan'da 97, ülkenin orta kesimlerinde yer alan şehirlerde 1500'den fazla.(6) Bu camilerde görev yapanlar, ekonomik ve öteki alanlarda doğrudan dini kuruma bağlıydılar.

1500 yıllarına kadar İran'da hiçbir mezhep resmi değildir. 16. yüzyılın başlarında Şah İsmail Sa-

Serdar FIRAT

fevi, şii mezhebini devletin resmi mezhebi haline getirdi ve kendini İran şiiilerinin dini lideri ilan etti. Böylece sünni Osmanlı İmparatorluğu'na karşı mücadelede, dini ve siyasi iktidar birleştirilmiş oldu.

O günden bu yana, İran'da dini yaşam, öteki islam ülkelerinden farklı bir biçimde oluştu. Şii mezhebi uyarınca eğitim yapan okullar, birkaç camii arasında paylaşıldı. Ki, bunlardan İran'da bulunanlardan birkaçı, "Havze İlimiyyeyi Meşhed", "Havze İlimiyyeyi Şiraz", "Havze İlimiyyeyi Tebriz" ve "Havze İlimiyyeyi Kum"dur.(*A) Kum şehrinde olanı en önemlisidir. İran dışında olanları ise, "Havze İlimiyyeyi Necef", "Havze İlimiyyeyi Kərbela"dır. Bunlar arasında en önemlisi, Necef'deki İmam Ali Camisi'dir. (7).

Şahlık rejiminin yerini alan siyasi sistem, İmam Humeyni'nin görüş ve düşünceleri üzerine kurulmuştur. İran İslam Cumhuriyeti rejimi, İmam Humeyni'nin görüşlerinin ifadesidir. Bu nedenle İran İslam Cumhuriyeti'ndeki siyasi yapının tahliline, İran'daki din kurumu ve Humeyni'nin görüşlerinin tahlili ile başlanmalıdır.

Dini kurum her zaman güçlü bir ekonomiye sahip olmuştur. Çünkü şii mezhebine bağlı olan din adamları, sünni din adamlarının aksine, ekonomik bağımsızlıklarını korumak için, ekonomik alanda devlete bağlanmamak için sürekli çaba sarfetmişlerdir. Bu fenomen hem İran hem de Irak şiiileri arasında vardır. Dini kurumlar birçok vakıfa sahiptirler. Bu vakıflar sayesinde din adamları, devlete muhtaç olmuyor; minnettar kalmıyorlardı. Şii mezhebi, şiiilerin, gelirlerinin yüzde 54'ünü "Hums" adı altında dini kurumlara verilmesini zorunlu kılıyordu.(*B) Hums, mollaların elinde büyük bir pa-

ranın toplanmasına; daha fazla gelir elde etmek amacıyla toplanan paraların bazı ticari projelere yatırılmasına, ev dükkan ve hamamların satın alınmasına yol açtı.

Onlarca yıl boyunca, dini kurumun ekonomik alanda güçlü ve bağımsız olmasından dolayı, hiçbir şii din adamı devletten maaş almadı.

İran'da, bu yüzyılın başlarına kadar dini kurum hakem pozisyonundaydı. Ayrıca bu yüzyılın 30'lu yıllarına kadar, din adamları eğitimi ellerinde tutuyorlardı. Hatta Rıza Şah, reformları esnasında, din adamlarının okullarda din dersleri verme haklarını ellerinden alamadı. Mollalar, uzun bir dönem, devlet okullarında din dersleri verdiler.

İranlılar arasında din adamlarının etkisini artıran önemli fenomenlerden biri de "Best" adıyla tanınanıdır: Kanunsuz işler yapanlar veya devlete karşı gelenler, dara düştüklerinde camilere ya da büyük din adamlarına sığınabiliyorlardı. Devlet ise bu yerlere sığınanları tutuklayamıyor, onlara karışamıyordu.

Yüzyıllardır büyük din adamları derebey, büyük toprak sahipleri ve aristokratların birer parçasıydılar. Din adamlarının pazar ve ticaret ile sıcak ve canlı ilişkileri vardır. İran'ın siyasi yaşamında dini kurumların etkinliği bir hayli fazladır. Devletin, dini kurumun hakimiyeti altına girmesi ve ona uyması her dönemde dini kurumun siyasi alanda nüfusunu artırması için uygun bir fırsat yaratmıştır. 1907 yılında, parlamentonun almış olduğu ka-

Hiçbir İran hükümeti dini kurumun etkisini ortadan kaldırmayı başaramamıştır. Çünkü bu kurum, her zaman güçlü bir ekonomiye, bir hayli kadro ve müridlere sahip olmuştur. Bilinçsiz ve yoksul halk yığınları arasında derin kökleri olan inançlara dayanmaktadır. Din, İran'da, siyasi bir ideoloji olarak kullanılmıştır.

rarları onaylamak için, 5 din adamından oluşan bir kurul oluşturuldu. Bu kurulun onaylamadığı kararlar Şah'a sunulmuyordu. Sözkonusu kurul, alınan kararların islamiyete uygun olup olmadığını araştırıyor, parlamentonun kararlarını iptal edebiliyordu. Kurulun onayını almayan kararlar, ne hükümet ne de Şah tarafından uygulanıyordu. Böylece, yasama(parlamento) ve yürütme (Şah ve hükümet)nin yanısıra 3. bir kuvvet ortaya çıkmakla kalmadı. Aynı zamanda yürütme ve yasama bu kurula bağlı duruma geldiler.

Gücünü kaybetmek istemeyen dini kurum, sürekli bir biçimde devlet ile çatışma halindeydi. Din adamlarının gücünü azaltmak isteyen Rıza Şah, mollaların devlet memuru olmaları gerektiğini söylüyordu. Bu düşünceye sadece din adamları

değil, müridleri de tepki gösterdiler.(8) Bu tepkiler öylesine şiddetlendi ki, Rıza Şah geri adım atmak zorunda kaldı.

1967-1976 yılları arasında Meşhed'deki İmam Rıza'nın Türbesi'ni ziyaret edenlerin sayısı

YIL	Ziyaret edenler
1967	332.000
1972	2.000.000
1975-76	3.000.000

Kaynak: Dr. Kemal Mazhar Ahmet

Dindar olan İran şiiileri arasında bir hayli nüfusa sahip olan dini kurum ile hükümet arasındaki mücadele, Heme Rıza Şah döneminde de devam etti. Hükümet, her zaman din kurumun halk arasındaki etkinliğinden endişe duymuştur. Heme Rıza Şah, dini kurumun etkisini azaltmak amacıyla "Merceet" (*C) yerini değiştirmek, Kum'dan Necef'e, yani İran dışına taşımak istedi. Buna gerekçe olarak da, Necef'in İran'da dahil dünyada ki tüm şiiilerin merceet merkezi olduğunu ileri sürdü. Ama Heme Rıza Şah'ın bu çabası, dini kurumun ayak diretmesi sonucu başarıya ulaşmadı.

Hiçbir İran hükümeti dini kurumun etkisini tamamiyle ortadan kaldırmayı başaramamıştır. Çünkü bu kurum, her zaman güçlü bir ekonomiye, bir hayli kadro ve müridlere sahip olmuştur. Bilinçsiz ve yoksul halk yığınları arasında derin kökleri olan inançlara dayanmaktadır. Din, İran'da, siyasi bir ideoloji olarak kullanılmıştır.

İran'da, dini hiyerarşide en büyük makam (rutbe) "fakih"dir. Ondan sonra sırasıyla "Ayetullah Uzma", "Ayetullah", "Hacetül-islam", mollalar ve dini eğitim kurumlarında okuyan öğrenciler, hatipler ve cami imamları gelir. Tüm bunlar, siyasi dini kuruluşlarda birlikte dini kurumunu oluşturdular;(9)

"Vilayeti Fakih"(*D) sorunu, dini kurum için en önemli sorundur. Bundan dolayı, İran Anayasası, çeşitli kurum ve kuruluşların islami görevlerinden sapmamalarını sağlama yetkisini İmam'a vermiştir.

2-Vilayeti Fakih ve İktidar Sorunu

İktidar meselesi, uğruna çekildiği, çatışıldığı en temel meselelerden biridir. Bu sorun konusunda, siyasi tarafların görüşleri bir değildi. Tarafların konu hakkında özel düşünceleri vardı.

Milli Cephe yöneticilerinin bir bölümü ve ilk İran Cumhurbaşkanı Ebul Hasan Beni Sadr'ın da aralarında bulunduğu bir kesim, "Şahlık rejiminin

yerini Demokratik İslam Cumhuriyeti almalıdır." diyorlardı. İslam ve liberalizmi birleştirip uyumlu hale getirmek, bu düşüncenin özünü oluşturuyordu. Ama İmam Humeyni, böylesi bir uyumdan hoşlanmıyordu ve İslam cumhuriyeti dışındaki alternatifleri kabul etmiyordu.

Tudeh dışındaki dini olmayan sol grupların tavırları, İslamcılarının tavırlarıyla uyuşmuyordu. Bu gruplar, dini olmayan demokratik bir cumhuriyeti talep ediyorlardı.

Referandumda, katılanlara, sadece İslam cumhuriyetini kabul edip etmedikleri sorusuna "evet" ya da "hayır" demek hakkı tanındı. (*E) Neticede, referanduma katılanların yüzde 97'si İslam Cumhuriyeti hakkında net bir programın olmamasına rağmen, soruya "evet" dediler.

Dini kurumun kendisi de bu konuda tek bir ses değildi. Dini kurumun içinde 3 kanat vardı: Hoyi, Necefi, Horosani, Mereşi Necefi'nin oluşturduğu bir kanat, din adamlarının siyasetle uğraşmalarını, dini işlere bakmalarını savunuyordu. Bu kanat Humeynizmin tesiri altında değildi.

Mehmet Hadi Gulpaygani, Mehmet Hadi Milani, Şeriat Medari ve Zencani'nin oluşturduğu bir başka kanadın talebi ise, anayasal bir hükümete. Bu kanat, aynı zamanda 5 "Müçtehed"den oluşacak bir kurulun, parlamentonun İslama uygun olmayan konularını sansür etmesini istiyordu.

Üçüncü kanat radikallerdi. İmam Humeyni, Muntezeri, Rafsancani ve Hameneyi'nin oluşturduğu bu grup, din adamlarının siyasi iktidarda etkin bir rol almasını savunuyorlar, teokratik bir hükümetin kurulmasını istiyorlardı. "Vilayeti Fakih" prensiplerini, en önemli prensipler olarak gören bu kesim, liberalizmden hoşlanmıyordu.

İran Anayasası'nın en önemli meselesi siyasi rejimi teokratik bir rejim haline getiren "Vilayeti Fakih"dir. Anayasa'nın 5. maddesinde bu sorun şöyle ortaya konulmaktadır: Şiiler arasında "Mehdi Muntezer" olarak tanımlanan 12. İmam'ın ortaya çıkmaması nedeniyle, yetkileri onun yardımcısına verilir.

Şii inancına göre, Mehdi Muntezer, tanrıdan yetki almaktadır; halktan değil. Bu nedenle yetkileri sınırsızdır. Madem ki Mehdi henüz ortaya çıkmamıştır, o halde yardımcısı dini korumak ve müslümanların sorunlarını çözmek için aynı yetkilere sahip olmalıdır.

İran Anayasası'nın 8. Bölümü, liderlik ve liderlik şurası ile bunların görev ve yetkilerinin açıklanmasına ayrılmıştır. Bu bölümde yer alan 107. maddede şöyle deniliyor: "Eğer halk yığınlarının büyük bölümü, Anayasa'nın 5. Maddesinde belirtilen şartlara haiz ve İran İslam Devrimi lideri Ayetullah Uzma İmam Humeyni gibi merceet olan ahunlardan (*F) birinin liderliğini kabul ederlerse,

o kişi liderliği üstlenir. Aksi durumda, halk tarafından seçilen 'uzmanlar', merceet ve liderliğe uygun olanların durumlarını araştırırlar. Uygun birisi varsa onu lider olarak halka tanıtırlar. Eğer böyle birisi yoksa, 3 veya 5 merceeti liderlik şurası üyeliğine atar, halka tanıtırlar."

Humeyni sağ olduğu dönemde, yoksa bu biçimdeydi. Yani "Lider Ayetullah Uzma olmalı, liderlik şurası birkaç Ayetullah Uzma'dan oluşmalıdır" biçimindeydi. Ama İmam Humeyni'nin ölümünden sonra, onun yerini alması beklenen Muntezeri de görevden alındığı için, anayasada değişiklik yapıldı. Liderin merceet, yani Ayetullah Uzma olması zorunluluğu kaldırıldı.

Anayasa'nın 107-112 maddelerine göre, rehberin çok geniş yetkileri vardır. Lider veya belirtilen şartlarda, onun yerini alacak olan, liderlik şurası sınırsız bir iktidara sahiptir. Anayasa'ya göre lider ya da liderlik şurasının görev ve yetkileri şunlardır:

- 1-Anayasayı koruma kurulu üyelerini belirlemek.
- 2-Devlet Yüksek hakimini atamak
- 3-Askeri alanda:
 - a) Genel Kurmay başkanını atamak; görevden almak,
 - b) Yüksek Savunma Şurasının oluşturulmasına karar vermek,
 - c) Pasdarlar komutanını atamak; görevden almak,
 - d) Hava, Kara ve Deniz kuvvetleri komutanlarını atamak,
 - e) Savaş ilan etmek; barış yapmak.
- 4-Cumhurbaşkanlığı seçimi sonuçlarını onaylamak.
- 5-Cumhurbaşkanını görevden almak.
- 6-Af ilan etmek

Görüldüğü gibi, İslam Cumhuriyeti'nde, lider, geniş yetkilere sahiptir. Anayasa, rehberini, görevlerini yapmazsa veya liderde bulunması gereken şartlardan birini kaybederse, görevden alınması yetkisini Uzmanlar Kuruluna veriyor. Uzmanlar Kurulu aynı zamanda, liderlik şurası üyelerini de görevden alma yetkisine sahip.

3-Yasama Gücü

Anayasaya göre İran'da yasama gücü iki organdan oluşmaktadır. Şurayı Nigahban olarak da adlandırılan parlamento. Bu iki organ arasındaki ilişki, eşit güçlere sahip organlar arasındaki ilişki değildir. Anayasa, terazinin, Şurayı Nigahbandan yana ağır basmasına olanak sağlamaktadır.

Şurayı Nigahban 12 üyeden oluşur. Bu 12 üyenin 6'sı din adamı, ötekileri ise İslam kanunları konusunda uzman olanlardır. İran'da en yüksek yasama organı Şurayı Nigahban'dır. Bu organın

verdiği kararlar özel bir öneme sahiptir. Kararları kesindir, hiç bir kimsenin söz konusu organın verdiği kararları iptal etme yetkisi yoktur. Parlamento aldığı kararları şuraya sunmak zorundadır. Şura, parlamento kararları üzerinde, bir sansür kurulu gibi çalışır. Sonuçta, doğrudan halk tarafından seçilen parlamento, 12 üyeden oluşan Şurayı Nigahban'ın onayı almayan hiç bir kanunu çıkartamaz.

Bunun dışında, herhangi bir bölgede yapılan seçimlerin sonuçları Şurayı Nigahban'a sunulur. Şura; kendisine verilen yetkiye dayanarak seçim sonuçlarını geçersiz sayabilir.

Anayasanın 91. maddesine göre, lider, şuranın 6 din adamını atar. İslam Kanunları konusunda uzman olan öteki 6 üye işe Yüksek Yargı Şurası tarafından belirlenir ve onay için parlamento ya sunulur.

12 üye 6 yıl için seçilirler. 6 yıl 3'er yıllık 2 çalışma dönemine ayrılır. 1. çalışma döneminde, Anayasayı Koruma Kurulu ile parlamento arasındaki anlaşmazlıkları çözmek amacıyla, "Teşhisi Meslahatı Nizam" (Düzenin çıkarlarını belirleme) adlı bir kurul oluşturulmuştu. Bu kurulun kararları kesindi.

Anayasanın 93. maddesine göre, Şurayı Nigahban'ın onayından geçmeyen parlamento kararları meşru değildir. Anayasayı yorumlamada tartışmalar çıktığında, Şura'dan bu konuda görüş belirtmesi istenir. Devlet başkanlığı ve parlamento seçimleri Şura'nın gözetiminde yapılır. Cumhurbaşkanı seçiminde aday olanların, Şurayı Nigahban'ın onayını almaları zorunludur. (*G).

Üyeleri halk tarafından seçilen parlamento, geniş yetkilere sahip olan Şurayı Nigahban karşısında daha az yetkilere sahip bir organdır. Anayasanın 62. maddesine göre, parlamento doğrudan ve gizli seçimler sonucu oluşur. 270 üyeden oluşan parlamento için 4 yılda bir seçimler yapılır. Anayasanın 64. maddesine göre 10 yıl sonra, her seçim bölgesi için belirlenen parlamenter sayısına 150 bin kişi için 1 parlamenter daha eklenir.

İran'da ilk parlamento seçimi 1980 yılında yapıldı. Dini Kurum 270 üyenin 266'sını kazandı. Kalan 4 üyeliği ise, Mehdi Bazergan ve Emir Abbas İntizam yönetimindeki İran Özgürlük Hareketi kazandı. Görev açısından İran Parlamentosu öteki parlamentolardan önemli bir farklılık göstermemektedir.

İran Parlamentosu, tüm bölgelerin seçilmiş temsilcilerinden oluşuyor. Parlamento üyeliğine aday olmanın önünde bir çok engel vardır. İran İslam Cumhuriyeti'nde siyasi(yaşam) özgürlükler yoktur. Aday olanlar, iktidarı elinde tutanların izin verdiği kişilerdir. Ancak böyleleri seçime katılabirler.

4- Yürütme Gücü

Yürütme, parlamentonun aldığı kararları uygulayan güçtür. İran İslam rejiminde, yürütme, dini niteliklidir. Çünkü anayasaya göre, yürütme, "İslami görüş ve düşünceleri uyguluyor." Aynı anayasa, yürütmeye, net olmayan, bulanık bir hedef daha gösterir; " Yaşamın son hedefine ulaşmanın şartlarını oluşturma." Yaşamın son hedefinden ne anlaşılması gerektiği, anayasada açıklanmamıştır.

Devrim sonrasında, yürütme iki siyasi organdan oluşuyordu: Başbakanlık ve Cumhurbaşkanı. Ama daha sonra başbakanlık iptal edilerek, devlet başkanlığıyla yetinildi.

A- Devlet Başkanı.

Devlet başkanlığı, lider veya liderlik şurasından sonra en yetkili kurumdur. Anayasanın 13. maddesi bu konuda şöyle diyor: "Devlet başkanı, liderden sonra en yetkili kişidir. Anayasayı uygulamadan, üç gücün(yasama, yürütme, yargı) ilişkilerini düzenlemeden sorumludur."

Devlet başkanı, 4 yıl için, halk tarafından ve doğrudan seçilir. Devlet başkanı 2. kez aday olabilir. Devlet başkanlığına aday olabilmenin şartları, Anayasanın 114. maddesinde belirtilmiştir:

"Devlet başkanı, şu şartlara haiz olan din adamları ve politikacılar arasından seçilir: Devlet başkanı, İran kökenli olmalıdır; İran milletinden olmalıdır; sorumlu bir kişi ve temiz bir geçmişe sahip olmalıdır; inançlı, namuslu ve haysiyet sahibi olmalıdır; İslam Cumhuriyetine ve devletin resmi mezhebine inanmalıdır."

Anayasanın bu maddesinden şu sonuçları çıkartabiliriz:

1- Devlet başkanının din adamı olması şart değildir. Ama müslüman olmalıdır. Bilindiği gibi, din adamı olmayan Beni Sadr, 1980 yılında yapılan seçimleri kazanarak, devlet başkanı olmuştur.

2- Demokrat, sol ve marksist parti yöneticileri, üyeleri devlet başkanlığına aday olamazlar.

3- Dini azınlıklara mensup olan kişiler, seçimlerde adaylığını koyamazlar.

4- Devlet başkanı şii mezhebinden olmalıdır. Bu maddeye göre, Sunni mezhebinden olan Kürt ve Belucilerden birisi, devlet başkanlığına aday olamazlar.

Devlet başkanlığı seçimi, anayasada şöyle belirtilmiştir:

Oyların yarısından bir fazlasını alan aday devlet başkanı olur. Birinci turda, adaylar, anayasanın belirlediği oranda oy alamazlarsa, ilk seçimi takip eden ilk Cuma günü 2. tur seçimler yapılır. Bu turdaki seçime, ilk turda en fazla oyu alan iki aday katılabilirler. Devlet başkanlığı seçimleri, Anayasayı Koruma Kurulu'nun gözetiminde yapılır.

Görev açısından, devlet başkanının, diğer ülkelerdeki devlet başkanlarından pek farkı yoktur.

B- Başbakanlık;

İslam devriminin henüz başarıya ulaşmadığı bir dönemde, Humeyni, Mehdi Bazergani başbakan olarak ilan etti. Ama Rafsancani'nin iş başına gelmesinden sonra, İran siyasi rejimi, başbakanlık rejimi haline getirildi. Devlet başkanlığı ile başbakanlık birleştirildi.

Başbakanlığın ortadan kaldırılmasından önce, başbakanı atama yetkisi, devlet başkanına aitti.

5- Yargı Gücü

Anayasaya göre, yargı bağımsızdır ve adaleti sağlamak için çaba sarfeder. Yargı gücü 3 organdan oluşur: Yüksek Yargı Şurası, Yüksek Mahkeme ve Adalet Bakanlığı. Adalet bakanlığının ikili bir özelliği vardır. Bir yandan yürütmenin bir parçasıdır. Bir yandan düzenlediği için yargı gücün-

Devrim sonrasında, yürütme iki siyasi organdan oluşuyordu: Başbakanlık ve Cumharbaşkanlığı. Ama daha sonra başbakanlık iptal edilerek, devlet başkanlığıyla yetinildi. Devlet başkanlığı, lider veya liderlik şurasından sonra en yetkili kurumdur. Anayasanın 13. maddesi bu konuda şöyle diyor: "Devlet başkanı, liderden sonra en yetkili kişidir. Anayasayı uygulamadan, üç gücün(yasama, yürütme, yargı) ilişkilerini düzenlemeden sorumludur."

den bir parçadır.

Yüksek Yargı Şurası, alanında en yetkili organdır 5 üyeden oluşur. Başkan, Savcı ve uygun 3 hakim. Yüksek Yargı Şurası'nın görev ve yetkileri şunlardır:

1- Adalet Bakanlığı bünyesinde, yargının görevlerine uygun ve zorunlu daireleri oluşturmak.

2- İslam Cumhuriyeti rejimine uygun kanunlar hazırlamak.

3- Hakimleri atamak, görev yerlerini değiştirmek ve görevden almak.

Yüksek Mahkeme, Yüksek Yargı Şurası'nın belirlediği şartlarda, kanunları uygulamak amacıyla kurulur. Yüksek Mahkemenin başkanı ve savcısı, yargı konularını bilen din adamlarıdır ve bu görevlerinin süresi 5 yıldır.

6- İran Rejiminde Etkin Güçler;

İran siyasi rejimi, dini kurum tarafından oluşturulduğundan dolayı, tümüyle bu kurumun etkisi altındadır. 31 Mart 1979 tarihinde İslam Cumhuriyeti'nin ilanı ile dini kurumun siyasi rejimi oluştur-

uldu. Buna rağmen, siyasi rejimi az yada çok etkileyen bazı güçler ve karar merkezleri vardır.

Dini kurum, ortaya çıktığı andan günümüze kadar, homojen bir yapı göstermedi. Bağrında bir çok fraksiyonu ve değişik düşünceleri barındırdı. İslam Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ilk dönemlerinde, değişik siyasi güçler arasında sert çekişmeler meydana geldi. İslam Cumhuriyeti'nde 1979 yılının 2. yarısına kadar etkin olan kişilerden birisi de Ayetullah Talagani'ydı. Talagani, Humeyni'nin aksine, liberal düşüncelere sahipti ve sola yakındı. Bu nedenle, Avrupa basını tarafından, "Kızıl Molla" olarak adlandırılmıştı. (10) Halkın Mücahitleri Örgütü, Talagani'yi lideri olarak görüyordu. Bu nedenle O'nu devlet başkanlığına aday olarak gösterdi. Ama Talagani, 1 Haziran 1979 tarihinde televizyonda yayınlanan bir röportajında, "kendisinin aday olduğunu"(11) söyledi. Talagani, azınlıklar sorununda, ötekilerden daha geniş bir bakış açısına sahipti. 10 Eylül 1979 tarihinde ani ölümüyle, liberaller arasında büyük bir boşluk yarattı.

Görevden uzaklaştırılana kadar, etkin olan kişilerden biri de Şeriat Medari idi. Dini kurumda liberallerin safında yer alan Medari'yi, Müslümanların İslam Cumhuriyeti Partisi, lideri olarak görüyordu. Bu partinin amaçlarından biri de, Fedarel İslam Cumhuriyeti idi. İmam Humeyni'nin hattı, Medari'yi "devrimci olmamakla, İran'ı parçalanmaya sürüklemek"le suçluyordu. Şeriat Medari, Humeyni hattının baskısı sonucunda, 5 Ocak 1980 tarihinde, özel bir bildiri yayınlamak zorunda kaldı. Bu bildirdiden sonra parti dağıldı.(12) İş, Medari'den "Merçeeet" in alınmasına, yani Ayetullah Uzma makamından düşürülmesine kadar vardı. Medari, ölene kadar, evinde gözaltında tutuldu.

Dini kurum içindeki sağ-sol çatışması, sağın lehine sonuçlandı. Liberaller tasfiye edildi, Halkın Mücahitleri Örgütü yasaklandı, Beni Sadr görevden alındı. Başlangıçtan itibaren Humeyni'yi destekleyen sağ kanat İslam Cumhuriyeti Partisi adıyla bir parti kurdu. Dr. Behiştî, Seyit Ali Hameneyi, Ali Ekber Haşimi Refsancani, Mehmet Cevat Bahuner ve Seyit Addülkerim Musevi Erdebili bu partinin kurucuları arasındaydılar.(13)

Gerçi bu parti resmi olarak iktidar partisi değildi. Ama pratik de iktidar partisi gibi çalışıyordu. Dr. Behiştî'nin önderliğinde, basın yayın organlarını yavaş yavaş ele geçirdi, resmi dini kurumlarda büyük bir etkinliğe sahip oldu. Humeyni, 1981 yılında, bu kanatın güçlenmesinin etkisiyle, Beni Sadr'ı Askerî Güçler Genel Komutanlığı görevinden aldı. (*G) (Humeyni, daha önce de "Beni Sadr'ın kaderi, şahın kaderi gibi olacaktır." demişti.) Bu nedenle, Humeyni'nin, 23 Haziran 1981 tarihinde Beni Sadr'ı Cumhurbaşkanlığı görevinde,

azletmesi, olağanüstü bir şey değildi. Beni Sadr'ın görevden alınmasından sonra Recai, Rafsancani ve Behiştî üçlüsü, Cumhurbaşkanlığı görev ve yetkilerini üstlendiler. Behiştî'nin 29 Haziran 1981, Recai'nin 30 Ağustos 1981 tarihinde öldürülmesinden sonra, Rafsancani en etkili kişi olarak ön plana çıktı. İslam Cumhuriyeti Partisinde de Rafsancani-Hameneyi hattı, giderek ötekileri tasfiye etti. Buna rağmen parti içi çekişmeler öylesine şiddetlendi ki Humeyni partinin dağılması kararını çıkardı. Partinin dağılması, değişik fraksiyonların çabalarını ortadan kaldıramadı. Rafsancani-Hameneyi fraksiyonu gücünü korudu, birleşik ve uyumlu bir çizgi gibi çalıştı. Parlamento başkanı olan Rafsancani ile Cumhurbaşkanı olan Hameneyi arasında, bu çizginin etkisini daha da arttıran bir uzlaşma vardı. Bu durum kendini şu bir kaç

Dini kurum içindeki sağ-sol çatışması, sağın lehine sonuçlandı. Liberaller tasfiye edildi, Halkın Mücahitleri Örgütü yasaklandı, Beni Sadr görevden alındı. Başlangıçtan itibaren Humeyni'yi destekleyen sağ kanat İslam Cumhuriyeti Partisi adıyla bir parti kurdu. Dr. Behiştî, Seyit Ali Hameneyi, Ali Ekber Haşimi Rafsancani, Mehmet Cevat Bahuner ve Seyit Addülkerim Musevi Erdebili bu partinin kurucuları arasındaydılar.(13)

noktada gösteriyordu: Humeyni'den sonra, yerini alacak kişi olarak görülen Muntezeri'nin görevden alınması; İmam Humeyni'yi İran-İrak savaşını sona erdirmeye fikrine çekmek; devlet bakanlığı ve liderlik makamlarını aralarında paylaşarak iktidara tamamiyle hakim olmak.

Bugün İslam Cumhuriyeti rejiminin en etkili gücü olan bu fraksiyonun, bazı ulusal ve uluslararası konulardaki görüşleri kısaca şöyledir:

İmam Humeyni'nin formüle ettiği Caferiliğin ilkeleri, bu çizginin ideolojik temelidir. Bu da Rafsancani-Hameneyi hattının, "Vilayeti Fakih" prensiplerini korudukları, teokratik bir hükümeti kutsalılaştırdıklarını göstermektedir.

Demokrasi ve pluralizmin, bu çizgi için hiç bir önemi yoktur. Bu nedenle, Hameneyi-Rafsancani hattı sayesinde, İran, siyasi partilere faaliyet özgürlüğünün tanındığı bir ülke haline gelmiştir. Radyo, televizyon ve gazete gibi basın yayın organları devletin elindedir.

Ulusal azınlıklara haklarını tanımama politikası devam etmektedir. (*H) En azından kısa bir dönemde, bu politikada herhangi bir değişiklik yapılması da beklenmiyor, Ulusal sorunları, İslami düşünceye karşı olmayan otonomi ya da federasyon temelinde çözmek gibi bir düşüncede yoktur. (*I)

Anayasanın, bölgesel dillerin kullanılması konusunda belirli bir esneklik gösterdiği doğrudur. Anayasa, bölgesel dillerle gazete ve dergi çıkarmaya izin veriyor. Ama bu haklar çok sade haklardır ve her zaman devletin sansürü altındadır. Günümüze kadar, Farsça'nın dışında herhangi bir dille eğitim yapılmamıştır.

İslam perdesi altında, ulusal sorunlara karşı gösterilen bu tavır, şöven bir tavidir. Bu tavra gerekçe olarak "ulus ve ulusallık yoktur" deniliyor. İmam Humeyni şöyle diyor: "İslamda ulus ve ulusallık yoktur. İslamiyet, her türlü ulusalcılığın üstündedir. Ulusalcılık, cahiliye döneminden kalmandır. İslamiyet farklılıkları gidermek için ortaya çıkmıştır. İslamiyette, insanın bağlı olduğu ulus değil, kendisi önemlidir."(14)

Bu hat, islam enternasyonalizmini savunmakta, İran'ın tüm dünya müslümanlarının yönetim merkezi olması için çaba sarfetmektedir. Bu nedenle, "dışarıya islam devrimi ihraç etme" diye bilinen politikanın, bu hattın yöneticilerinin nezdinde büyük bir önemi vardır. Bu politika kendini birkaç biçimde ortaya koymaktadır:

Baas rejiminin yıkılması için Irak şiiilerine verilen destek.

Siyasi kazanımlar elde etmelerini sağlamak amacıyla Afganistan Şiiilerini desteklemek.

Hindular ve hükümetle olan çatışmalarında, Hindistan müslümanlarına destek vermek.

Kuveyt, Bahreyn ve Suudi Arabistan'daki Şiieleri isyana teşvik etmek.

Lübnan'daki Şiieleri desteklemek, onlara para, silah ve pasdar göndermek yoluyla güçlendirmek. "Hizbullah" adı altında, Lübnan ve Irak Kürdistanı'nda bir kaç parti kurmak.

Mısır, Cezayir ve Tunus'da laikliği ortadan kaldırmak ve dini bir hükümet oluşturmak için, radikal müslümanları kışkırtmak.

Bağımsızlığına yeni kavuşan Orta Asya müslümanlarını, İran'ın yanına çekmek için çaba sarfetmek.

Sudan'da İslami bir hükümet oluşturan General Ömer Beşir ile ilişkileri güçlendirmek.

FKÖ'ye karşı HAMAS'ı desteklemek.

Bosna Hersek'deki müslümanlara silah ulaştırmak için çaba sarfetmek.

İslam cumhuriyeti rejiminde etkin olan güçlerden biri de "yarı nizami milis" olarak adlandırılan Subayı Pasdaran'dır. (*İ) Bu güç, başlangıçta şahlık döneminde, yutdışına özellikle Suriye, Lübnan, Fransa ve Filistinli örgütlerinin yanına sığınan kişilerden oluşuyordu. Supayi Pasdaran'ın kurucusu Dr. Mustafa Çemran'dır.

1978 yılına kadar Dr. Çemran, Lübnan Şiiileri arasında özellikle de Emel Örgütü içinde çalışı-

yordu. 1987 yılında İran'a döndü. Gençleri, özellikle Tahran ve Kum'daki camilerde silahlı milisler olarak örgütlemeye başladı. İslam Devriminden sonra, Dışişleri Bakanı İbrahim Yazdi'nin kontenjantından Başbakanlık Devrim İşleri Yardımcılığı görevine getirildi. Daha sonra Dr Çemran SAWAMA'yı örgütlemekle görevlendirildi. (15) 28 Eylül 1979 tarihinde Mehdi Bazergan Hükümeti'nde Savunma Bakanı oldu. Bazergan Hükümetini 15 Kasım 1979 tarihindeki istifasına kadar bu görevde kaldı. Daha sonra Yüksek Savunma Şurası ve Supayi Pasdaran Komutanlığı'nda, İmam Humeyni'nin temsilciliği görevine atandı.

Supayi Pasdaran'ın kurulmasının başlıca nedeni, İslam Cumhuriyeti yöneticilerinin, İran Ordusu'ndan duydukları endişedir. Söz konusu endişeden dolayı devrim başarıya ulaştıktan sonra, 1980 yılında Supayi Pasdaran'ı kurdular. Supayi Pasdaran'ın Genel Komutanlığı oluşturuldu; başkanlığına Abbas Muzafferî, yardımcılığına Muhsin Rizayî atandı.

Başlangıçta, dini kurum içinde yer alan tüm gruplar Supayi Pasdaran'da da bulunuyordu. Ama siyasi iktidarı ele geçirmek için yürütülen mücadele sürecinden başarıyla çıkan Humeyni hattı, Supahi Pasdaran'ı, sol liberal güçlerden ve Halkın Mücahitleri Örgütü'nden arındırdı. Supahi Pasdaran'ın ilan edilen görevi, İslam Cumhuriyetini korumak ve etkisini tüm bölgeye yaymaktır. Bu nedenle hükümet, Azerbaycan ve Kürdistan'daki isyanlar karşısında dara düştüğünde, söz konusu isyanların bastırılmasında Pasdarları kullandı.

12 Eylül 1980'de, Irak'ın İran'a saldırmasıyla birlikte, Supayi Pasdaran da giderek etkin bir güç olmaya başladı. İran -Irak savaşı ve ordudan duyulan kuşku, Pasdaran'ın siyasi-askeri bir güç haline gelmesine, hem iç güvenliğinin sağlanmasında, hem de Irak'a karşı savaşta önemli bir rol üstlenmesine neden oldu. Supahi Pasdaran'ın, etkinliğini artırma sürecinde, özel bir bütçesi oluştu, özel lojistik destek aldı ve hükümetde Supahi Pasdaran Bakanlığı oluşturuldu.

Pasdaran-Ordu çelişkisi, özellikle İran-Irak Savaşı'nda çok şiddetlendi. Ordu, savaş süresince Supayi Pasdaran'a güvendiği bir ortamda, İran'da iki askeri-güç oluştu: Ordu ve Supayi Pasdaran. Bu ikilik, İran -Irak savaşında, İran'ın zarar görmesine yol açtı.

İran -Irak savaşında, Pasdaran'ın siyasi ağırlığı arttı. Çünkü başlıca savaşçı güç Supayi Pasdaran'ın siyasi ağırlığı arttı. Çünkü başlıca savaşçı Supayi Pasdaran'dı. Bu gücün emekleri sonucunda İran, savaşta Hacı Omeran, Halepçe, Pençvin, Amere ve Basra'nın doğusu ve Fao cephelelerinde ilerleme sağlayabildi. Savaş esnasında, Irak saldırılarını geri püskürterek İslam Cumhuri-

yetini koruyan güç, Supayi Pasdaran'dı. Bu nedenlerle Pasdaran'ın etkisi giderek artıyordu. Ama, İmam Humeyni'nin Irak'a karşı savaşı durdurmaya razı olmasından sonra da, Pasdaran'ın sahip olduğu nüfus giderek azalmaya başladı. Sonuç alıcı zaferler elde etmede Supayi Pasdaran'ın başarısız olması, onun önüne gölge düşürdü. Pasdaran şu anda, geçmişteki yetkilerine sahip değildir. Supayi Pasdaran varlığını korumak için Anayasanın 150. maddesine güvenmektedir. Rafsancani'in şu anda ki politikası, Supayi Pasdaran'ı daha küçültüp derli toplu hale getirmek, orduyu güçlendirmektir. İran'da, 1988 yılından itibaren, Supayi Pasdaran ile orduya birleştirip, yeni bir askeri gücün oluşturulmasına dair görüşler dile getirilmektedir.

İslam Cumhuriyeti rejiminde söz sahibi olan güçlerden birisi de, 1988 yılından itibaren yani İran-Irak savaşında ateşkesin sağlanmasından sonra, giderek istikrar kazanan ve etkinliğini artıran ordudur.

İslam Devrimi'nin ilk aşamasında, Humeyni, orduyu tarafsızlaştırmak taktiğini uyguladı. O dönemde Şah'ın en büyük destekçisi ordu idi. Ordu, şahlık rejiminin bel direği olarak görülüyordu. Hatta bu düşünce, şahlığın yıkılmasından sonra da dile getiriliyordu. Dini kurum, orduya kuşkuyla yaklaşıyor, onu şahlık rejiminin bir artığı olarak görüyordu.

Devrimin başarıya ulaşmasıyla birlikte, orduda temizlik hareketi başlatıldı. Ordu, bu hareket sonucunda bir hayli subayını yitirdi. Orduya karşı Supayi Pasdaran oluştu."

Dini kurumun baskısı sonucunda ordu, 8 yıllık İran-Irak Savaşı'nda aktif bir rol oynayamadı.

İran-Irak savaşının, dini kurumun beklediği biçimde sonuçlanmaması, sayısı ne kadar çok ve politik düşünce açısından ne kadar yeterli ve tek mil olursa olsun, milislerin, düzenli ordunun yerini alamayacağı görüşünü güçlendirdi.

İran'da etkin olan kanat yani Rafsancani-Hameneyî çizgisi, İran-Irak savaşının sona ermesiyle birlikte, milislerin artık İran'a herhangi bir faydalarının olamayacağı, İran'ın bir devrimci gibi değil, bir devlet gibi hareket etmesi gerektiği biçimindeki düşüncelerine zemin hazırlama çabalarını yoğunlaştırdılar.

İran-Irak savaşında, Supayi Pasdaran'ın geniş yetkileri vardı. Ama savaş sona erince eski yetkileri kalmadı. Supahi Pasdaran, kararlarını hükümete dayatabilen bir güçtü. Ama savaş zafer kazanılmadan sona erince, Supahi Pasdaran eski yetkilerini kaybetti.* Savaşın sona ermesinden sonra, Hemeneyî-Rafsancani fraksiyonu, Supayi Pasdaran'ın etkinliğinin azalmasını çıkarlarına uy-

gun gördüler. Çünkü, Pasdaran'ın elinde öylesine güç toplanmıştı ki, bu güç hükümeti tehdit ediyordu.

Supahi Pasdaran'ı zayıflatma çabalarına paralel olarak, orduyu güçlendirmek için girişimlerde bulunuluyor. Şu anda İslam Cumhuriyetinin en büyük uğraşısı, gelecekte, İran'da etkin bir güç haline gelecek olan orduyu, en modern ve gelişmiş silahlarla donatmaktır. Gelecekte, İran'da olabilecek her değişiklik, ordu kurumunun gücüne dayanacaktır.

Kaynaklar:

1- Mehmet Rıza, "Basra Körfezi Stratejisinin Önemi" adlı makale, Uluslararası Politika Dergisi, Sayı 1, 2. yıl, 1993 Nisan,

2- Dr. Kemal Mazhar Ahmet, *Drasat fi tarihli İran El-hadis, El Muaser, (Yeni İran Tarihi) Bağdat 1985 s, 183*

3-Age, sh. 183

4-Age, sh. 183

5-Age, sh. 183

6-Age, sh. 184

7- Mehmet Hüsnü Heykel, *Mudafıl Ayetullah(Ayetullah Savunması) Beyrut 1983, sh. 112*

8-Age, sh. 113

9- Hasip Nayif Arif; *Elnizam siyasi Fi İran (İran Anayasası) Bağdat 1987, sh. 38*

10- Dr. Mehmet Vafı, *Delil şahsiyet. Elİrani, Elmuasır (Modern İran'da kişilik belgeleri), 1983, sh. 58*

11-Age, sh. 58

12-Age, sh. 77

13-Age, sh.151

14-Age, sh.153

15-Age, sh.53

(*A) *Havzeyi İlmiye (Dini İlmiye Medreseleri) : Humeyni'nin vasiyetnamesinin de içinde yer aldığı "Son Mesaj" adlı kitapta bu terim şöyle izah ediliyor: "Dini İlmiyeyi Medreseleri islami amel, zühd, ihlas ve takvayla içiçe olarak islami bilimleri öğrenme ve dini bir mesuliyet duygusuna dayalı islami kültür ve bilinçle tanışma merkezleri. "Son Mesaj, Tahran, 1991 Yazı, sh. 153(C.Renas)*

(*B) *Hums: "Sonn Mesaj" adlı kitapta şöyle denilmektedir: "Din ve ibadetin fûruundan biri de 'Hums' veya ahkamı feriyyedeki yüzde 20 kanunudur. Şia fıkhında yedi şeye hums taalluk eder. Hums'un tamamı 6 hissedenden ibarettir; bunun üçü imanın hissesi(sehm-i imam), üçüseye seyyidlerin hissesi (sehm-i sadat) dir.(...) gerçekte humsun müctehidlere verilen bu bölümü yüce islami kültürü yayma, islam devletinin ihtiyaçlarını karşılama ve bu yolla ilgili harcamalara bütçe ayırabilme gayesiyle müctehidlerin iktisadi desteğini teşkil eder. Age, sh. 165. (C. Rênas)*

(*C) *Merceet (Merci): Humeyni'nin adı geçen vasiyetnamesinde bu terim şöyle açıklanmaktadır: "Merci, lugatta kendisine başvurulmuş, müracaat edilen yer ve kimse" demektir. Dini metinlerde, halkın, meselelerinin halli ve sorunlarına cevap alabilmek gayesiyle başvurduğu dini rehberlere denilir." Age,sh.145 (C. Rênas)*

(*D) *Vilayeti Fakihi Son Mesaj adlı kitapta şöyle izah edilmektedir: "İlahi ahkam ve muteber hadislerle mevcut*

akidevi sahih kaynaklara istinaden peygamberlerin islam devleti kurma yolundaki vazife ve risaletleri, son masumun imamet ve gaybetinden sonra, islam dininin en bilinçli, en bilgili ve en takvalı fertlerinin omuzuna intikal eder. Embiyanın çizgi ve devlet sisteminin süreklilik ve kalıcılık kazanması için zaruri olan bir usuldür bu. Mezbur fertler, emiyanın varis ve eminleri olan fahihlerle ümmetin ulemasından başkası değildir; devlet nizamlarının adı 'Velayeti Fahih' tir. Benaenaleyh anayasa, devletin muhtelif erkanının asıl islami vazifesinden sapmasını garantilemek gayesiyle, ümmet tarafından rehber olarak tanınan, gerekli şartlara haiz fahihin rehberliğini tahakkuku için zemin hazırlar." Age, sh. 147, (C.Rênas)

(*E) *Referandum öncesi, sorulacak soru konusunda büyük bir tartışma vardı. İmam Humeyni sorunun " İslam Cumhuriyetini kabul ediyormusunuz?" biçiminde, Şeriat medori ise " Nasıl bir cumhuriyet istiyorsunuz?" biçiminde formüle edilmesini istiyorlardı. (S. Rifat)*

(*F) *Ahuhd: Din adamı, molla. (C. Rênas)*

(*G) *Geçen Mart ayında cumhurbaşkanlığına aday olan yüzlerce kişiden sadece 5 kişi onay alabildiler. Bunlar, Haşimi Rafsancani, Çalışma Eski Bakanı A. Tevekkuli, Özgür İslam Üniversitesi Rektörü Abdullah Casbi, Parlamento üyeleri Recep Ali Tahiri ve Kasım Memriydi. Kürdistan Nu Gazetesi, 10 Mayıs 1993. (S. Rifat)*

(*Ğ) *Anayasaya göre, Askeri Kuvvetler Genel Komutanlığı görevi lidere aittir. Humeyni, İran-İrak savaşının başlangıcında, Beri Sadr'ı geçici olarak bu göreve atadı. Humeyni, Beni Sadr'ı zakkastırıldıktan sonra. Ölene kadar bu görevi de üstlendi. (S. Rifat)*

(*H) *16 Mart 1979 tarihli "Elvatan Elarabi" adlı derginin kendisiyle yaptığı bir ropattajda, Hameneyi, bir soruya şöyle cevap veriyor: "İslam devleti, tüm grup ve ulusların haklarını gözönünde tutuyor. Besbelliki devrimi destekleyen ulus ve grupların... Düşman güçler, nasıl şii-sunni ayrılığı konusunda propaganda yapıyorlarsa, aynı biçimde İranlılar ve Kürtler arasındaki anlaşmazlıkları büyütüyorlar. Kürtler ayrılmak istemiyorlar. Biz İran'ın birliğini ve bağımsızlığını tehdit edenlerden yakınıyoruz; Kürtler, tüm İranlılar gibi eşit haklara sahip olmak istiyorlar, kendilerinin ulusal azınlık olarak görülmemelerini talep ediyorlar. Kürtler, otonomiziz bu haklardan memnun oluyorlar. (S. Rifat)*

(*I) *Dini kurum içinde, Kürtlere "islami otonomi" verilebileceğini savunanlar vardı. Ama İmam Humeyni kanadı, giderek devlete hakim olduktan sonra, böylesi önerileri reddetti. İmam Humeyni, Kürtlerin ulusal hakları konusunda kendisiyle görüşen İKDP Genel Sekreteri Qasımlo'ya sürekli bir biçimde "biz hepimiz kardeşiz, müslümanız" diyordu. (Kaynak: Londra'da yayınlanan "Elhavadis" adlı derginin 1 Ekim 1981 tarihli sayısında, "Qasımlo ile roportaj" yazısı) (S. Rifat)*

(*İ) *Son Mesaj adlı kitapta Supayi Pasdaran şöyle açıklanmaktadır: "İslam İnkılabı Muhafızları Ordusu, doğrudan doğruya yüksek rehberlik makamının komutasında bilinen bir kurumdur. Görev ve gayesi islami İran inkılabı ve onun getirdiklerini korumak ilahi hedeflerin tahakkuku yolunda yulmadan çalışmak İran İslam Cumhuriyeti kanunları doğrultusunda Allah'ın hüküm ve kanunlarının hakimiyetinin yayılmasını sağlamak, diğer silahlı kuvvetler birimiyle elele vererek İslam Cumhuriyetinin savunma sistemini takviye etmek, sivil halk kuvvetlerine askeri eğitim vermek ve onları teşkilatlandırıp organize etmektir." A.g.e. ,sh. 142-143. (C. Rênas)*

Dünyada Memur Sendikacılığı

Azad YILMAZ

Tüm dünyada memurların sınıf bilincine varmaları, dolayısıyla sendikalaşma mücadeleleri işçilere oranla daha yakın dönemde başlamıştır. Bunun çeşitli nedenleri vardır. Özetlemek gerekirse;

1- Memurların işvereni devlettir. Eskiden devlet, hem batı hem de doğu toplumlarında "Tanrıların yeryüzündeki yansıması" olarak kabul edilen padişah, kral gibi güçleri tarafından temsil edildiği anlayışı egemen olduğu için devletin hata yapması, sömürü, baskı, zulüm uygulaması düşünülmemektedir. Dolayısıyla devlete karşı hak talebinde bulunmak, devleti adil bir konuma çekmek amacıyla örgütlü bir mücadele gereği kendini dayatmamıştır. Ancak yakın zamanda, devletin de, insanlardan ve toplumsal ilişkilerden bağımsız olmadığı gerçeği görülmüş, memur ve diğer kamu çalışanların örgütlenmeleri gereği ortaya çıkmıştır.

2- Kamu kesimi önceleri hemen hemen tüm ülkelerde, ayrıcalıklı ve "beyaz yakalı bürokratlarla" sınırlı bir istihdam alanı olarak belirmiştir. Onun için çalışanların hak ve menfaatlerini korumak, geliştirmek için sendikal mücadelenin kendini dayatması sözkonusu olamamıştır.

3- Kamuda çalışan memurlar eski dönemlerde varlıklı aile çocuklarının bir ölçüde oluşturduğu küçük bir grup olarak bilinmektedir. Ancak kamu kesimi yakın dönemlerde bugünkü gibi çok sayıda ve değişik niteliklerde istihdam ortamını teşkil eden bir büyüklük kazanmıştır. Devlet, jandarma ve tahsilat gibi işlevlerinin ötesinde düzenleyici, yatırımcı, olarak ekonomik ve sosyal yaşamda geniş kapsamlı görevler üstlenmiştir. Bu anlamda devlet kuruluşlarında çalışan kesimlerin sayıları çok daha fazla artmıştır.

4 - Devletin ekonomik ve sosyal yaşamda geniş görevler üstlenmesi, sosyal devlet anlayışının propagandasını gündeme getirmiştir. Buna rağmen devlet, kamu çalışanlarına karşı adil davranmadığı gibi, onların sendikalaşmasını da önemli ölçüde engellemiştir.

Bunun yanısıra da memurlar, kapitalist topluma özgü güçlü toplumsal kesimlerin ortaya çıkmasıyla kendi ayrıcalıklı konumlarının giderek gerilediğini

görmeye başlamışlar. 1900 yılları başlarında işçi kesiminin, özellikle sendikal mücadeleden yararlanarak ekonomik durumlarını düzeltmeye başlamaları, memurlarda sınıf ve mücadele bilincinin gelişmesinde önemli etki yapmıştır. İşçilere sağlanan sendikal hakların kendilerine de tanınması için mücadele eden memurlar, Avrupa'daki demokratik yönetimlerin etkisiyle de çeşitli sendikalar kurmuş, ancak 1960 yıllarında grev ve toplu sözleşme hakkını elde etmişlerdir. Uzun mücadeleler sonucu elde edilen bu hak, uluslararası kuruluşların gündemine getirilmiş ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa Sosyal Şartı gibi kuruluşlar kamu çalışanlarının (genelde tüm çalışanlar) örgütlenme haklarını onaylayarak, garanti altına almıştır. Üye olan ülkelerin bu hakları uygulamaları zorunlu kılınmıştır. Halen Avrupa ülkelerinin tümü olmak üzere dünyadaki 70 ülkede kamu çalışanları, sendika kurma hakkını elde etmiştir. Avrupa ülkelerinin hemen hepsinde polis ve silahlı kuvvetler mensuplarına bile örgütlenme hakkı tanınmıştır. Bu hakkın tanınmadığı ülkelerde de bu hak memur mücadeleleri sonucu ergeç elde edilecektir.

Uluslararası Kamu Çalışanları Sendikası (PSI), özellikle ekonomik, sosyal, siyasal ve yasal koşullarda sendika hareketinin kurulup, gelişmesini engelleyen ülkelerde, sendikaların kendi bağımsız örgütlenmelerini kurmalarına yardımcı olmak için, onların mücadelelerine destek vermektedir.

Türkiye'de Memur Sendikacılığı

Bilindiği gibi, TC devleti kurulduğu günden beri baskı, zulüm ve şiddete dayanmıştır. Her ulusal ve sınıfsal başkaldırıcıyı kanla bastırmayı hedeflediği için de, yasalarını bu çerçeveye sınırlamıştır. 1960 yılına kadar Türkiye'de hakim olan anti-demokratik yasalar ve baskılar, memurların örgütlenmelerini engellemiştir. Bunların dışında memurların örgütlenmelerinde önemli bir etken de memurların işçi aristokratlığı kimliğidir. Memurların 1950'lere kadar önemli ölçüde maddi ve manevi ayrıcalıkları

vardı.. Memurlar, kendilerini devletin sahibi görüp diğer emekçi sınıf ve tabakalara tepeden bakarlardı. Bu ayrıcalıklar bir çok özellikleriyle (siyasal, sosyal, ekonomik) 1950'den sonra ortadan kalktı. (kapitalistleşmenin hızlanmasıyla). Ancak, işçi aristokratlığından düşmenin, insanların bilincine yansımaları uzun bir zaman alacaktı.

1960 döneminde nisbi demokratik ortam olunca, memurların da örgütlenmesi, dolayısıyla sendikalaşması gündeme geldi. 1961 Anayasa'sının 46. Maddesi ile memurlara sendika hakkı tanınmıştı. Bundan hareketle 1965 yılında 624 sayılı Personel Sendikaları Kanunu çıkarılmış bu yasa ile tanınan sendika hakkı (grev ve toplu sözleşme hakkı olmadığından) kamu çalışanlarına fazla bir şey sağlayamamıştır. Bu dönemde değişik alanlarda bir çok memur sendikası kurulmuştur. Örneğin, TÖS (Türkiye Öğretmenler Sendikası) ve İLK-SEN (İlkokul Öğretmenleri Sendikası) bunların en önemlilerindedir. Türkiye'de görevli 130 bin öğretmen den 100 bini bu sendikalara üye olmuştur. TÖS öncülüğünde 1968 yılında "Devrimci Eğitim Şurası", "Büyük Eğitim Mitingi", 1969 yılında dört günlük derslere girmeme boykotu gibi önemli eylemler gerçekleştirilmiştir. Oysa, 12 Mart 1971 dikta yönetimi mevcut yasaları yürürlükten kaldırarak kurulan tüm sendikaları kapatmış, özellikle Kürdistan'daki sendika yöneticileri başta olmak üzere bir çok yönetici tutuklanmıştır.

12 Mart sıkıyönetiminin kaldırılmasıyla birlikte duyarlı olan memurlar, yasal engellerden dolayı sendika kuramamış, ancak 1973 yılından sonra işkolu ve işyeri düzeyinde birçok dernek kurarak örgütlenmeye başlamışlardır. Bu dönemde kurulan TÖB-DER, TÖM-DER, TÖS-DER, POL-DER, Çağdaş Hukukçular Derneği gibi birçok ilerici, yurtsever, nitelikli dernekler, 1. ve 2. MC hükümetleri döneminde işçi sendikaları ile birlikte birçok siyasal ve ekonomik içerikli eylemlerin başında yer aldılar.

12 Eylül 1980 dikta rejimi de, varolan tüm memur örgütlerini kapatarak birçok yöneticiyi yargılayıp cezalandırdı. Birçokları da, 1402 sayılı kanun uyarınca görevinden uzaklaştırıldı. 1983 Anayasası için darbecilerin oluşturduğu Danışma Meclisi'nin hazırladığı anayasa taslağında, memurların sendika kurma konusunda oldukça yasaklayıcı hükümler varken, büyük bir olasılıkla anayasa metni MGK'nda görüşüldüğü sırada bu kısım unutulduğu için 1983 Anayasasında memurların sendika kurma hakkını yasaklayan bir hüküm yer almamaktadır. Ekonomik ve siyasal koşulları oldukça ağırlaşan memurlar 1985 yılından itibaren yeniden örgütlenme çalışmalarını başlattılar. İlk olarak emekli ve işten atılan öğretmenler tarafından 16 Şubat 1988 tarihinde Eğitimciler Derneği (EĞİT-DER) kuruldu. Daha sonra, Teknik Sağlık Mensupları Derneği,

Hemşireler Derneği gibi kısıtlı sayıda memur derneği kuruldu. Bu dernekler, sayıları 1,5 Milyonu bulan memurların artan sorunlarını yeterince çözemeyeceklerinin bilincindeydiler. Örneğin, EĞİT-DER yayınladığı kuruluş bildirisinde şunu belirtmiştir: "Öğretmenler tüm hukuk dışı, çağ dışı engelleri aşacak ve grevli- toplu sözleşme hakkını alacaktır. Çünkü sömürüyü sınıflandırmada ekonomik, sosyal ve mesleki hakları arama en etkili adım "GREVLİ-TOPLU SÖZLEŞMELİ SENDİKALARDIR."

Bu gerçekten hareketle memurlar 1982 Anayasasının 90. maddesine dayanarak sendikalarını kurma mücadelelerini 1988 yılında yükseltmeye başladılar. Anayasanın 90. maddesi "usulüne göre yürürlüğe konulmuş, uluslararası anlaşmalar kanun hükmündedir." ibaresini taşıyordu. Bu maddeye dayanarak ILO, Avrupa İnsan Hakları Ana Hürriyetleri Sözleşmesi, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Avrupa Sosyal Şartı ile AĞİK sözleşmelerinin çeşitli tarihlerde Türkiye tarafından onaylanmasından doğan haklardan hareket eden eğitim emekçileri, hukuksal alanda da mücadelelerini yü-

12 Mart sıkıyönetiminin kaldırılmasıyla birlikte duyarlı olan memurlar, yasal engellerden dolayı sendika kuramamış, ancak 1973 yılından sonra işkolu ve işyeri düzeyinde birçok dernek kurarak örgütlenmeye başlamışlardır. Bu dönemde kurulan TÖB-DER, TÖM-DER, TÖS-DER, POL-DER, Çağdaş Hukukçular Derneği gibi birçok ilerici, yurtsever, nitelikli dernekler, 1. ve 2. MC hükümetleri döneminde işçi sendikaları ile birlikte birçok siyasal ve ekonomik içerikli eylemlerin başında yer aldılar.

rüteler 1989 yılında EĞİTİM-İŞ'i, 1990'da da EĞİT-SEN'i kurdular. Daha sonra SAĞLIK-SEN, TÖM-SAĞLIK-SEN, GENEL SAĞLIK-İŞ, Belediye iş kolunda TÖM-BEL-SEN, BEM-SEN, diğer iş kollarında KAM-SEN, MALİYE-SEN, HABER-SEN gibi bir çok kamu sendikaları kurulmaya başlandı.

Bir çok bedeller ödenerek kurulan bu sendikalar üyelerinin, ekonomik, demokratik, sosyal, hukuksal, kültürel ve özlük haklarını korumak ve geliştirmek, GREVLİ-TOPLU SÖZLEŞME haklarını kullanmak için birlikte hareket etmek üzere 1992 yılında KAMU ÇALIŞANLARI PLATFORMU'nu oluşturdu. Bu platform çeşitli eylemlilikler örgütlemektedir.

Bu sendikaların örgütlenme yapılarına değinmeden önce memurların sınıf sorunu ve örgütlenmeleriyle ilgili belirlemede bulunmakta yarar vardır.

Öncelikle değişen dünya koşullarında, teknolo-

jik gelişimi de gözönüne alarak memurların sınıf konumunu yeniden değerlendirmek gerekir. Yasalara göre "memur" veya "sözleşmeli personel" statüsünde istihdam edilen öğretmenler, hekimler, mühendisler, avukatlar, büro elamanları gibi kamu çalışanlarının ana geçim kaynağı, aldıkları ücret olmasına karşın; sınıf karakterleri küçük burjuva mıdır? Bedenen çalışanları "işçi" kafayla çalışanları "memur" olarak tanımlamak doğru mu? Bir kişi yasal olarak işçi statüsünden çıkarılıp, memur veya sözleşmeli personel statüsüne geçirildiği zaman ait olduğu sınıf konumu değişiyor mu?

Dar anlamıyla işçi sınıfı; "mülsüzleşmiş ücretli ve üretken faaliyet içinde bulunan insanlardan oluşur" diye tanımlanır. Bu dar tanıma göre, örneğin belediye temizlik işçileri gibi bir çok işçiler çok zor koşullarda bedenen çalışan, ancak üretken faaliyet içinde bulunmadığından tam işçi olarak kabul edilmezler.

Ancak çağımızda, bilim ve teknolojiye büyük değişimler, üretim sürecinde üretken faaliyeti ger-

Üretken faaliyet içinde doğrudan veya dolaylı bir biçimde yer almasalar bile, ücret gelirleriyle yaşayan mülsüzleşmiş emekçiler de (eğitimciler, sağlık personeli, büro elamanları, temizlik işçileri, banka personeli v.s.) işçi sınıfının bir parçası oldukları düşüncesindeyim.

çekleştirecek insanın, sahip olması gereken özellikleri değiştiriyor. Güç, kuvvet isteyen işler, makineler, robotlara devredildikçe insan emeğinde "kafa-beden çalışması bütünlüğünde", kafa çalışmasının ağırlığı artıyor. Genel eğitim, bilgi, bilinç düzeyinin yükselmesiyle birlikte doğrudan üretim sürecinde "okumuş" insanların payı ve rolü (kafa emekçilerinin) artıyor. Dolayısıyla kafa emeğinin üretken faaliyeti giderek daha belirleyici olmasını sağlıyor. Bu ve benzer gelişmeler işçi sınıfının oluşumunu ve görünümünü önemli ölçüde değiştirmiştir ve değiştirecektir. Bunun için üretken faaliyet içinde doğrudan veya dolaylı bir biçimde yer almasalar bile, ücret gelirleriyle yaşayan mülsüzleşmiş emekçiler de (eğitimciler, sağlık personeli, büro elamanları, temizlik işçileri, banka personeli v.s.) işçi sınıfının bir parçası oldukları düşüncesindeyim.

Memurların Örgütlenme Durumuna Gelince ;

Avrupadaki demokratik ülkelerde 1900 yıllarından beri kurulan memur örgütlülüğü, uzun ve zorlu mücadeleler sonucu, grev, toplu sözleşme gibi haklarını 1960 yıllarında alabilmişlerdir. Yani, bu haklar uzun süren kararlı mücadeleler sonucu alınmıştır. Türkiyede memur örgütlülüğü, 1965 yılından gün-

müze kadar, faşist cuntalar ile geçen zamanın dışında, toplam 15 yıllık kısa bir süreyi kapsıyor. Bu memur örgütlenmesinin tecrübesizliğini göstermesi açısından önemlidir. Mücadele sürecinin her 10 yılda bir kesintiye uğraması, demokrasi ve örgütlenme geleneğinin kuşaktan kuşağa aktarılmasını engellemiştir. 40 yaşındaki bir kamu görevlisi üç faşist darbenin zulmünü görmüştür. Bu durumu, kuşaklar arası görüş ayrılıklarını, olaylara bakış açısını elbetteki etkilemektedir. Sınıf ve kitle sendikacılığı ilkesiyle kurulan kamu sendikaları, uyguladıkları politikalar ile daha çok genç kuşak çalışanlarının desteğini aldılar. Bunun bir kısmı, kitle sendikacılığını unutarak, salt siyasal amaçlı sınıf sendikacılığını egemen kılmaya çalıştı. (Anarko sendikalizm) Yani, çalışanların ekonomik taleplerini geri plana atarak, kendi dünya görüşleri doğrultusunda siyasal bir yapılanmayı hedef seçtiler. Kitlenin destekleyip onaylamadığı eylemler hedeflendiği için, tabanın önemli bir kısmı çekilip, izlemekle yetindi. Bu sendikalar gelişmeleri gereken yerde, gittikçe küçüldüler veya yerlerinde saydılar.

Bir kısım sendikalar da, sanki Türkiye'de hiç bir siyasal sorun yokmuş gibi; demokrasi, insan hakları ihlalleri, Kürt halkının ulusal sorunu yokmuş gibi, salt ekonomik ve sosyal hakları ön plana çıkararak, mücadele etmeyi hedeflediler. Bunlara göre, en büyük sorun, kamu çalışanları sendika yasa tasarısının (grevsiz, toplu sözleşmesiz bile olsa) bir an önce çıkarılmasıdır. Kuşkusuz, her iki anlayış da belli yanlışlıklar içerir. Doğru sendikacılık, kitle ve sınıf sendikacılığı temelinde, ekonomik sosyal ve siyasal mücadeleyi bir arada yürütebilmektir. Özcesi, ekonomik demokratik haklar için mücadele, sınıf ve kitle sendikalarının pusulası olmalıdır.

Kamu sendikalarının, Kürdistan'daki şubelerine baktığımızda, etkin olan siyasal gücün, sendikaları o örgütün bir yan kolu gibi görerek çalıştırma anlayışı egemendir. Bu anlayış ne yazık ki kamu sendikalarının Kürdistan'da şubelerini gün geçtikçe küçültmüştür. Üyelerinin ekonomik, sosyal, politik bir çok istemine kulak tıkayan, eleştiri ve özleştirme mekanizmasının işlemediği, yönetimlerde paylaşımın olmadığı bir örgütlenme anlayışı etkindir. Sendikaları, partinin yan kuruluşları gibi kullanılarak tek el altına alma isteği, diğer demokratik kitle örgütleri gibi çok sesliliği önlemiştir. Ne yazık ki, bu durum, aynı zamanda kiteselleşmeyi de engellemektedir.

Nasıl Bir Sendikacılık?

Kuşkusuz geçmişteki bir çok değerlendirmeler, günümüzde sorgulanıyor ve köklü değişikliklere uğratılıyor. Bunlardan biri de siyasal partinin yapısı ve parti-sendika ilişkisidir.

Avrupa işçi sınıfı 19. yüzyılın sonlarında, 20. yüzyılın başlarında bir çok Marksist (kitle) partilerini

oluşturmuştu. Ancak Çarlık Rusyasında "Öncü parti" anlayışından hareketle devrim gerçekleşince, Sovyetler Birliği, önemli ölçüde uluslararası sosyalist hareketin fiili merkezi oldu ve bu parti modeli de geçerli model olarak empoze edildi. Ancak son yıllarda, özellikle Sovyetlerdeki son gelişmelerle birlikte, öncü parti anlayışı, yerini sınıfın kitle partisine bırakıyor.

Öncü parti anlayışına göre, "sendika, ekonomik, demokratik mücadeleyle uğraşır, ilişki hiyerarşiktir. Parti öncüdür, sendika ise partiye bağlıdır, partinin kitlelerle bağlantı kayışıdır."

Kitle partisi anlayışına göre, siyasal parti ile sendika ilişkisi, hiyerarşik açıdan, eşitler arasında ilişki şeklinde algılanmakta ve demokratik temelde geliştirilmektedir. Polonya'daki Dayanışma Hareketi, sınıf hareketi temelinde sendikal ve siyasal işlevlerin bütünlüğü açısından önemli bir örnektir. O halde sendika, ne parti gibi siyasal örgüt, ne de hayır kurumu gibi ekonomik bir örgüt olmalıdır. Ekonomik, sosyal, ve politik mücadeleyi birlikte sürdüren, sınıf ve kitle sendikacılığı esas olmalıdır.

Kamu sendikacılığı, bu dönemde, değişen dünya koşullarına uygun bir programı önüne koyarsa, kitlesellik kazanabilir. Devletle olan sorunları konu-

Kamu sendikacılığı, bu dönemde, değişen dünya koşullarına uygun bir programı önüne koyarsa, kitlesellik kazanabilir. Devletle olan sorunları konusunda sonuç alıcı bir pazarlıXYapabilir, hatta iktidar değişikliğinde çok önemli işlevler üstlenebilir.

sunda sonuç alıcı bir pazarlıXYapabilir, hatta iktidar değişikliğinde çok önemli işlevler üstlenebilir.

Bu amaçla sendikalar şunları hedeflemelidirler:

1- Değişen dünya koşullarına uygun sendikacılık anlayışı, sınıf ve kitle sendikacılığıdır. Bu anlayış, emek ve sermaye çelişkisinde emekten yana taraf olan, sınıf bilincine sahip işçilerin hak ve özgürlüklerini geliştirmek için egemenlere karşı en geniş birlikteliği sağlayarak mücadele etmeyi amaçlar. Yani dil, din, renk, ırk, cinsiyet, felsefi inanç ve siyasi düşünce farkı gözetmeksizin tüm çalışanları kucaklayıp seferber etmek esastır.

2- Ekonomik, sosyal, ve siyasal koşulların dayatmasına karşın, hala memurların önemli bir kısmı içiçi mi-memur mu oldukları konusundaki kavram kargaşası karşısında kendilerini tanımlayamamaktadırlar. Memurları, bu kargaşalardan kurtarmak, netleşmelerini sağlamak gerekir. Bu durum, tabanın sendikal bilince kavuşmasını sağlamak açısından da önemlidir. Bu nedenlerle, yoğun bir eğitim çalışmasına ihtiyaç var.

3- Sendikalar, somut koşullardan hareketle,

slogancı ve bireysel çıkışlar yapmamalı, günübirlik politikalar yerine, planlı programlı kitlesel mücadeleler yapmalı ve adım, adım demokratik bir kurum-sallaşma yaratmalıdır.

4- Kitleselleşmenin ön koşulu olarak, 1980 öncesindeki bazı memur derneklerinde olduğu gibi kısır çekişmelere girilmemesi, çok farklı düşünen insanların, örgütlerin birbirine karşı oldukça hoşgörülü olması, eleştiri ve özeleştirme mekanizmasının çalıştırılması gerekir. Yani, sendikaların demokrasi kurallarını eksiksiz yerine getirmeleri gerekir.

5- Sendikal mücadele kolektif olabildiği ölçüde başarı kazanabilir. Onun için yönetim ve taban arasında kopukluk olmamalıdır. Bu amaçla birimlerde veya işyerlerinde "komite" veya "konsey" lerin oluşturulması mümkün olduğunca yaygınlaştırılmalıdır. Demokratik merkezîyetçi yapıyı, tabanın söz ve karar insiyatifini sağlamak üzere, bu komiteler arasında demokratik yollarla seçilen temsilcilerin üst kurullarda etkinliği sağlanmalıdır. (Üst kurullarda ayrıca profesyonel çalışanlar görev almalıdır.)

6- Aynı iş kolunda, memurların gücünü ve kitlesini bölecek olan, birbirine rakip sendikalara müsamaha edilmemelidir. Var olanların (Eğit-Sen, Eğitim-İş, Sağlık-Sen, Sağlık-İş, Tüm-Sağlık-Sen v.s.) politikalarını değiştirmesi ve kısa sürede birliği sağlamak üzere kitle tabanının baskıcı olması gerekir.

7-Memur sendikaları, sosyal, hukuksal, kültürel, ekonomik, taleplerinin yanısıra demokratik hak ve özgürlükler için mücadele etmeli, ayrıca siyasal mücadelede aktif rol oynamalıdır. Bunu sağlıklı yapabilmek için, devlet, hükümet, işveren, parti, grup v.s. gibi etki ve karar organları karşısında örgütsel bağımsızlığını korumalıdır. Yani, herhangi bir kişi veya kurumun etkisi altına girmemelidir.

8- İnsanlığın evrensel haklarının herkese tanınmasını savunmalıdır. "Emek, barış, özgürlük" sloganının gereği olarak, haksız savaş ve savaş kıskırtıcılığına karşı barışı çok aktif bir şekilde savunmalıdır. Savaşsız ve sömürsüz, barış dolu, kardeşçe yaşanabilir, temiz ve güzel bir dünya için mücadele edilmelidir. Bunun için de öncelikle Kürt halkının tüm ulusal demokratik haklarının tanınması, dolayısıyla sorunun, kardeşlik, eşitlik, ve gönüllülük temelinde, siyasal yollarla çözümü için aktif bir mücadele geliştirilmelidir.

9- Sendikalara ayrıca, kendi üyelerinin, mesleki, sosyal, siyasal, yeteneklerini geliştirmek üzere sık aralıklarla sempozyum, konferans, gibi çeşitli toplantılar düzenlemelidir. Aynı amaç için gazete, dergi bülten gibi basın yayın organlarını çıkarması, hatta sendikal okullar açması gerekir.

10- Tüm bu önemli sorunlarla karşı karşıya kalan tüm kamu sendikaları, sendikal faaliyetlerini ha-

yata geçirmek, toplu iş sözleşmelerini uygulamaya sokmak, kolektif çalışma ruhunu geliştirmek, mali kaynak yaratmak uluslararası sendikalarla güçlü bir dayanışma sağlamak, Kürt sorununun barışçıl çözümlü yolundaki çabalara katkıda bulunmak ve güçlü bir işveren olan devlete karşı koyabilmek için ortak bir KONFEDERASYON oluşturmalıdırlar. Ayrıca diğer işçi sendikalarıyla (DİSK, TÜRK-İŞ) birlikte DEMOKRATİK PLATFORM oluşturmak için çaba gösterilmeli.

11- Kürdistan'daki kamu sendikaları da belirtilen ilkeler ve prensipler doğrultusunda çalışmalarını sürdürmeli, ayrıca Türkiye demokratik sendikal hareketinin birliği ve bütünlüğü içinde olmayı ihmal etmeden "Doğu ve Güneydoğu Sendikalar Platformu"nun oluşturulması için de çaba gösterilmeli.

Sendikal Örgütlenme Modeli

Sendikalar üyelerinin ekonomik, demokratik, akademik, kültürel, hukuksal, sosyal, siyasal, özlük hak ve çıkarlarını koruyup, geliştirmek, giderek insanlık onuruna yaraşır bir düzen kurmak için birliklerini oluşturmak zorundadırlar.

Bunun için İsveç'te oluşturulan sendikal birlik modeli örnek olarak incelenmelidir. (Aynı zamanda diğer Avrupa ülkelerinin sendikal örgütlenmeleri de incelenmeli)

İsveç'te çalışanlar

3 sendikal

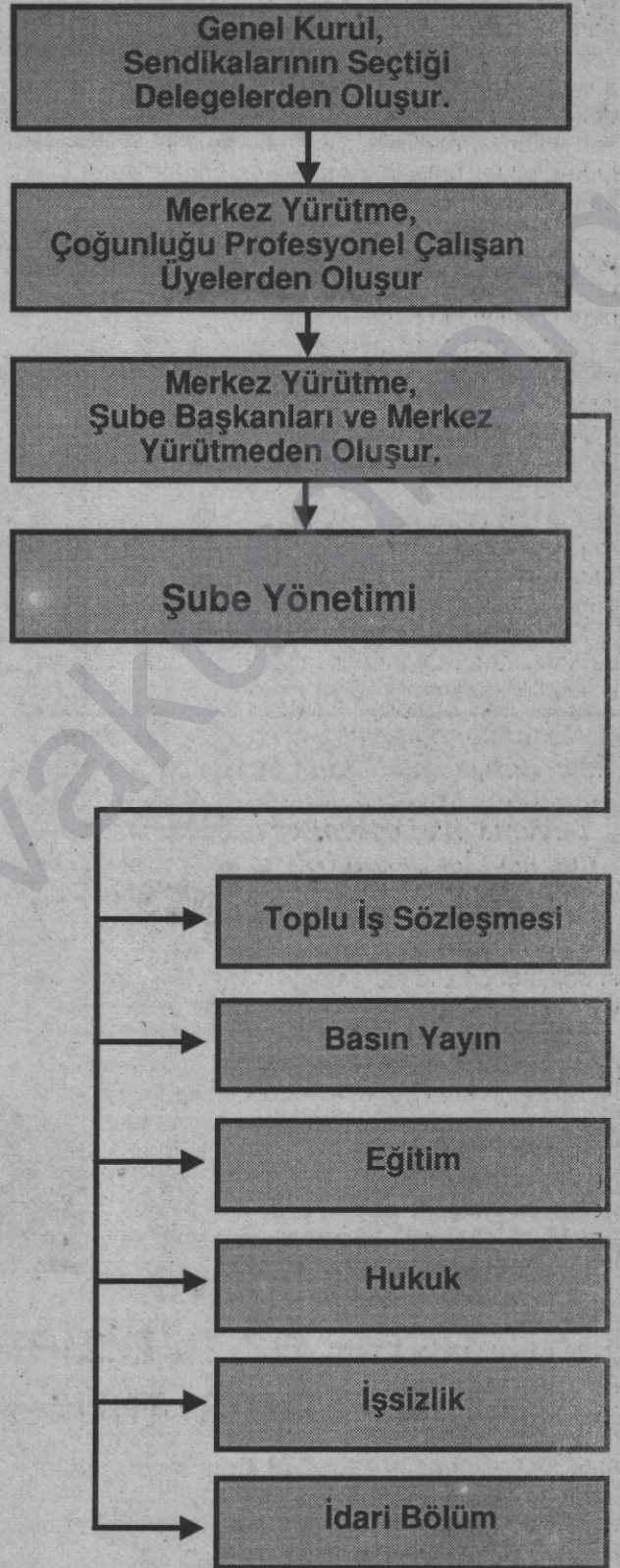
Merkezde örgütlenmiştir.

1- İşçi Sendikaları Konfederasyonu (LO): 1898'de kurulan LO'ya çeşitli iş kollarında örgütlenen 24 sendika federasyonu üyedir. Merkez yönetimi, Hizmet bürosu ve Siyasi büro şeklinde faaliyet gösterir. Hizmet bölümü ; genel idari işleri yürütürken, Siyasi bölüm; araştırma, inceleme, politika üretme v.s. etkinlikleriyle uğraşır. Ülke düzeyinde kurduğu 7 okuldan, birinde kendi personelini eğitiyor.

2- Memur Sendikaları Konfederasyonu (TCO): İsveç'in ikinci büyük sendikal merkezidir. 1944 yılında kurulmuştur. Öğretmenler Sendikası, Polis Sendikası, Subay Sendikası, Devlet ve Belediye Memurları Sendikası gibi 20 sendika üyedir. Aynı iş kolunda faaliyet gösteren sendikalar aralarında oluşturdukları "Sözleşme Karteli" ile işverenler karşısına birlikte çıkmaktadırlar.

3- Akademisyenler Sendikası Konfederasyonu (SACO): Öğretim Üyeleri Yazarları, Hukukçular, Doktorlar, Avukatlar gibi daha çok mesleki alanda faaliyet gösteren 25 sendika üyedir.

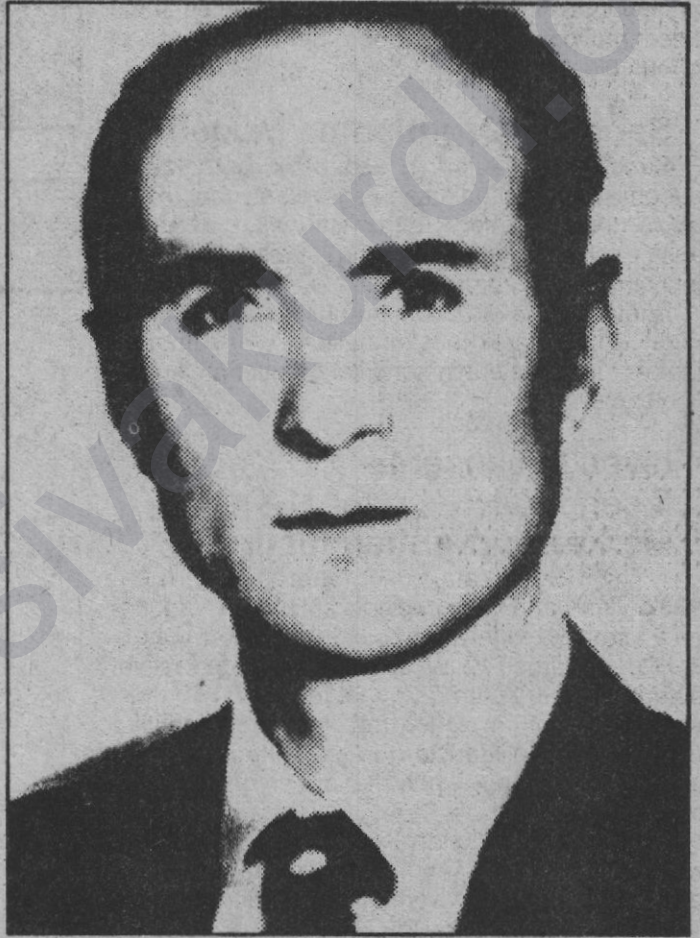
Memur sendikalarının birliği ve örgütsel yapısı şu şekilde oluşturulabilir:

**HER MIRINEK JİYANEK E,
HER DILOPEK XWİN XELATEK E.**

MUSTAFA BUDAK (APÊ SELİM)

Kürt halkının özgürlüğü uğruna yılmadan, yorulmadan ve büyük bir özveri ile yaşamının sonuna kadar mücadele eden **Apê Selim'i** saygı ile anıyoruz.

Onun bu fedakarlığı, seçkin kişiliği ve mücadele azmi bizlere her zaman örnek olacaktır. Anısı mücadelemizde yaşayacaktır.

DENG Dergisi Çalışanları

Yaşasın Newroz, Yaşasın Halkımız!

21 Mart, zulme karşı direniş, mücadele, başkaldırı ve özgürlük talebini yükseltme gündür. Bu anlamlı ve onurlu günde NEWROZ'u kutluyoruz.

Çünkü Newroz, zulme, sömürüye, baskıya karşı başkaldırışın sembolleştiği bir gündür. Halkımız onu, bu yıl da, 2600 yıllık köklü bir geleneğin coşkusuyla karşıyor.

NEWROZ, sıradan bir bayram değil elbet. O, zincire vurulan halkların direniş motifleriyle süslenerek, serpilip gelişen bir destan-dır.

Onun önemini arttıran, ona direniş içeriği kazandıran şey, zulme karşı başkaldırı ve KAWE gibi bir emekçinin önderliğinde, DEHAQ gibi bir zorbanın saltanatının yerlebirebilmesidir.

O gün, demirci KAWE'nin yakmış olduğu özgürlük ateşi, ezilenlerin kanını çağlar boyunca tutuşturdu. Zulme ve sömürüye karşı direnen halklar, onun içeriğini çile türkülerile zenginleştirdi; zafer umutlarıyla bezedi.

O, tüm mazlum halklar ve ezilenler için bir direniş geleneği olarak bayraklaştı.

Bu nedenle de NEWROZ, her 21 Mart'ta salt "yeni bir gün" olarak değil, aynı zamanda, özgür olmaya and içmiş bir halkın, yeni umutlarının fıskırdığı bir bahar şöleni olarak algılandığı için, egemenleri ürkten bir gün oldu.

Bu nedenle de NEWROZ, yeni DEHAQ'lara ve cümle zorbalara karşı mücadele azmimizin bir kez daha bilendiği bir gündür. Bugün, aynı zamanda, ırkçılığın lanetlendiği; sömürgeciliğin mahkum edildiği bir gündür.

...Ve bugün, Kürt halkının ÖZGÜRLÜK BAYRAMI'dır.

"Yeniden doğuş"u ifade eden her Newroz'da olduğu gibi, bu Newroz'da da, ulusal haklarımız için; halkımızın özgür olması ve diğer halklarla birlikte barış içinde bir arada yaşayabilmesi için, yeneden doğuyor; kendimizi yeniliyor ve tüm insanlık alemine çağrıda bulunuyoruz:

-Diğer dünya milletleri gibi biz de, insanlık aleminin onurlu bir üyesi olmak istiyoruz!

-Köle olarak değil; başı dik ve özgür yaşamak istiyoruz!

-Tüm halkların olduğu gibi, Kürt halkının da ulusal haklarına saygı gösterilmesini istiyoruz!

Oysa ki, 21 yüzyıla girerken, Kürt halkı hala zorba yönetimlerin boyunduruğu altında eziliyor; çağdışı kurallar ve zorba kurumlarla yönetiliyor.

Ülkemiz cehenneme çevrilmiş; kimliğimiz reddediliyor; halkımızın hakları tanınmıyor.

Demokratik hak ve özgürlüklerimiz gaspedilmiş; kendi kimliğimizle örgütlenmemiz yasaklanmış; tüm bunlar yetmiyormuş gibi, Kürt kimlikli milletvekilleri düşüncelerinden dolayı meclisten kapı dışarı edilerek, polise teslim ediliyor.

Kısacası, halkımızın iradesine saygı gösterilmiyor; onun kendi kaderini özgürce belirlemesine fırsat verilmiyor.

İşte böylesine yasa ve hukuk tanımaz zorba bir rejime karşı, hala, ulusal değerlerimizi korumaya çalışıyoruz.

-Savaş değil, barış istiyoruz!

Ne var ki, siyasi rejimin temsilcileri, bu çağrılara kulaklarını tıkamış durumda. Onlar, hala birçok şeyi saptırarak barışsever kamuoyunu oyalamayı yeğliyorlar.

Örneğin; Başbakan Çiller, şimdi de "NEWROZ'u resmi bayram olarak ilan edeceklerini!" söylüyor.

Düpedüz, Kürt halkıyla alay ediyor. Onun, halkımızın onuruyla oynamaya hakkı yok!

Sayın Çiller, hangi Newroz'u resmi bayram olarak ilan etmek istiyor?..

Demirci KAWE'nin, zalim DEHAQ'a karşı kazandığı zaferi sembolleştiren NEWROZ'u mu?

Eğer öyle ise, bunu açıkça ifade etmelidir. O zaman, bu olumlu adımı destekleriz!

Yoksa, resmi ideolojinin çarpıtarak sunduğu, içi boşaltılmış, kimliğinden soyundurulmuş, ne idüğü belli olmayan bir NEWROZ'u mu resmileştirmek istiyor?..

Besbelli ki, Başbakan Çiller, Kürt halkının ÖZGÜRLÜK BAYRAMI'nı değil, ortalık malı bir Newroz'u, resmi bayram olarak ilan etmek istiyor.

Çiller ve akıldanelerinin, bu konuda samimi olmadıkları bellidir!

Çünkü onlar, bugüne kadar hep red ve inkar politikalarını savundular ve askeri çözümü dayattılar. Sorunun barışçı çözümünü sağlamaya yetebilecek siyasi iradeyi gösterecekleri yerde, tam tersine, her defasında sertlik yanlılarına ve militarist odaklara teslim oldular.

Eğer onlar samimi iseler, önce Kürt halkının varlığı ve onun ulusal demokratik haklarının kabulü konusunda olumlu adımlar atmalı ve güven veren bir siyasi iradeyi ortaya koymalıdır.

Çünkü, devlet ve hükümet yetkilileri şimdiye kadar bu güveni sağlayıcı adımlar atacakları yerde, tam tersine her defasında, tükürdüklerini yaladılar.

Örneğin; Cumhurbaşkanı Demirel, daha önce "Kürt realitesini tanıdıklarını" söylemişti.

Ne var ki, sözünde durmadı, her zamanki gibi, "Kürt realitesine karşı çıkmaya" devam etti.

Ustelik O, Kürt realitesinin tanınması; Kürtlerin ulusal demokratik hakları sözkonusu olduğunda da, bir zamanlar dilinden hiç düşürmediği AGİK'i, PARIS ŞARTI'nı bile tanımıyor; Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi'nin de canını cehenneme havale edebiliyor!..

"Bask Modeli" tartışmalarından çark ettikten sonra, şimdi de Newroz'u, bayram yapmaya soyunan Tansu Çiller'in, ondan farkı ne?

Kürt sorunu söz konusu olunca, O da, hemen Demirel ve onun gibilerinin dümen suyunda gidiyor.

Devlet ve hükümet yetkilileri, bu gibi yöntemlerle bir yere varılamayacağını ve bunun çıkmaz bir yol olduğunu artık bilmelidirler.

Siyasi hile, desise, şark kurnazlığı ve komplolarla bir yere varmak mümkün değil!

Barışçı kamuoyunu oyalamak, kitleleri kandırmak, boş vaatlerde bulunmak, sorunu çözümüyor. Tam tersine, onu ağırlaştırıyor; güvensizliği artırıyor ve süreci baltalıyor.

Kürt halkı barışçı bir halktır!

Partimiz de, halkımızın bu duygularına her zaman tercüman oldu; her defasında sorunun adil ve barışçı çözümü için projeler geliştirdi, önerilerde bulundu.

Ne var ki, yetkililer, hala sorunu saptırmaya çalışıyor; çözüm için çaba gösterecekleri yerde, ipe, un seriyorlar.

Herşeye rağmen, direnecek ve kazanacağız!

Kürdistan Sosyalist Partisi (PSK), yeni umutlarının fıskırdığı bu ilkbahar gününde, '94 NEWROZ'unun BARIŞÇI ÇÖZÜM için umut dolu bir adım olmasını diliyor; artık daha fazla kan akıtılmamasını, Kürt sorununun adil ve barışçı çözüme kavuşturulması için de, Türkiye'ye demokrasi, Kürdistan'a özgürlük istiyor. Ve bu duygularla, özgürlük, demokrasi ve barış güçlerini selamlıyor!

Barışın ve umudun 2600 yıllık sembolü olan NEWROZ'dan aldığımız engin ilhamla, geleceği kazanmak ve 21. yüzyıla özgür bir halk olarak girebilmek için saflarımızı sıklaştıralım!

Birlik ve dayanışma azmimizi daha çok yükseltelim!

Yaşasın NEWROZ!

Yaşasın halkımızın özgürlük mücadelesi!

Yaşasın PSK!

18 Mart 1994

27 Mart Genel Yerel Seçimler ile ilgili dergimizin bürosuna ulaşan PSK'nın 11 Mart 1994 tarihli "Kürt Halkı Siyasi Çözüm İstiyor!" başlıklı bildiriye kamuoyunun çok yönlü bilgilenme sürecine katkı sağlamak amacıyla yayınıyoruz.

DENG

KÜRT HALKI SİYASİ ÇÖZÜM İSTİYOR!

27 Mart'ta yapılacak olan Genel Yerel Seçimler'de ilerici, yurtsever, demokrat adayları destekleyin!

Yörenizde bu niteliklerde adaylar yoksa, sandık başında geçersiz oy kullanın!

Türkiye'nin sosyal, siyasal, ekonomik sorunlarının çözülebilmesi için, barışçı, siyasal çözüm yolunu açmaktan başka çare yoktur.

Ülkenin barışa ve huzura kavuşması için bu seçimlerde de, Kürdistan'a özgürlük, Türkiye'ye demokrasi şiarını yükseltin!

27 Mart Genel Yerel Seçimler'ine gidilirken, toplum, rüşvet, soygun ve talan olaylarıyla çalkalanıyor. Ekonomi, faiz-dolar kaskacına girmiş, fiyatlar bomba gibi patlıyor. Kitleler, enflasyon yükünü artık taşıyamıyor. Terör ve şiddet ülkeyi kasıp kavuruyor. Halk kan ağlıyor; insanlar çaresiz ve perişan durumda.

Devlet, terör batağına saplanmış, şiddete tapıyor. Sosyal ve siyasal sorunlar dolu dizgin gidiyor. Kitleler, eskiyen, çürüyen, artık yama bile tutmayan bu düzenden umudunu kesmiş, değişim ve yenilenme istiyor.

Bunların yanı sıra, hükümet de ülkeyi yönetemiyor.

Elbette ki, bu sorunlar yeni değil. Bunların hepsi 70 yıllık politikaların biriktirdiği sorunlardır.

"Sen git, ben geleyim" diyen partilerin hepsi sırasıyla bu ülkeyi yönettiler. Tahteveralli misali biri inip diğeri çıktı; ama sorunlar çözüleceği yerde giderek arttı. Onların hepsinin bu yangında payı var. Ülkenin bu günkü durumundan onlar da sorumludurlar. Bugüne kadar hiçbir derde deva olmadıkları halde, yine de yönetime gelmek istiyorlar.

Anlaşılan, değişen bir şey de olmayacak. Çünkü, onlar körün bellediği gibi, yine eski politikalarına devam etmekte kararlı görünüyorlar.

Oysa ki, yangının üstüne körükle gitmek hiç kimseye yarar getirmiyor. Böyle devam ederse; bu aş, daha çok su kaldıracak.

Red ve inkar politikaları; terör ve şiddet, bugüne kadar hiçbir şeyi çözmedi, tersine sorunu büyüttü; yarayı daha çok azdırdı. Üstelik, ekonomik, sosyal ve siyasal sorunlarla çalkalanan Türkiye, bugün dünyada ve bölgede giderek yalnızlaşıyor ve her geçen gün, bir paratöner gibi şimşekleri daha çok üzerinde topluyor.

Çünkü ülkeyi yönetenler, insan haklarını çiğniyor; demokratik hak ve özgürlükleri tanımıyor, demokrasiye geçit vermedikleri gibi, barışı da baltalıyorlar.

Demokratik bir ülkede seçimlere gidilirken, toplumsal diyalog artar; siyasete katılan kitleler kendisini daha özgür hisseder, ülkede barış ve kardeşlik rüzgarları daha çok eser.

Türkiye'de ise, tam tersine, toplumsal diyalog kanalları şimdi daha çok tıkanmış, terör ve şiddet doruğa çıkmış durumda. Kürt halkına yönelik saldırılar arttırılıyor. Kürt milletvekilleri Meclis'ten atılıyor; polis, Meclis kapısında milletvekili avına çıkıyor.

Kürt halkı bu seçimlerde de siyasal sürece örgütlü olarak katılmıyor. Kendisini temsil edebilecek herhangi bir parti olmadığı için, bu seçimlerde de, yine seçeneksiz durumda.

Çünkü, partimiz de dahil olmak üzere, Kürt yurtsever örgütleri hala yasaklı. Onlara serbestçe faaliyet hakkı tanınmıyor. Bu da barışçı, siyasal diyalog kanallarının tıkanmasına neden oluyor; siyasal çözümü çıkmaza sokuyor.

İnsanlık alemi, çağın en ileri nimetlerinden yararlanırken, kimliği bile tanınmayan halkımız, siyasal haklarından yoksun olarak sandık başına gitmeye zorlanıyor. Özgürlük ve demokrasi güçleri sürece örgütlü olarak katılmadıkları için kitleler, şaşkın durumda; "kimi tercih edeceklerini, oylarını nasıl kullanacaklarını" bilemiyor, çıkış yolu arıyorlar.

Sömürgeci rejim, bu seçimlerde de kendi seçeneklerini dayattığı için, halkımız gerçek tercihini yapamayacak elbet.

Buna rağmen, seçim meydanlarını, Kürt halkının haklarını gaspeden, demokrasiye geçit vermeyen rejim temsilcilerine terk etmemeliyiz.

Bu seçimlerde de kitleleri uyarmalı, onlara yol gösterici olmalıyız. Demokratik hak ve özgürlükleri savunmalıyız.

Adil ve barışçı bir çözüm için sesimizi yükseltmeliyiz.

İlerici, yurtsever, demokrat adaylara destek vermek için sandık başına gitmeliyiz. Yöremizde bu niteliklerde aday yoksa, geçersiz oy kullanmalıyız.

Çünkü, bu siyasi rejime ve halkımızın haklarını gaspedenleri savunan politikalara destek verenlere verilecek tek bir oyumuz bile yoktur!

Kürt halkı siyasi çözüm istiyor!

Ama, Türk yönetimi, her zaman olduğu gibi Kürt halkının bu sesine kulak vermiyor; askeri çözümde ısrar ediyor ve zora başvuruyor.

Bu adaletsiz ve zorba rejime gerekli dersi verebilmek için seferber olalım. Barışçı, siyasi çözüm için sesimizi daha çok yükseltelim.

Yaşasın Kürt ve Türk halklarının özgürlük, demokrasi ve barış mücadelesi!

Yaşasın PSK!

11 Mart 1994

Kürdistan Sosyalist Partisi (PSK)